

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Andrej Černigoj
Evroskepticizem: kritike držav članic do Evropske unije
Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Andrej Černigoj

Mentor: izr. prof. dr. Žiga Vodovnik

Somentor: izr. prof. dr. Damjan Lajh

Evroskepticizem: kritike držav članic do Evropske unije
Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Zahvala

Mentorju dr. Žigi Vodovniku in somentorju dr. Damjanu Lajhu se zahvaljujem za potrpežljivost, nasvete in strokovno pomoč pri pisanju diplomske naloge.

Andrea in Ema, hvala ker sta mi vedno stali ob strani. Zahvalil bi se rad tudi staršem, ki so me spremljali skozi vsa leta mojega študija.

Hvala vsem.

Evroskepticizem: kritike držav članic do Evropske unije

Večkrat smo naleteli na idejo po združenji Evropi, vendar oblika, ki jo poznamo pod imenom Evropska unija, sega v čas po 2. svetovni vojni, ko so promotorji skupne evropske ideje na prvo mesto postavili mir in blaginjo med narodi. Evropska unija se je do danes postopoma širila, s tem pa tudi njene pristojnosti, ki so velikokrat prinesle tudi nemir. Z razvojem Zveze, se je vzpostavila tudi kritika, ki jo najpogosteje povezujemo z evroskepticizmom oz. nezaupanjem državljanov držav članic. Z javnomnenjsko raziskavo Eurobarometer poskušam v svojih analizah pokazati voljo državljanov držav članic, kakšno Evropo želijo in ali se Evropska unija uspešno spopada z demokratičnim deficitom. V prvem delu diplomske naloge avtor z analizo (ne)zaupanja državljanov do Evropskih institucij preveri njeno povezanost s številom evroskeptičnih političnih skupin v Evropskem parlamentu. V nadaljevanju pa (ne)zaupanje državljanov primerja z nestrinjanjem voditeljev držav članic v Svetu Evropske unije. Osnovni namen diplomskega dela je analizirati razloge za evroskepticizem ter ponuditi konstruktiven diskurz za boljšo Evropo.

Ključne besede: Evropska unija, evroskepticizem, eurobarometer, zadovoljstvo državljanov Evrope.

Euroscepticism: European countries' criticism of the European Union

We have encountered the idea of a unified Europe many times throughout history, but in its current form, known under the name of the European Union, it dates back to the time after the Second World War, when the promoters of the idea of a unified Europe established peace among nations as its number one priority. The European Union has gradually been expanding to this day and so did its jurisdictions, which often generated unrest. The development of the European Coal and Steel Community (ECSC) also saw the development of its criticism, which is oftentimes linked with Euroscepticism or the distrust of the member states' citizens. With the help of the Eurobarometer public opinion analysis, I try to show the member states' citizens opinion on what kind of Europe is it that they want and if the European Union is successfully handling the democratic deficit. The first part of the thesis tries to find a correlation between the citizens' (dis)trust in European institutions with the number of eurosceptical political groups in the European Parliament. Later, it also compares the citizens' (dis)trust with the disagreement amongst the member states' leaders in the Council of the European Union. The main purpose of the thesis is to analyse the reasons for euroscepticism and to offer a constructive discourse for a better Europe.

Key words: European Union, Euroscepticism, Eurobarometer, European citizen's happiness.

Kazalo

1 Uvod.....	9
2. Teoretsko-metodološki okvir	133
2.1 Cilji in namen	133
2.2 Hipotezi	166
2.3 Metodologija	18
3 Opredelitev temeljnih pojmov.....	20
3.1 Država/Države članice	20
3.2 Evropska unija.....	22
3.3 Evroskepticizem	52
3.4 Evrobarometer.....	57
4 Evroskeptiki ali kritični Evropejci?.....	60
4.1 Zgodovinski prerez volitev v Evropski parlament	60
4.2 Kritike evroskeptikov	72
4.3 Zgodovinski pregled kritik državljanov in držav članic.....	78
4.4 Svetovna oz. Evropska gospodarska in finančna kriza	88
4.5 Zaupanje državljanov držav članic do evropskih institucij	92
5 Sklepna misel	98
6 Literatura	101

Kazalo tabel

Tabela 3.1: Število glasov posamezni držav članic v Svetu Evropske unije.....	29
Tabela 3.2: Število evroposancev na državo članico po volitvah 2009	33
Tabela 3.3: Število evroposancev na državo članico po vstopu Republike Hrvaške in po volitvah 2014.	35
Tabela 3.4: Obrazložitev različnih alternativnih oznak.....	54
Tabela 4.1: Potek ratifikacije pogodbe o ustavi za Evropo po državi članici	82

Kazalo grafov

Graf 3.1: Prikaz deleža števila evropskih poslancev politične skupine EPP v Evropskem parlamentu.	41
--	----

Graf 3.2: Prikaz deleža števila evropskih poslancev politične skupine S&D v Evropskem parlamentu.	43
Graf 3.3: Prikaz deleža števila evropskih poslancev politične skupine ALDE v Evropskem parlamentu.	44
Graf 3.4: Prikaz deleža števila evropskih poslancev politične skupine GUE/NGL v Evropskem parlamentu.	45
Graf 3.5: Prikaz deleža števila evropskih poslancev politične skupine Zelenih v Evropskem parlamentu.	47
Graf 3.6: Prikaz deleža števila evropskih poslancev politične skupine Evropskih konservativcev in reformistov v Evropskem parlamentu.	48
Graf 3.7: Prikaz deleža števila evropskih poslancev politične skupine Evropska skupina svobode in direktne demokracije v Evropskem parlamentu.	49
Graf 3.8: Prikaz deleža števila evropskih poslancev politične skupine Evropa narodov in svobode v Evropskem parlamentu.	50
Graf 3.9: Prikaz deleža števila nepovezanih/neopredeljenih evropskih poslancev v Evropskem parlamentu.	52
Graf 4.1: Rezultat volitev v Evropski parlament leta 1979.	62
Graf 4.2: Rezultat volitev v Evropski parlament leta 1984.	63
Graf 4.3: Rezultat volitev v Evropski parlament leta 1989.	65
Graf 4.4: Rezultat volitev v Evropski parlament leta 1994.	66
Graf 4.5: Rezultat volitev v Evropski parlament leta 1999.	67
Graf 4.6: Rezultat volitev v Evropski parlament leta 2004.	68
Graf 4.7: Rezultat volitev v Evropski parlament leta 2009.	70
Graf 4.8: Rezultat volitev v Evropski parlament leta 2014.	71
Graf 4.9: Odstotek nepovezanih in evroskepničnih poslancev evropskega parlamenta.	72
Graf 4.10: Zbirka merjenja zadovoljstva državljanov Evropske unije do Evropskega parlamenta, Evrobarometer (2004-2015).	93
Graf 4.11: Zbirka merjenja zadovoljstva državljanov Evropske unije do Evropske komisije, Evrobarometer (2004-2015).	94
Graf 4.12: Zbirka merjenja zadovoljstva državljanov Evropske unije do Evropskega sveta, Evrobarometer (2004-2015).	95
Graf 4.13: Število srečanj Evropskega sveta (1975-2015).	97

Seznam kratic

ALDE: Skupina zavezništva liberalcev in demokratov za Evropo
BDP: bruto domači proizvod
C: Skupina komunistov in zaveznikov
CEGRP: Koordinacija evropskih zelenih in radikalnih strank
EDA: Skupina Evropske demokratične zaveze
EDD: Skupina za Evropo demokracij in raznolikosti
EDG: Evropska demokratična skupina
EFD: Skupina Evropa svobode in demokracije
EFDD: Skupina Evropa svobode in neposredne demokracije
EGS: Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti
ELDR: Skupina evropske liberalne, demokratske in reformistične stranke
EMU: Ekonomska in monetarna unija
ENF: Evropa narodov in svobode
EPD: Skupina naprednih evropskih demokratov
EPP: Evropska ljudska stranka, krščanski demokrati
EPP-ED: Skupina Evropske ljudske stranke in Evropskih demokratov
ER: Evropska desnica
ERA: Evropska radikalna zveza
ESJE: Evropska skupnost za jedrsko energijo
ESPJ: Evropska skupnost za premog in jeklo
EU: Evropska unija
EUL: Skupina Evropske združene levice
EURATOM: Evropske skupnosti za atomsko energijo
G/EFA: Skupina zelenih/Evropske svobodne zveze
G: Skupina zelenih
Greens/EFA: Skupina zelenih/Evropske svobodne zveze
GUE/NGL: Konfederalna skupina Evropske združene levice in zelene nordijske levice
GUE: Konfederalna skupina Evropske združene levice
IND/DEM: Neodvisna demokratična skupina v EU parlamentu
NATO: Organizacija Severnoatlantske pogodbe
NGO: nevladne organizacije
OVSE: Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi

PES: Skupina socialdemokratov v Evropskem parlamentu

RB: Mavrična skupina

RS: Republika Slovenija

TEAM: Evropska zveza proti Maastrichtski pogodbi

UEN: Skupina Združenje za Evropo narodov

UFE: Zveza za Evropo

1 Uvod

Zgodovino ideje združene Evrope lahko z zgodovinskim preskokom večkrat zasledimo. Pri tem se največkrat srečamo s samovoljo enega. Na prelomu dvajsetega stoletja ter velikih grozodejstvih Evropo čakajo novi skupni izzivi.

Prve besede o »Združenih državah Evrope« so bile izrečene v 19. stoletju (Rajh 2008, 195—219). Francoski pisatelj in politik Victor Hugo (1802–1885), ki je bil v začetku svojega življenja romantik in rojalist, kasneje »spreobrnjen« v republikanskega poslanca, je že leta 1849 v govoru Mirovnem kongresu, naznanil, da se bodoči evropski zvezi ne bomo mogli izogniti (Toplak 2003): »Prišel bo dan, ko bodo krogle in bombe zamenjali volilni glasovi, splošna volilna pravica narodov, resnična arbitraža velikega suverenega senata, ki bo za Evropo, kar je parlament za Anglijo, kar je zakonodajni zbor za Nemčijo ali zakonodajna skupščina za Francijo!« Njegovo predvidevanje delovanja zunanje politike takrat še nepoentotene Evrope je bila prav tako navdušujoče in čustveno:

Prišel bo dan, ko bomo videli ti dve ogromni skupini, združene države Amerike, združene države Evrope, postavljeni eno nasproti drugi, si podati roko preko morij, izmenjavati proizvode, trgovino, industrijo, umetnosti, genije, očistiti planet, naseliti puščave, izboljšati stvarstvo pred očmi Stvarnika in združiti, da bi tako dosegli blagostanje vseh, ti dve neskončni sili, bratstvo med ljudmi in moči Boga!
(de Rougemont 1961, 255).

V članku Pravo in zakon, kjer je leta 1875 Hugo zapisal povzetek vroče diskusije v francoskem parlamentu, kjer je v nagovoru o ustavnih spremembah leta 1851, prvič javno uporabil izraz »Združene države Evrope«:

G. Hugo: »Prvi narod sveta je izvedel tri revolucije, tako kot so Homerjevi bogovi naredili tri korake. Te tri revolucije, ki so ena sama, ne predstavljajo lokalne revolucije, to je človeška revolucija; to ni sebičen krik enega naroda, to je zahteva po sveti univerzalni enakosti, to je odstranitev splošnih krivic človeštva, odkar obstaja zgodovina; to je po stoletjih suženjstva, podložništva, teokracije, fevdalizma, inkvizicije, despotizma vseh vrst, človeškega trpljenja v vseh možnih oblikah svečana proglasitev

človekovih pravic! Po dolgih preizkušnjah je ta republika v Franciji zaplodila republiko ... republiko, ki je za narod neke vrste naravna pravica, kot je svoboda za človeka. Francoski narod je iz neuničljivega granita izklesal in na samo sredo stare monarhistične celine postavil prvi temelj te obsežne zgradbe prihodnosti, ki se bo nekega dne imenovala Združene države Evrope!»

G. de Montalembert: »Združene države Evrope! To je pa preveč. Hugo je nor.«

G. Molé: »Združene države Evrope! Kakšna ideja! Kakšna ekstravaganca!«

G. Quentin-Bauchard: »Oh, ti pesniki!«

(de Rougemont 1961, 254).

Prve besede in ideje so bile izrečene, vendar ljudje še niso bili pripravljeni udejanjiti vizije o združenih Evropi. Prvi zametki o evropskem povezovanju kot ga poznamo danes, so nastali po koncu 2. svetovne vojne. Vse več evropskih voditeljev je bilo prepričanih, da je edini način za vzpostavitev trajnega miru, združitve dveh glavnih vojskujočih se držav¹. Tako lahko govorimo o tesnejšem evropskem povezovanju z demokratičnimi načeli šele leta 1951, ko je bila sklenjena Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (ESPJ). Nastala je na osnovi Schumanovega načrta o gospodarski in politični obnovi Evrope. Sodelovanje se je okrepilo leta 1957 s podpisom o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo (EURATOM) in s pogodbo o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (EGS), katero podrobneje poznamo pod imenom Rimska pogodba (Toplak 2003, 119—120).

Zaradi uspešnih gospodarskih povezav so se države članice² odločile, da se bodo institucije vseh treh skupnosti uradno združile v Evropsko skupnost (ES) in vzpostavile enotne komisije, en Svet ministrov ter Evropski parlament. Prve poslance Evropskega parlamenta so izbrali nacionalni parlamenti držav članic. Prvo širitev je Evropska skupnost doživela leta 1973, ko so se ji pridružile tri nove države³. Kasneje leta 1979 so se začele prve neposredne volitve v Evropski parlament, ki potekajo vsakih pet let do današnjih dni. Z letom 1981 je postala Grčija deseta polnopravna država članica EU, v času petih let pa sta se priključili še Španija in Portugalska. Pogodba »Enotni evropski pakt«, podpisana leta 1986, je postavila osnovne pogoje obširnemu šestletnemu programu, ki je predvideval rešitev težav pri prosti trgovini med državami članicami. Pogodba je podlaga za nastanek »enotnega trga« (Prebilič in drugi,

¹ Francija in Nemčija

² Belgija, Francija, Zahodna Nemčija, Italija, Luksemburg in Nizozemska

³ Danska, Irska in Združeno kraljestvo

2010, 8—9). Z Maastrichtsko pogodbo leta 1992 je bil vzpostavljen začetek za skupno sodelovanje v zunanji in obrambni politiki, v pravosodnih in notranjih zadevah ter pri oblikovanju ekonomske in monetarne unije - Evropska unija (EU). Z letom 1995 se pridružijo Avstrija, Finska in Švedska in s tem se poveča število držav članic na 15. Naslednji korak k ekonomskemu sodelovanju je bila uvedba nove evropske valute – evra. Z letom 2002 so v 12 državah evroobmočja začeli uporabljati evro kovance ter bankovce. Zadnja priključitev evropskih držav⁴ v EU se je zgodila leta 2013, ko se je število članic povečalo na 28.

Z željo po modernizaciji je EU z državami članicami pripravila Lizbonsko pogodbo. Nova pravila, kjer je bilo zapisano prihodnje delovanje Evropske unije. Ta pravila so sprejeli voditelji držav oziroma vlad. V nekaterih državah so Lizbonsko pogodbo potrdili tudi z referendumom. Lizbonska pogodba ne nadomešča, ampak spreminja dosedanje pogodbi o Evropski uniji in Evropski skupnosti. Nova pogodba daje Evropski uniji prepotrebni pravni okvir, ki bo služil za boljše reševanje prihodnjih izzivov Unije. Z novo pogodbo so bili postavljeni temelji za demokratično, preglednejšo in učinkovito Evropo, kjer se krepijo pravice, vrednote, svobode, solidarnost in varnost. Vsi pogoji stremijo k boljši vlogi Evrope na svetovnem prizorišču (Evropska komisija 2008).

V primeru, da se osredotočimo na projekt EU, ki je posledica zgodovinskega razvoja evropske ideje, vidimo v projektu združene in demokratične Evrope, ki ni več ideja, veliko izjemnost in pozitivnost. Misel po kateri so hrepeneli Evropejci, se je uresničila in postala politična in družbena praksa. Z razvojem Unije v prihodnosti bodo prišli tudi odgovori na še nerazrešene probleme in dileme evropskega povezovanja, ki trenutno onemogočajo udejanjenje nadaljnjih evropskih »projektov« (Toplak 2003, 129).

Kritiko na račun Evropske unije in Evrope težko spregledamo. Zato se v zadnjem času število kritične literature povečuje. Evropa potrebuje konstruktivno kritiko, zato potrebuje delujoče pobude, ki bodo Evropejce popeljale v prihodnost, o kateri na žalost danes odločajo drugi. Ne smemo si dovoliti vloge, da v razširjeni Evropi postanemo opazovalci, ki nemo strmimo nad oddaljeno in nerealistično Evropo, ki je prežeta s pristranskimi državniki, ki so sami sebi namen. Državljeni Evropske unije se moramo vprašati: »Kdo in kaj je Evropa, kaj Evropa

⁴ Hrvaška

hoče in kam naj se Evropa razvija?«. Na vprašanja moramo državljani držav članic najti tudi ustrezen odgovor (Neurohr 2008, 6—9).

Skepsa (dvom) oziroma skepticizem (dvomljivost) je umsko udejstvovanje, ki predpostavlja kritičen, realističen in zadržan odnos do nečesa. Njegova posebnost je predvsem v oblikovanju termina, ki v osnovi označuje dvom v idejo uspeha združene Evrope in opozarja na negativne stranske učinke. Pri tem je treba opozoriti, da temelj evroskepticizma ni apriorno zavračanje evropskega institucionalnega okvirja kot takega, temveč opozarjanje na njegove slabosti (Kajnc in Lajh 2009, 160).

Do kritičnosti evropskih držav do Evropske unije pridemo že kmalu po sami ustanovitvi Evropske skupnosti. Pri tem lahko obravnavamo kritičnost držav na dveh ločenih podnivojih. Prvi nivo lahko zasledimo pri državah članicah in njenih voditeljih, ki poskušajo s svojimi reformami izboljšati delovanje Evropske unije oziroma se ne strinjajo s predlogi Evropske komisije. Drugi podnivo lahko imenujemo evroskepticizem, ki ga lahko preiskujemo z Evrobarometrom⁵ in v evroskeptičnih strankah⁶. V diplomski nalogi želim oba podnivoja temeljito razčleniti in bolje raziskati razvoj kritičnosti evropskih držav do Evropske unije.

⁵ Evrobarometer je niz raziskovanj, ki se izvajajo v imenu Evropske komisije od leta 1973. Daje poročila javnega značaja ter odgovarja na nekatera vprašanja v zvezi z Evropsko unijo v vseh državah članicah.

⁶ Strankarska ideologija, ki vključuje evroskepticizem.

2. Teoretsko-metodološki okvir

2.1 Cilji in namen

Z izbranim tematskim okvirjem sem se seznanil v času dodiplomskega študija. Študij na Fakulteti za družbene vede je v meni izoblikoval okvir aktivnega državljana. Kot ponosen Slovenec in hkrati Evropejec so se v meni porajala raznovrstna vprašanja. Nekaj dni pozneje sem dobil klic evropskega poslanca g. Jens-Peter Bondeja (EU/Democrats), ki me je prosil, če bi lokalni študentski klub lahko sodeloval pri organizaciji in z našimi pogledi aktivno začinel razpravo na temo »Prihodnost Evrope?«. Z veseljem sem privolil v sodelovanje, čeprav sem bil takrat mnenja, da evroskeptično razmišljanje pomeni nekaj slabega oziroma netolerantnega. Po končanem taboru sem spoznal, da ljudje ne smemo posploševati mnenja drugih. Predvsem pa se bomo morali pričeti zavedati drug drugega, če bomo hoteli ohraniti harmonijo in sožitje narodov tudi v prihodnosti. To pomeni, da bomo morali prisluhniti tudi drugače mislečim ljudem in njihovo razumevanje vključiti v prihodnost stare celine.

Ali so družbene organizacije⁷, ki zavračajo delovanje evropskih institucij evroskeptične? Ali mogoče sprejemajo EU kot novo oblast, na katero lahko pritiskajo? Ali mogoče motijo EU integracijo in s tem prinašajo kritičen doprinos, ki se smatra za politično reorganizacijo Evrope (Bartolini 2005, 6)?

Na vsa podobna vprašanja bom poskušal odgovoriti v nadaljevanju diplomske naloge in s tem odgovoriti na prvo tezo, kjer bom ugotavljal, ali ima lahko evroskepticism pozitiven doprinos k izboljšanju Evropske unije. Pri tem se ne bom omejil samo na evroskeptične stranke, ampak bom poskušal zajeti celotno evroskeptično gibanje, ki se razvija v Evropi. Pri tem bom poskušal zajeti tudi začasna družbena gibanja, ki so postala dejavna z različnimi protesti po svetu in Evropi.

Aktivisti, ki so protestirali v Firencah, so bili dobro pripravljene in združeni iz vseh vetrov. Tako prvič najdemo skupaj katolike, zelene, družbene aktiviste, sindikaliste, predstavnike

⁷ Družbeno gibanje s svojim organiziranim delovanjem poskuša spremeniti (oz. se upreti) nekemu pomembnemu vidiku družbe. Termin se danes večinoma uporablja za organizirane skupine, ki delujejo izven političnih okvirjev (Marshall in L. Barthel 1994, 94).

človekovih pravic, predstavnike ženskih organizacij⁸. To pa je zelo v nasprotju s hipotezo, s katero poskušajo prikazati evroskeptike, saj so to osebe, ki so zelo visoko kvalificirane (della Porta in Caiani 2005, 3).

V mnogih državah, se spremljanje nezaupanja v evropske institucije pokaže v rezultatih Evropskih volitev (Schmitt in Thomassen 1999). Še pred zavrnitvijo ustavne pogodbe na referendumu s strani Francozov in Nemcev, je Evropski parlament na volitvah 2004 doživel najnižjo volilno udeležbo⁹ od volitev 1979. Reprezentativne raziskave glede Evrope pogosto najdejo razloge za podporo integraciji in njeno povezavo z gospodarsko rastjo, vendar krati opazajo, da so centri odločanja oddaljeni, neresni in nesposobni (Diez Medrano 2003, 138—141).

Politike, ki jih sprejema Evropska unija, so kritizirane, ker so mišljene kot neoliberalne in zagovarjajo privatizacijo javnih storitev ter prožnost prostega trga. Vse to pa se potem odraža s povečanjem v nestabilnosti delovnih služb. Pod zastavo »drugačna Evropa« je mogoča raznolika paleta politik, ki zahteva vrsto različnih sprememb na področju davkov. Podobne zahteve so bile predstavljene s strani družbeno gibanjskih organizacij. Njihove prizadevanja so bila obravnavana v »Europub project«¹⁰. Raziskava je pokazala, da so družbena gibanja vedno navzoča pri diskusijah o Evropski uniji in so bolj kritična do zakonodaje evropskih institucij kot vsi institucionalni igralci (della Porta in Caiani 2005, 1).

Poleg tega je raziskava pokazala, da imajo gibanjske organizacije visoko vrednost evropske identitete in evropskih vrednot, poleg tega imajo tudi skupno kritiko po ne preveč, ampak po premalo družbeni Evropi. Evropa kot eno veliko skupno tržišče je v nasprotju s tem, kar si želijo prebivalci Evrope.

Želja po dobičku in varnosti Evrope nas pelje na pot osamljenosti. Zaradi tega je Evropa obtožena, da postaja trdnjava. Nekateri kritiki poudarjajo, da je v Evropi dovoljen apartheid. Tukaj se srečamo z njeno dvoličnostjo, kjer rušimo meje, a vendar gradimo nove v obliki

⁸ Nekaj več kot 41,5% je bilo članov NGO, 31,8% je bilo članov sindikatov, 34,6% je bilo članov strank, 52,7% drugih gibanj, 57,5% študentskih organizacij, 32,1% družbeni centri, 19,3% religijske skupine, 43,1% okoljske skupine, 51,3% dobrotelne organizacije, 50,9% športne organizacije (Andretta, della Porta, Mosca in Reiter 2003). Opomba: Osebe so lahko pripadniki več organizacij.

⁹ Volilna udeležba na Evropskih volitvah je bila 45,5% .

¹⁰ Projekt analizira vlogo posrednika med javno sfero, mediji in kolektivno mobilizacijo, zlasti v procesu evropske integracije.

Schengenske meje. Pri tem pa še vedno obstaja 13-15 milijonov »neprebivalcev« Evrope, ki nimajo urejenih osnovnih socialnih pravic.

Pri tem kritiki oziroma kritične organizacije poudarjajo, da ima Evropska unija demokratični deficit. Od evropskih institucij najbolj zaupajo Evropskemu parlamentu, ampak menijo, da ima še vedno premalo pooblastil. Veliko ljudi Evropsko unijo še vedno doživlja kot netransparentno za svoje državljane (della Porta 2005, 1—3) in od nje pričakuje, da bo Evropski parlament dobil še večja pooblastila pri tvorjenju skupne evropske politike. Predstavnik italijanske mirovne organizacije navaja, da lahko oni predstavijo dobre predloge in uporabljajo evropska sredstva za raziskovanje, na koncu pa za njihove ugotovitve ni posluha s strani evropskih institucij, še posebno Evropske komisije.

V nasprotju tudi s tisto najbolj radikalno kritiko, se je večina družbenih gibanj zajetih v raziskavi Evrope strinjala z izgradnjo nove, »drugače« Evrope – zgrajene od spodaj navzgor. Zaradi tega se vidijo kot pripadniki novega evropskega gibanja (Attac Germany 2003).

Pojav, ki bi Evropo gradil od spodaj navzgor, bi neofunkcionalisti imenovali »spill-over učinek« (Schmitter 1970, 836—868). To je proces oziroma učinek prelivanja, s katerim se klasični funkcionalizem dopolnjuje in nagrajuje. (Benko 1997, 168). V Evropski uniji naj bi se vzpostavil učinek spill-over, ko države članice del svoje suverenosti prenesejo na raven EU (Radio televizija Slovenija 2013). Pri tem mehanizem v spill-over procesu terja, da ko je enkrat vzpostavljena naddržavna kmetijska politika, ta politika posledično preide tudi v področje denarne politike z zahtevo po združevanju. Novonastali skupni kmetijski cenovni sistem ne more delovati brez skupne in enotne denarne politike (Benko 1997, 168). Zaradi tega kritiki postavljajo neofunkcionalni spill-over učinek pod velik vprašaj. Predvsem se ne strinjajo s trditvijo o prehajanju učinka iz ekonomskega področja v politično sfero. Ta proces naj bi potekal na ravni integracije delnih političnih interesov in interesnih dejavnikov s procesom prelivanja nove lojalnosti iz delujoče nacionalne države v novo nastajajočo državo (Benko 1997, 173).

Družbena gibanja se pojavijo kot kritični Evropejci, ki želijo globljo integracijo, ampak s politikami, ki so zelo drugačne od tistih, ki so doslej zaznamovale tako imenovano »negativno integracijo«, ki je dominantna v evropski zvezi. Posebej je bil kritiziran pakt stabilnosti, kot eden glavnih primerov neoliberalizma politik, ki je privilegiran s strani privilegiranih skupin,

ki zmanjšujejo pomoč revnim in zapostavljenim, vendar ne pozivajo k vrnitvi države ljudem, ampak se borijo za proces evropeizacije od spodaj navzgor. Če je bila evropska integracija dolgo elitni projekt, ki je potekal od zgoraj navzdol, njen razvoj vključuje pritiske »od spodaj«. Te pritiske ustvarjajo predvsem družbene gibanjske organizacije. Podpora ali nestrinjanje z Evropo sta stališči, ki se ju razume v povezavi z nacionalno identiteto. To je razlika med pro-Evropejci in nacionalisti.

Boj je ključen predpogoj za razvoj evropske javne sfere, prej kot pa kazalec njene odsotnosti. Lahko bi rekli, da boj kritikom Evrope predstavlja možnost, s katero poskušajo pridobiti pozornost evropskih birokratov. Če ni boja glede političnih vprašanj, evropska politika postane zadeva elit in za Evropo in evropsko zvezo ne bo veliko zanimanja. Evropske zadeve morajo postati vidne in pomembne v raznih političnih debatah, tako da se bo razvila evropska javna sfera (Risse 2000, 6)

Rad bi poudaril, da večina ljudi ne zavrača Evrope, ampak določene politike evropske zveze. To pomeni, da kritika ni uperjena proti izdelavi evropskega nivoja, ampak določeni smeri tega procesa. Predstavniki organizacij družbenih gibanj se pogosto predstavljajo kot močni podporniki evropeizacije (Attac Italy 2004). V tej povezavi je predstavnik italijanske mreže društev, ki so aktivni na področjih globalne pravičnosti, razložil, da Rete Lilliput podpira integracijski proces, ampak se ne strinja s politično smerjo, v katero gre Evropa.

Na začetno zastavljeno vprašanje bi lahko odgovorili s tezo, da večina kritičnih Evropejcev čuti Evropo. Edino, kar pa si želijo, je drugačna Evropa. S svojim prispevkom želijo pozitivno premikati meje Evrope, obenem pa se bojijo, da bodo nadaljnji procesi negativni.

2.2 Hipotezi

Namen Evropske unije je, da z vzpostavitvijo notranjega trga in skupne ekonomske in monetarne unije ter z izvajanjem skupnih in enotnih politik spodbuja skladen, uravnotežen in trajnosten razvoj gospodarskih dejavnosti. Posledično visoka stopnja zaposlenosti vključuje socialno varnost, enakost med spoloma, trajno in stabilno rast, visoko stopnjo konkurenčnosti, visoko raven varstva, ki deluje na izboljšanju kakovosti okolja, zvišanju ravni in kakovosti življenja ter krepi ekonomsko in socialno povezanost, ki se odraža v solidarnosti med

državami članicami. Unija poskuša odpraviti socialno izključenost in diskriminacijo. Na drugi strani pa spodbuja enakopravnost med ženskami in moškimi, solidarnost in povezanost med generacijami, socialno pravičnost in varstvo ter varstvo pravic otrok (Schmidt in Schmidt 2014, 3).

Kljub najboljšim namenom in pozitivnim ciljem v delovanju Evropske unije je čutenje državljanov držav članic spreminjajoče. Čeprav povprečen Evropejec statistično gledano uživa najboljši standard na svetu, se zadovoljstvo državljanov zmanjšuje. Življenjski stroški se višajo in življenje v Evropski uniji in draži. Plače zaposlenih se zmanjšujejo, nezaposljivost (predvsem med mladimi) pa se povečuje.

Podoba Evropske unije med Evropejci se je od spomladi leta 2000 bistveno spremenila. Pozitivna podoba Unije se znižuje od leta 2009. Raziskave Evrobarometra kažejo na večjo nezadovoljstvo državljanov držav članic in zniževanje življenjskega standarda. Gospodarska kriza je imela velik vpliv na to, kako Evropejci zaznavajo gospodarske razmere v svojih državah in v EU: Evrobarometer v svojih raziskavah razbere, da so gospodarske okoliščine držav članic in Evropske unije imele velik vpliv na nihanje mnenja o Evropski uniji (Evropski parlament 2015b).

Na podlagi zgornjih ugotovitev oziroma sklepov si postavljam naslednji hipotezi diplomske naloge:

Hipoteza 1:

Število evroskeptičnih političnih skupin znotraj Evropskega parlamenta raste zaradi nezaupanja državljanov v evropske institucije.

Hipoteza 2:

Zaradi nezaupanja državljanov v evropske institucije raste tudi nestrinjanje v Evropskem svetu.

2.3 Metodologija

V diplomskem delu želim najprej opredeliti pojem evroskepticizem. Pri tem bom poskušal predstaviti vodilne smeri teorij in različne vzroke, ki so pripomogli k temu pojavu. Skupaj s splošnim opisom bom poskušal potrditi oziroma zavreči kritike, ki so dale evroskepticizmu slab prizvok, zaradi česar ga evropska širša javnost neupravičeno ali upravičeno ne jemlje kot kompetentnega sogovornika. Zato se bom v prvem delu osredotočil bolj na institucionalni oziroma strankarski evroskepticizem, kjer bom poskušal ugotoviti ali lahko kritičnost evroskepticizma pomeni tudi nekaj pozitivnega za Evropsko unijo.

V drugi polovici diplomskega dela bom poskušal obrazložiti, ali kritičnost v državah članicah EU narašča oziroma upada. Pri tem bom poskušal na vzorcu nekaj držav prikazati obstoječe stanje in ga tudi tehtno utemeljiti. Poskušal bom ugotoviti ali so vzroki za evroskepticizem v vseh državah enaki ali se od države do države spreminjajo. Zanima me, ali lahko različni geografski, zgodovinski, gospodarski in družbeni dejavniki vplivajo na pojav evroskepticizma. Z diplomsko nalogo bom poskušal odkriti ali so evroskeptiki le evroskeptiki ali so kritiki takšne Evrope, kot jo poznamo sedaj.

Med preverjanjem hipoteze se bom posluževal standardnih družboslovnih metod, podatke pa bom pridobival preko:

- Analize primarnih virov: Evropske pogodbe in listine: Lizbonska strategija, evropske pogodbe,
- Analize sekundarnih virov: knjige, internetni viri in članki na temo evroskepticizma in njegovega uvrščanja v Evropski prostor. Predvsem pa bo poudarek na analizi kritike evroskeptikov, evroskeptičnih političnih skupin znotraj Evroparlamenta in kritik držav članic do Evropske unije,
- Primerjalne analize (Podatki Evrobarometra¹¹, rezultati volitev v Evropski parlament od 1979 do danes).

¹¹ Evropska komisija je Evrobarometer ustanovila leta 1973; z njim analizira podatke za Evropsko unijo. Vsaka raziskava je sestavljena iz približno tisoč individualnih intervjujev na državo. Poročila se objavljajo dvakrat letno. Posebna poročila Evrobarometra temeljijo na tematsko poglobljenih študijah, ki se izvajajo za različne službe Evropske komisije in druge institucije EU (Evropska komisija 2007b).

Ključno orodje, iz katerega bom črpal večino podatkov za primerjalno analizo, je Evrobarometer. Pri Evrobarometru se bom osredotočal na zbrane podatke glede zadovoljstva državljanov članic z institucijami Evropske unije.

Za lažje analizo podatkov sem razdelil diplomsko nalogo na tri dele. V prvem, uvodnem delu, bom predstavil hipotezi in metodološki okvir. V drugem, teoretičnem delu, želim definirati ključne pojme, s katerimi se bom srečeval tekom diplomske naloge in za katere smatram, da so ključni za razumevanje te tematike. V zadnjem delu bom analiziral kritike evroskeptičnih skupin v Evropskem parlamentu in kritike držav članic do Evropske unije in te primerjal s podatki iz Evrobarometra o zadovoljstvu državljanov. S primerjavo teh podatkov bom preveril postavljeni tezi. V sklepnem delu bom na podlagi analize vseh podatkov potrdil ali ovrigel hipotezi diplomske naloge.

3 Opredelitev temeljnih pojmov

3.1 Država/Države članice

Človeka lahko pojmuje kot družbeno bitje. Družba omogoča, da v njej uresniči svoje bistvene potrebe in sposobnosti. Posledično se je človek v zgodovini človeštva poskušal povezovati v različne skupine¹². Posameznik lahko istočasno pripada različnim skupinam in v njih išče svoje interese. Takšne skupine so država, družina, Evropska unija, itd. Prototip oziroma model organizirane skupine je država, ki jih lahko imenujemo tudi organizacije. Država je politična skupnost in deluje na principu tistih, ki vladajo, in tistih, katerim se vlada. Vsi procesi v državi so urejeni s pravili, katere morajo člani skupnosti spoštovati (Keresteš 2005, 2—4).

Brglez in Zajc menita, da z vsesplošnim procesom globalizacije, tradicionalna predstava o nacionalni državi postaja preteklost. V sodobnem času se položaj države bistveno hitreje spreminja zaradi dinamike sodobnega časa. Globalizacijo vidita kot naraščajočo povezanost v istočasni korelaciji z medsebojno odvisnostjo, ki jo zajemajo medsebojna vplivanja na vseh področjih življenja (Brglez in Zajc 2004, 185—186).

Z obliko državne ureditve ugotovimo ali je država unitarna (enotna) ali sestavljena (federacija in konfederacija) in v njih odkrivamo korelacijo razmerij (centralistično ali decentralistično) med osrednjimi in lokalnimi (krajevnimi) organi.

Unitarna država

Unitarna država ima enoten center državne oblasti, ki ima eno oblast in enoten pravni red, ki deluje na področju celotne države. Zaradi zagotavljanja boljše pristojnosti po državi so nujno potrebni lokalni organi. Država odnose med njimi lahko oblikuje po načelu centralizacije oz. decentralizacije.

V centralizirani državi so krajevni organi popolnoma podrejeni centralnim organom, ki bdijo nad njimi in določajo njihove pristojnosti. Finančno so v popolnoma podrejenem položaju, saj

¹² sorodstvene, etične, lokalne, itd

jim določijo višino prejetih finančnih sredstev in nadzirajo njihovo odločanje pri uporabi letih. Pri tem se osredotočajo na zakonitost in primernost porabe.

S terminom »lokalna samouprava« se v Evropi srečujemo že več stoletij. V decentralizirani državi oblast podeli avtonomijo nad izvrševanjem nekaterih pristojnosti na delno samostojne nižje krajevne skupnosti, ki jih mora samostojno upravljati v dobrobit lastnega prebivalstva, osrednja oblast pa zgolj zagotavlja nadzor zakonitosti (Vlaj 2005, 25—26).

Sestavljena država

Kot najbolj značilna primera sestavljene države lahko izpostavimo konfederacijo in federacijo.

Konfederacija nastane na podlagi meddržavne pogodbe. Z njo ena ali več držav članic ustanovi nekatere skupne organe na katere preložijo del skupne politike, vendar se s tem ne odrečejo svoji lastni suverenosti. Države članice morajo spoštovati sprejete odločitve konfederalnih organov šele potem, ko te nanje pristanejo (Matić Klanjšček 2009, 46). Zato ne moremo govoriti o državi v običajnem pomenu besede, ampak bolj o trajni obliki organiziranega sodelovanja, ki lahko s časoma dovoljuje ustanovitev trdnejše povezave v federaciji. Konfederacija ni prav pogosta državna oblika in jo lahko zasledimo le še v Commonwealthu¹³ ter v Skupnosti neodvisnih držav¹⁴. Nekateri avtorji političnih sistemov trdijo, da je Evropska unija najboljši približek konfederaciji kot modelu ureditve.

V federaciji se srečamo z veliko trdnejšo povezanostjo med zvezno državo ter njenimi deli. Najvišji temeljni akt, na katerem se gradi federacija, je zvezna ustava. Ta določa pristojnosti med zveznimi državami in njenimi deli, ki jo sestavljajo. Suverenost je praviloma določena le za zvezno državo, medtem ko njeni sestavni deli uživajo večjo ali manjšo avtonomnost (Matić Klanjšček 2009, 46).

13 »Commonwealth of Nations« je združenje predvsem bivših članic britanskega imperija, ki je pogosto imenovano le z besedo »Commonwealth«.

14 Skupnost neodvisnih držav je ohlapno združenje 12 držav, ki so bile včasih republike nekdanje Sovjetske zveze.

Poznamo tudi Regionalno (pokrajinsko) državo, s katero se srečamo med enotno in federalno urejeno državo. Pokrajine v regionalni državi imajo zagotovljeno samostojnost z ustavo, ki ji dopušča svojo zakonodajno in izvršno oblast.

3.2 Evropska unija

Evropska unija je edinstvena nadsocijalna integracija evropskih demokratičnih držav, ki so se združile, da bi skupaj spodbujale mir in blaginjo (Republika Hrvaška, Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve 2005).

Evropska unija ima za državljane različen pomen. Za nekatere je skupni in enotni trg, za druge politično nemočna skupnost. Spet drugi imajo svoje poglede, ki odražajo pozitivne ali negativne lastnosti. Ne smemo pa pozabiti, da je prvotni cilj Evropske unije še danes enak – zagotavljati mir in gospodarsko okrevanje. Evropa je bila po drugi svetovni vojni gospodarsko uničena in politično neenotna ter razdeljena. Evropsko unijo lahko opredelimo kot sodoben institucionalni sistem, ki je nekaj več kot medvladna in meddržavna organizacija. V tem primeru lahko na Evropsko unijo gledamo kot na institucijo s posebnim pravnim sistemom, ki ima visoko stopnjo polnomočnosti in je tako nadrejena nacionalnim vladam in parlamentom držav članic. V Evropski uniji so delo in naloge porazdeljene na tri glavne inštitucije. Evropska komisija je organ, ki predlaga zakone in druge pravne akte, Evropski svet in Evropski parlament pa imata moč sprejemanja zakonov. S to porazdelitvijo se poskuša zagotavljati enakopravno zastopnost interesov in reševanja problemov vseh držav članic. Za Evropsko unijo bi lahko uporabili pojem konfederacija. V tem primeru EU razumemo kot skupnost določenega števila držav, ki imajo skupno zunanjo in obrambno politiko. Države članice sodelujejo na področju pravosodja in notranje politike. Državljeni držav članic uporabljajo skupno denarno enoto, enotno zakonodajo na določenih skupnih področjih življenja ter skupni trg, ki zagotavlja prost pretok ljudi, kapitala, storitev in blaga. S tem se izognemo skoraj vsem meddržavnim mejam, kar pomeni, da je zagotovljen prost pretok blaga, ljudi, kapitala in storitev (Šporar 2000, 7).

Države v Evropski uniji

Velikost Evropske unije se je tekom zgodovine velikokrat spremenila. Začetno gospodarsko sodelovanje leta 1951 je obsegalo le šest držav¹⁵; pozneje se je zveza postopoma širila (Evropska unija 2013). Država lahko predloži prošnjo za polnopravno članstvo šele takrat, ko so izpolnjeni vsi pogoji¹⁶ Unije za polnopravno članstvo. Postopki za članstvo so zapleteni in dolgotrajni, vendar mora potem ta pravila in predpise Evropske unije tudi izvajati. Država kandidatka, ki se želi pridružiti EU, svojo prošnjo predloži Svetu. Naslednji korak je, da je Evropska komisija zaprosena za pripravo uradnega mnenja, kjer se oceni sposobnost države prosilke glede izpolnjevanja kopenhavskih meril. S pozitivnim poročilom Komisije se začnejo pogajanja po posameznih področjih. Unija državam pristopnicam v času pogajanj zagotavlja finančno, administrativno in tehnično pomoč. Pred sprejetjem se pripravi pogodba o pristopu, ki jo podpišejo države članice in kandidatka. Soglasje pri širitvi mora podati tudi Evropski parlament. Pogodbo morajo nato vse države članice in pristopna država ratificirati v skladu s svojimi ustavnimi postopki (Evropska komisija 2015). Z zadnjo širitvijo Hrvaške države 1. julija 2013 ima Unija sedaj 28 držav članic (Evropska unija 2007a).

Evropska javnost zelo rada deli države članice po različnih kriterijih:

- Države članice, ki imajo skupno valuto evro (evroobmočje),
- severne in južne države članice,
- male in večje države članice,
- stare in nove države članice (Geodetski inštitut Slovenije, 2013).

Zaradi svoje druge teze bom podrobneje obrazložil pojma »stara« in »nova« država članica. Ta termina velikokrat zasledimo v raznih novinarskih člankih, predvsem z negativno konotacijo, ko ima nekdo boljše pogoje kot drugi. Termina sta se izoblikovala s predzadnjo, »največjo« širitvijo v zgodovini zveze leta 2004, ko se je deset novih držav članic pridružilo Evropski uniji.

¹⁵ Belgijo, Nemčijo, Francijo, Italijo, Luksemburg in Nizozemsko.

¹⁶ Kopenhavska merila so okvir za tržno gospodarstvo v Evropski uniji. Z merili se želi vzpostaviti demokratično in pravno državo, kjer bo delovala celotna zakonodaja EU, skupaj z skupnim evropskim plačilnim sredstvom.

Stare članice Evropske unije:

- Belgija, Italija, Francija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska,
- Danska, Irska, Velika Britanija,
- Grčija,
- Portugalska, Španija,
- Avstrija, Finska, Švedska.

Nove članice Evropske unije:

- Poljska, Madžarska, Češka, Slovaška, Estonija, Litva, Latvija, Slovenija,
- Romunija, Bolgarija,
- Hrvaška.

Institucionalna struktura Evropske unije

Evropska unija se zelo razlikuje od ostalih mednarodnih organizacij. Njena zgradba upravnih institucij, kjer se sprejemajo odločitve držav članic, je edinstvena na svetu. Evropska institucijska struktura¹⁷ je zelo razvejana in jo sestavljajo: Evropski svet, Evropska komisija, Evropski parlament, Svet ministrov, Sodišče Evropskih skupnosti, Računsko sodišče, Ekonomski-socialni odbor, Odbor regij, Evropska investicijska banka, Evropska centralna banka ter razne agencije. Proces sprejemanja političnih odločitev se odvija v t.i. institucionalnem trikotniku, ki je sestavljen iz Evropske komisije, Sveta EU in Evropskega parlamenta. Vse tri institucije so ključne za nadaljnjo analizo institucionalnega ravnotežja. Z njim je vzpostavljeno enakopravno zastopanje interesov vseh držav članic in državljanov Evropske zveze (Evropska unija, 2016).

Evropska komisija

Evropska komisija je izvršni organ in s tem najvplivnejša ustanova Evropske unije s sedežem v Bruslju (Kek 2000, 31). Kot edina institucija lahko pripravlja nove predloge evropske zakonodaje in skrbi za njeno pravilno implementacijo. Pomembno nalogo ima tudi pri

¹⁷ Povzeto po publikaciji Evropska unija: The basis for a Union.

nadzorovanju sredstev EU. Evropska komisija bdi nad spoštovanjem evropskih pogodb in zakonodaje ter skrbi za interese in integriteto Evropske unije. Ker ima vsaka država članica svojega člana, jo sestavlja 28 komisarjev in komisark, ki jih za obdobje petih let predlagajo vlade držav članic. Demokratična legitimnost je vzpostavljena, ko njihovo imenovanje po zaslišanju potrdi tudi Evropski parlament. Zaprisega komisarjev se udejanji pred Sodiščem Evropske unije (Urad Vlade RS za komuniciranje 2009).

Komisija je izvršni organ, ki je v svojem delu neodvisen in zastopa evropske interese vseh evropskih držav članic. Delo komisije je zelo raznoliko in široko, vendar če želimo opredeliti delo komisije, ga lahko razdelimo na štiri glavna področja (Evropska komisija 2012b):

- Priprava novih zakonov in predpisov, ki jih potem potrdita ali zavrneta Evropski parlament in Svet;
- Skrbništvo nad zakoni, ki jih sprejmeta Svet in Evropski parlament, da se izvajajo enako in pravilno v vseh državah članicah;
- Skrb za tekoče upravljanje politik in dejavnosti Evropske unije;
- Zastopanje Unije izven evropskih prizorišč, npr. pri pogajanjih in podpisovanju dogovorov med EU in tretjimi državami.

Delovanje Evropske komisije je porazdeljeno po različnih oddelkih, ki se imenujejo generalni direktorati (GD). Vsako področje¹⁸ pokriva pristojen GD. Komisarji in njihovi uradi si porazdelijo pristojnosti nad generalnimi direktorati (Evropska komisija 2012c). Evropsko komisijo pri svojem delu vodijo načela, ki zasledujejo: učinkovitost, preglednost, etičnost, enake možnosti, skrb za okolje, e-Komisija ter večjezičnost.

Nacionalne vlade nimajo neposrednega vpliva na Evropsko komisijo. Njena glavna naloga je zastopati in se truditi za interese celotne EU. Evropski parlament nadzira delo Evropske komisije, ki jo lahko tudi razpusti v primeru, da ji izglasuje nezaupnico. Na željo predsednika Evropske komisije in z strinjanjem vseh ostalih komisarjev, mora posamezni komisar odstopiti. Predsednik in ostali komisarji se redno udeležujejo zasedanj Evropskega parlamenta

¹⁸ Energetika, kmetijstvo in razvoj podeželja, konkurenca, okolje itd.

v Strasbourgu in Bruslju, kjer podajo ustne oziroma pozneje pisne odgovore na zastavljena vprašanja evroposlancev (Urad Vlade RS za komuniciranje 2014).

Evropski svet

Leta 1974 je bila na Vrhu v Parizu podana pobuda s strani Nemčije in Francije, da se poleg srečanj ministrov v Svetu Evrope, dodatno uvede še srečanje voditeljev držav članic (Moussis, 1999, 51)

Evropski svet se je kmalu razvil kot organ, odgovoren za določanje ciljev in prednostnih nalog Evropske unije. V skladu z Maastrichtsko pogodbo leta 1992 je Evropski svet dobil uraden status in vlogo, s katero so želeli zagotoviti zagon in splošne politične smernice za EU. Leta 2009 je zaradi sprememb, ki jih je uvedla Lizbonska pogodba, Evropski svet postal ena izmed sedmih institucij v Evropski uniji (Evropski svet 2014).

Evropski svet ne predlaga evropske zakonodaje, ampak zariše splošne politične smernice, katerim so priložene prednostne naloge EU. Politično agendo EU Evropski svet sprejema na svojih zasedanjih v obliki sklepov, v katerih so opredeljena problematična vprašanja in smer nadaljnjih rešitev (Evropski svet 2014).

Poleg teh nalog je Evropski svet pristojen pri:

- Obravnavi zapletenih in občutljivih vprašanj, s katerimi niso našli skupnega imenovalca v prejšnjih usklajevanjih,
- Določanju skupne zunanje in varnostne politike EU, kjer je potrebno upoštevati strateško in obrambno pozicijo EU,
- Imenovanju visokih uradnikov na strateške funkcije EU: Predsednika Evropskega sveta, Visokega predstavnika Evropske unije za zunanje zadeve in predsednika Evropske centralne banke (Evropska unija 2007č).

Evropski svet lahko na lastno pobudo zahteva, da na določeno vprašanje Evropska komisija pripravi predlog. V nadaljevanju pa lahko posamezno zadevo preda Svetu Evropske unije.

Člani Evropskega sveta so voditelji držav ali vlad 28 držav članic EU, predsednik Evropskega sveta in predsednik Evropske komisije. Zasedanj Evropskega sveta se udeležuje tudi visoki predstavnik Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko, kadar člani razpravljajo o zunanjih zadevah. Srečanja potekajo običajno štirikrat letno, vendar lahko Predsednik pri urgentnih zadevah skliče dodatna srečanja. Evropski svet večinoma odloča s konsenzom. Obstajajo pa posebni primeri, ki so opisani v pogodbah EU, kjer je potrebno zagotoviti soglasno ali kvalificirano večino (Stark 2002, 3—6).

Svet Evropske unije oz. Svet ministrov

Svet Evropske unije je bil uradno ustanovljen z ustanovnimi pogodbami v petdesetih letih 20. stoletja. Narava dela Sveta je zastopanje držav članic, ki se srečujejo na srečanjih v Bruslju in Luksemburgu. Dnevni red določa, kateri minister se bo udeležil zasedanja. V primeru, da bodo na dnevnem redu Sveta obravnavali problematiko okolja, se bo zasedanja udeležil minister, ki v državi članici pokriva področje okolja in v tem primeru se bo Svet imenoval »Svet za okolje« (Evropska komisija 2007a, 15).

Svet Evropske unije je sestavljen iz desetih različnih sestav Sveta:

- Ekonomske in finančne zadeve,
- Izobraževanje, mladina, kultura in šport,
- Kmetijstvo in ribištvo,
- Zaposlovanje, socialna politika, zdravje in varstvo potrošnikov,
- Konkurenčnost,
- Promet, telekomunikacije in energija,
- Pravosodje in notranje zadeve,
- Okolje,
- Zunanje zadeve,
- Splošne zadeve (Svet Evropske unije 2014).

Vsak minister v Svetu je zadolžen, da obveže svojo vlado. V praksi to pomeni, da je potrditev ministra tudi potrditev celotne vlade države članice (Evropska komisija 2007a, 15). Svojo

odločitev v Svetu mora minister znati obrazložiti tudi v nacionalnem parlamentu države članice in državljanom, ki jih ta parlament zastopa. Demokratična legitimnost je zagotovljena, ker se večina odločitev sprejme skupaj z Evropskim parlamentom.

Delovanje Sveta je razdeljeno na šest glavnih nalog:

- Skupno sprejemanje zakonodaje EU z Evropskim parlamentom,
- Skupno potrjevanje proračuna EU z Evropskim parlamentom,
- Poenotenje gospodarstvenih in družbenih politik držav članic,
- Sklepanje mednarodnih sporazumov s tretjimi državami ali drugimi mednarodnimi organizacijami,
- Pripravljanje skupne in zunanje varnostne politike EU na podlagi predlogov Evropskega sveta,
- Vodenje usklajevanja pri sodelovanju, ki poteka med sodišči držav članic in njihovimi organi policije v raznih kazenskih zadevah (Svet Evropske unije 2014).

Predsedstvo Sveta se menja vsakih šest mesecev. Zaradi bolj konsistentne politike se poskušajo tri države dogovoriti za skupno politiko vodenja Predsedstva Sveta. Zaradi boljše integracije vsaka država Evropske zveze vodi predsedovanje. Slovenija pri tem ni izjema in je leta 2008 vodila Predsedovanje kot prva nova članica.

V Bruslju ima vsaka država EU odbor stalnih predstavnikov pri EU ali COREPER¹⁹, ki je sestavljen iz veleposlanikov držav članic, ki predhodno obravnavajo in pripravijo dnevni red, potreben za zasedanje Sveta ministrov. Odbor je operativno delovno telo, ki olajša delovanje Sveta EU pri usklajevanju držav članic pred ministrskim vrhom. Vsako državo članico zastopa v Bruslju visok diplomat na ravni ambasadorja²⁰, ki ima na razpolago močno in kompetentno diplomatsko ter birokratsko upravo v nacionalni prestolnici (Ješovnik, 2000, 67—78).

19 Committee of Permanent Representatives.

20 Slovenski veleposlanik Stalnega predstavnika Republike Slovenije pri EU v Bruslju je od septembra 2010 dr. Rado Genorio.

Slovenija ima Stalno predstavništvo Republike Slovenije pri Evropski uniji, ki ga zastopa izkušeni diplomat, stalni predstavnik in veleposlanik dr. Rado Genorio.

Vse odločitve v Svetu se sprejemajo z glasovanjem. Vsaka država članica nima enakega števila glasov. Glasovi so porazdeljeni po številu prebivalcev v posamezni državi. Manjše države v tem pravilu izstopajo z nekaj več glasovi. Glasovanje poteka s kvalificirano²¹ večino, ki je dosežena, če se strinja večina držav članic. Vendar poznamo izjeme, ki so za države članice izjemno pomembne: zunanja in varnostna politika, politika priseljevanja, azilna politika, politika priseljevanja in obdavčenje, kjer države članice zahtevajo soglasno odločitev za sprejetje²².

Tabela 3.1: Število glasov posamezni držav članic v Svetu Evropske unije

Država članica	Število glasov
Francija, Italija, Nemčija in Združeno	29
Poljska in Španija	27
Romunija	14
Nizozemska	13
Belgija, Češka republika, Grčija, Madžarska in Portugalska	12
Avstrija, Bolgarija, Švedska	12
Danska, Finska, Hrvaška, Irska, Litva in Slovaška	7
Ciper, Estonija, Latvija, Luksemburg in Slovenija	4
Malta	3
Skupaj	352

Vir: Evropska unija (2015).

²¹ Kvalificirana večina glasov držav članic je dosežena, če glasuje najmanj 261 glasov oz. 73,9% skupnega števila glasov.

²² Država članica lahko uporabi pravico veta.

S 1. novembrom 2014 je v Svetu prišel v veljavo nov postopek, ki je na novo definiral glasovanje s kvalificirano večino. V primeru, da se glasuje o predlogu Komisije ali Visokega predstavnika, je predlog sprejet, če ustreza pravilu »dvojne večine«:

- za predlog glasuje 55 % držav članic, to pomeni, da mora glasovati za 16 od 28 držav,
- predlagani predlog je podprt s strani držav članic, ki predstavljajo najmanj 65 % celotne populacije Evropske unije (Evropski svet 2015a) .

Po novem postopku se v Svetu s kvalificirano večino sprejme 80 odstotkov vse evropske zakonodaje. S spremembo so se zaostri tudi drugi pogoji, ki lahko preprečijo sprejetje predloga v Svetu Evropske unije. V dvajsetih odstotkih pa obstajajo tudi posebni primeri, kadar predlog ni bil predstavljen s strani Komisije ali visokega predstavnika; takrat veljajo za sprejetje še strožja pravila:

- zanj mora glasovati najmanj 72 % članov Sveta,
- zgornji kvorum mora predstavljati najmanj 65 % državljanov EU (Evropski svet 2015a).

Evropski parlament

Evropski parlament je glas ljudstva Evropske unije. Izvolijo ga državljani, da zastopa njihove interese. Ideja in zametki ustanovitve segajo v petdeseta leta dvajsetega stoletja. Z letom 1979 parlament doživi prvo veliko prelomnico z neposrednimi volitvami. Od takrat potekajo volitve vsakih pet let, vsak državljan evropske zveze pa ima pravico voliti in biti voljen. S tem je bila vzpostavljena demokratična volja več kot 500 milijonov državljanov Unije. Do sedaj je bilo osem volitev, zadnje leta 2014. Trenutno pa je vseh evroposlancev 751 iz 28 držav članic. Po izvolitvi se poslanci razdelijo glede na strankarsko pripadnost, kjer se združijo v politične skupine in tam lahko potem bolje zastopajo svoja stališča. Trenutno je v Parlamentu osem političnih skupin. Različne skupine predstavljajo vse poglede na različna politična vprašanja in na evropsko združevanje.

Parlament ima pri svojem delu štiri glavne naloge:

- Skupno sprejemanje zakonodaje EU s Svetom,
- Skupno potrjevanje proračuna EU s Svetom,

- Opravljanje predpisanega pregleda nad drugimi institucijami EU, še posebno nad Komisijo,
- Odločanje o potrjevanju oziroma zavrnitvi pri imenovanju komisarjev. V primeru nezaupnice lahko odslovi Komisijo v celoti (Evropska komisija 2006, 10—12).

Pri sprejemanju evropske zakonodaje sta Evropski parlament in Svet enakopravna. Le pri nekaterih področjih (npr. gospodarska politika, vizumi, kmetijstvo...) Svet odloča samostojno, vendar se mora tudi tukaj posvetovati s Parlamentom, ki mora podati soglasje pri zelo pomembnih odločitvah, kot je na primer pristop novih držav članic. V opisu svojega delovanja lahko predlaga Komisiji, da na želenem področju predlaga ustrezne zakonodajne predloge.

Parlament in Svet morata skupaj sprejeti odločitev o letnem proračunu EU. Obravnava v Parlamentu o proračunu poteka na dveh zaporednih obravnavah. Ko je dosežen konsenz glede proračuna, le-ta ni sprejet, dokler ga ne podpiše predsednik Parlamenta. Sprotno porabo proračuna skrbno nadzoruje Parlamentarni odbor za proračunski nadzor. Poleg tega se mora Parlament vsako leto odločiti, ali naj potrdi porabo Komisije s proračunom za prejšnje fiskalno leto, ki ga imenujemo tudi podelitev »razrešnice« (Evropska komisija 2007a).

Demokratični nadzor lahko Parlament opravlja tudi nad drugimi institucijami EU. Nova Komisija, katere člani so predlagani s strani vlad držav članic, ne more začeti z delom, če je prej ne potrdi Parlament.

Z vsakim predlaganim kandidatom s strani države članice Parlament opravi razgovor. Razgovora se mora udeležiti tudi predvideni predsednik Komisije, nato pa Parlament glasuje o potrditvi Komisije v paketu. Komisija je ves čas mandata politično odgovorna parlamentu, ki ji lahko podeli tudi »nezaupnico«. S tem se zahteva odstop celotne Komisije. Parlament pri svojem delu izvaja redni nadzor z obravnavanjem poročil Komisije²³. Dodaten nadzor se opravi z redno zastavljenimi vprašanji evroposlancev, na katera so komisarji dolžni odgovoriti. Prav tako evroposlanci spremljajo delo Sveta. Predsednik Sveta se udeležuje

²³ Splošno letno poročilo, poročila o izvrševanju proračuna itd.

plenarnih zasedanj EP, kjer odgovarja na zastavljena vprašanja in sodeluje pri pomembnih razpravah o Evropski uniji (Evropska komisija 2007a).

Delo Evroposlancev poteka v odborih, kjer se glasuje o predlogih Komisije, ki so specializirani za posamezna področja dejavnosti EU. Parlamentu predstavi poročilo eden od članov odbora²⁴, kjer se predstavijo pozitivni in negativni vidiki predloga.

Evropski parlament ima uraden sedež v Strasbourgu (Francija), deluje pa še v Bruslju (Belgija) in Luksemburgu (Luksemburg). Po Lizbonski pogodbi mora potekati v Strasbourgu dvanajst štiridnevnih plenarnih zasedanj, kjer evroposlanci glasujejo o predlagani zakonodaji. Zasedanja so namenjena tudi poročanju o delu Komisije ali Sveta. Delo Evroposlancev je razdeljeno na tedne v mesecu. Vsak mesec ima praviloma štiri tedne, ki so porazdeljeni:

- Zasedanja v Strasbourgu,
- Zasedanja odborov v Bruslju,
- Zasedanja političnih skupin v Bruslju,
- Teden namenjen za delo v državi članici oz. misije Evropskega parlamenta v tujini.

Evropski parlament je neposredno izvoljen organ s strani državljanov držav članic na evropski ravni. Ta povezava predstavlja najtesnejšo vez med evropsko ustanovo in državljani EU in poskuša zmanjšati razpravo oziroma kritiko o demokratičnem deficitu. Formalno legitimnost zagotavljajo ratificirane pogodbe, ki so bile prejete v nacionalnih demokratično izvoljenih parlamentih. Zato je potrebno zagotoviti še legitimnost, ki jo dosežemo z zastopanjem državljanov oziroma družbe. Ta povezava omogoča opravljanje nadzora in možne kontrole nad izvajanjem pooblastil držav članic. V prihodnosti bo potrebno še povečati odnos med evroposlanci in državljani EU, posledično pa se bo s tem še dodatno povečal vpliv Evropskega parlamenta kot glavne predstavniške ustanove. (Fink Hafner in Deželan v Fink Hafner 2004, 110).

Evropski parlament ima trenutno 751 poslancev, ki so izvoljeni v 28 državah članicah Evropske unije. Z letom 1979 so bile izpeljane prve neposredne volitve, kjer je

²⁴ Član odbora, ki je določen za predstavitev poročila Parlamentu imenujemo tudi »poročevalec«. Vodja poslancev druge politične skupine istega poročila imenujemo »poročevalec v senci«.

evroposlancem podeljen petletni mandat. Evropske volitve potekaj v vsaki državi članici na podlagi njihovih pravil, vendar morajo povsod biti zadoščena skupna demokratična pravila glede tajnosti glasovanja in enakosti spola. Države članice imajo prag za volilno pravico pri 18 letih, izjema je Avstrija, kjer je volilna pravica znižana na 16 let. Mandat evroposlancu ni omejen. Število evroposancev na državo članico je sorazmerno razdeljeno na število prebivalstva posamezne države članice, vendar se državam, ki so manjše po številu prebivalstva, število evroposancev povečuje (Evropski parlament 2012). Države članice imajo lahko največ 99 sedežev oziroma najmanj 6. Enakost med ženskami in moškimi se izboljšuje. Trenutno je razmerje 1 proti 3 v korist moških. Pri delovanju se evropski poslanci združujejo po političnem prepričanju in narodnost velikokrat ne igra pomembne vloge.

Tabela 3.2: Število evroposancev na državo članico po volitvah 2009

Država članica	Število evroposancev	Država članica	Število evroposancev
Avstrija	19	Luksemburg	6
Belgija	22	Madžarska	22
Bolgarija	18	Malta	6
Ciper	6	Nemčija	99
Češka	22	Nizozemska	26
Danska	13	Poljska	51
Estonija	6	Portugalska	22
Finska	13	Romunija	33
Francija	74	Slovaška	13
Grčija	22	Slovenija	8
Irska	12	Španija	54
Italija	73	Švedska	20
Latvija	9	Združeno kraljestvo	73
Litva	12	Skupaj	754

Vir: Evropska komisija (2012a).

Z vstopom Republike Hrvaške v Evropsko unijo se je spremenilo tudi število evroposlancev. Parlament je marca 2013 sprejel odločitev, da bo 12 držav članic z naslednjimi evropskimi volitvami izgubilo poslanski sedež. Tako bi dosegli omejitev na 751 poslanskih mest, kot jo predvideva Lizbonska pogodba in pripravili prostor za Hrvaško. V Parlamentu je trenutno 754 poslancev, z vstopom Hrvaške, ki ji pripada 12 mest, se bo julija število začasno povečalo na 766. Za uskladitev z določili Lizbonske pogodbe, ki število evropskih parlamentarcev omejuje na 751, kolikor se jih bo tudi volilo na volitvah prihodnje leto, bo treba skupno število zato zmanjšati za 15 sedežev (Evropski parlament 2013b).

Tabela 3.3: Število evroposancev na državo članico po vstopu Republike Hrvaške in po volitvah 2014.

Države članice	Trenutna dodelitev sedežev	Predlagana dodelitev sedežev	Razlika	Države članice	Trenutna dodelitev sedežev	Predlagana dodelitev sedežev	Razlika
Nemčija	99*	96	-3				
Francija	74	74	=	Avstrija	19	18	-1
Združeno kraljestvo	73	73	=	Bolgarija	18	17	-1
Italija	73	73	=	Danska	13	13	=
Španija	54	54	=	Slovaška	13	13	=
Poljska	51	51	=	Finska	13	13	=
Romunija	33	32	-1	Irska	12	11	-1
Nizozemska	26	26	=	Hrvaška	12	11	-1
Grčija	22	21	-1	Litva	12	11	-1
Belgija	22	21	-1	Slovenija	8	8	=
Portugalska	22	21	-1	Latvija	9	8	-1
Češka	22	21	-1	Estonija	6	6	=
Madžarska	22	21	-1	Ciper	6	6	=
Švedska	20	20	=	Luksemburg	6	6	=
Avstrija	19	18	-1	Malta	6	6	=

SKUPAJ	766	751	15
---------------	-----	-----	----

* Trije dodatni sedeži za Nemčijo so bili del prehodnega dogovora, ki se je iztekel ob koncu sklica 2009-2014.

Vir: Evropski parlament (2013b).

Čeprav imajo različni avtorji različne opredelitve pojma »politična stranka, ki se odraža v kulturni in zgodovinski pogojenosti (Fink-Hafner 2001, 12), lahko izluščimo najpogostejše značilnosti političnih strank, ki jih razloži Panebiancova definicija politične stranke. (Fink-Hafner 2001, 14). Politična stranka (Panebianco 1988, 56) je opredeljena z naslednjimi lastnostmi:

- združenje oziroma organizirana skupina, ki je usmerjena k političnim ciljem,
- s svojo dejavnostjo poskuša spremeniti ali ohraniti veljavne družbene, gospodarske in politične razmere,
- z različnimi sredstvi poskuša vplivati na izvrševanje oblasti oziroma prevzeti oblast,
- organizacija, ki edina deluje v volilni areni.

Politično stranko opredelita tudi Ippolito in Walker z opisom, da so stranke organizacije, ki so različne od drugih organizacij v tem, da želijo vplivati na javne in vladne politike. Stranke, ki vsebujejo mobilizacijsko sposobnost, imajo cilj, da se trudijo svoje kandidate izvoliti v vlado s širokim obsegom interesov, ki so usmerjeni k javnim politikam (Ippolito in Walker 1980, 4-5).

Rešitev demokratičnega deficita najdemo v Evropskem parlamentu pri izgradnji strankarskega sistema z začetkom leta 1952, kateri še do danes ni končan. Temelje lahko iščemo v embrionalnemu strankarskemu sistemu, ki deluje na treh različnih strukturnih tipih:

- nacionalno politične stranke,
- transnacionalne organizacije,
- strankarske skupine v Evropskem parlamentu (Bardi 1993, 4).

Znotraj posameznih političnih skupin Evropskega parlamenta imajo nacionalne politične stranke držav članic nezanemarljivo neformalno vlogo. Člani, ki so povezani v različnih strukturah od evropskih do nacionalnih strank so bistvenega pomena pri odločanju glede kariere parlamentarca znotraj EP v prihodnosti (Faas 2002).

Politične stranke na evropski ravni zelo težko primerjamo s strankami, ki so se razvile in oblikovale v nacionalnem okvirju posamezne države članice. Zaradi velike različnosti obstaja dvom o t.i. evropskih strankah ali o evropskem strankarskem sistemu. V Evropskem parlamentu se nacionalne stranke držav članic združijo v evropske stranke, ki so politična združenja včasih tudi brez enakih značilnosti. Ta združenja pa težko po znanih politoloških teorijah opredelimo za politične stranke, zato težko govorimo o klasičnem pojmovanju političnih strank. Zato nekateri analitiki upravičeno opozarjajo, da evropske stranke, kljub delovanju na naddržavni ravni, zaznamujejo bolj nacionalne kot evropske prvine. Poslanci v Evropskem parlamentu kandidirajo in so posledično izvoljeni kot predstavniki nacionalnih političnih strank. Z izvolitvijo zaprosijo za članstvo v politično skupino EP, v kateri lažje delujejo in predstavijo svoja stališča za katera so si prizadevali že na nacionalnem okvirju. Številni problemi nastanejo na eni strani zaradi neurejenega položaja evropskih poslancev v državah članicah (Fink Hafner 2004, 27).

V pogodbi o Evropski uniji so omenjene tudi politične stranke. »Politične stranke na evropski ravni prispevajo k oblikovanju evropske politične zavesti in k izražanju volje državljanov Unije« (Evropska unija 2007c).

O zametkih evropskega strankarstva na evropskih tleh lahko govorimo od oblikovanja strankarskih skupin v Evropski skupščini. Vse bolj in bolj se oblikujejo tri glavne evropske transnacionalne stranke: krščansko-demokratska, liberalno-reformistična in socialistična (Fink Hafner 2004, 71).

V primeru umestitve ideološkega prostora nacionalne ravni, lahko stranke ločimo na podlagi levo-desnega kontinuuma ali po socio-političnih ločnicah. Na drugi stran pa moramo na evropski ravni biti pozorni še pri umeščanju evropskih strankarskih federacij, ker ne smemo zanemariti ločnice suverenost-integracija (Hix in Lord; Marks in Wilson v Kraševc: 131). V parlamentu se ne tvori vlada, kot je to običajno v tradicionalnih parlamentih, ampak se je tukaj politika razvila v sporazumno, namesto v kontradiktorno politiko delovanja (Settembri 2007, 4-6). Nobena skupina do sedaj ni nikoli dosegla absolutne večine (Kreppel 2002, 4). V preteklosti poleg več manjših, najdemo dve največji parlamentarni formaciji. To so EPP skupina in Skupina PES. Ti dve skupini sta prevladovali parlamentu že velik del svojega življenja, skupaj neprestano zasedajo med 50 in 70 odstotkov sedežev. Socialisti so bili

največja posamezna stranka do leta 1999, ko jih je prehitela desnosredinska politična skupina EPP (Armstrong 2009).

Politične skupine v Evropskem parlamentu

Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (ESPJ) ni predvidela političnih skupin. Samo nacionalne delegacije so se udeležile prvega zasedanja Skupne skupščine. Vendar pa so članice zelo kmalu zanemarile nacionalne meje in začel delovati v skladu z njihovo politično pripadnostjo. Z glasovanjem v skupnem zboru so delegati 16. junija 1953 uradno potrdili njihov nastanek. Poslovníku Skupščine se je dodal nov člen, ki je odobril nastajanje političnih skupin v zelo liberalnih pogojih. Prve tri skupine, ki so bile ustanovljene so bile krščanski demokrati, socialisti in liberalci. Število in imena političnih skupin so se v zadnjih letih spreminjala, saj so se pojavili novi politični trendi in k Evropskim skupnosti so pristopile nove države (Hofer in Muñoz 2014, 2).

V trenutnem sklicu Evropskega parlamenta imamo osem različnih političnih skupin in skupino nevrščenenih poslancev. Rezultati evropskih volitev tekom zgodovine so ustvarili veliko večje število različnih političnih skupin. Med njimi najdemo štiri pomembnejše skupine, ki imajo neprekinjeno delovanje od same ustanovitve parlamenta.

Med skupine Evropskega parlamenta, ki imajo daljšo parlamentarno izkušnjo (od Evropskega parlamenta 1979 naprej) lahko uvrstimo:

- Poslansko skupino Evropske ljudske stranke (krščanskih demokratov)
- Skupino naprednega zavezništva socialistov in demokratov v Evropskem parlamentu
- Skupina zavezništva liberalcev in demokratov za Evropo
- Konfederalna skupina Evropske združene levice - Zelene nordijske levice
- Skupina Zelenih/Evropske svobodne zveze
- Evropske konservativce in reformiste

Od leta 2009 naprej je v Evropskem parlamentu prisotna Skupina Evropa svobode in neposredne demokracije. Po zadnjih evropskih volitvah in ko je Evropski parlament že deloval eno leto, se je v Evropskem parlamentu na pobudo Marine Le Pen ustanovila nova politična skupina Evropa Narodov in svobode. Večina njenih ustanovnih članov je bilo prej nepovezanih.

Po številu poslancev, kar lahko razberemo iz volitev v Evropski parlament, v celotni zgodovini prednjačita prvi dve politični skupini, ki imata skupaj vedno več kot polovico glasov v vseh sklicih Evropskega parlamenta. Ostale stranke zato niso nič manj pomembne, saj se velikokrat zgodi, da se pri različnih vprašanjih tvorijo različne koalicije.

Evropska ljudska stranka, poslanska skupina Evropske ljudske stranke (Krščanskih demokratov)

Evropska ljudska stranka (EPP) je desnosredinska politična družina, katere korenine segajo globoko v zgodovino in civilizacijo Evropskega kontinenta (Evropska ljudska stranka, 2011). S praočeti Evrope (Robert Schuman, Alcide de Gasperi in Konrad Adenauer), ki so razvili Evropski projekt od samega začetka, se EPP zavzema za močno Evropo, ki temelji na federalističnem modelu, ki temelji na načelu subsidiarnosti (Evropska unija 2007b).

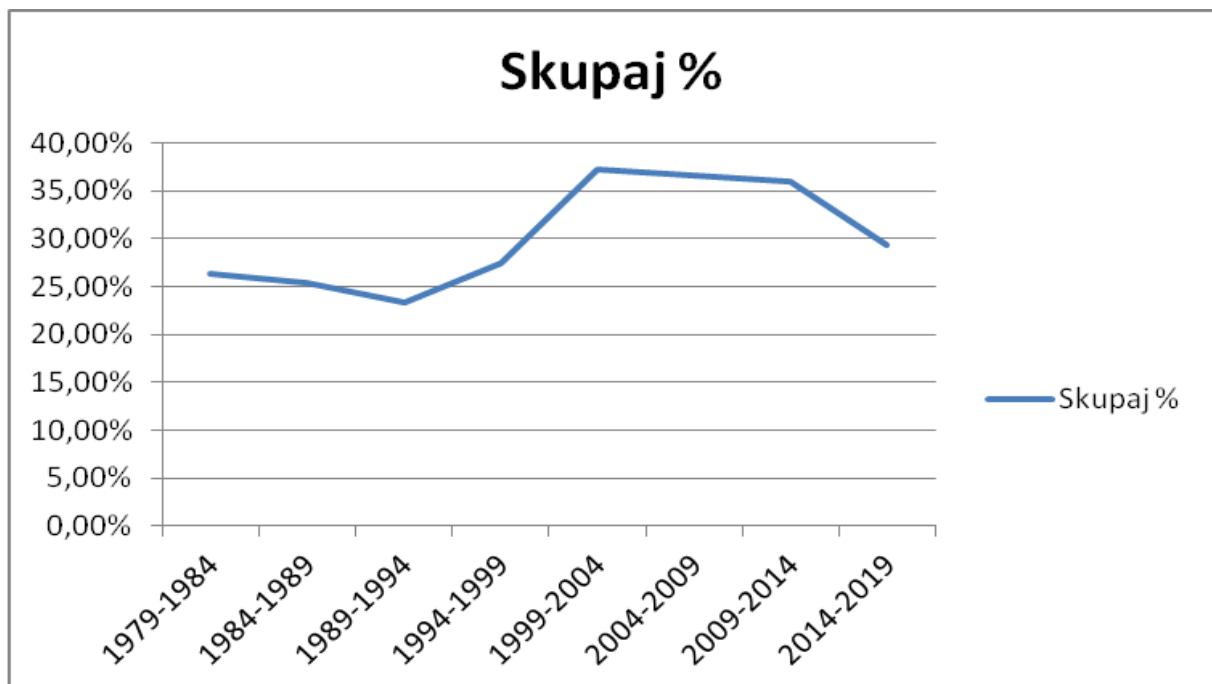
Čeprav je bila Evropska ljudska stranka ustanovljena šele leta 1976, lahko zasledimo desnosredinsko politično formacijo že leta 1920. Prvi poskus sodelovanja med enako mislečimi krščanski demokrati je bil vzpostavljen leta 1926, ko je bil ustanovljen Mednarodni sekretariat demokratskih strank krščanskega navdiha (Jansen in Van Hecke 2011). Zelo pozitivna izkušnja sodelovanja med leti 1925 in 1939 je bil glavni razlog, da so leta 1946 po drugi svetovni vojni krščansko demokrati voditelji ustanovili Nove mednarodne ekipe (Nouvelles Équipes Internationales-NEI), ki pa je kmalu izgubila na veljavi (Evropska ljudska stranka 2011). Prvi koraki proti rojstvu Evropske ljudske stranke (EPP) so bili narejeni s strani Krščanske demokratske skupine v Evropskem parlamentu. Da bi se soočili z izzivom vzpostavitve evropske organizacije stranke v času do prvih neposrednih volitev v parlamentu, je bila iz političnega odbora ustanovljena Evropska zveza krščanskih demokratov (EUCD). Odbor je deloval kot most med poslanskimi skupinami in strankami iz Krščansko-demokratske družine. V tem odboru so bile sprejete odločitve o programu, notranja organizacija in tudi ime »Evropska ljudska stranka«. Ambicije in prvi rezultati na volitvah te nove strankarske federacije so presegle vse druge podobne iniciative drugih evropskih strank. Celoten uspeh je zasenčil ustanovitev Evropske demokratske unije – EDU (Jansen 1998, 29).

Uradna ustanovitev Evropske ljudske stranke (EPP) je potekala leta 1976 v Luksemburgu. Ustanoviteljice so prihajale iz naslednjih držav: Belgija, Nemčija, Francija, Irska, Italija, Luksemburg in Nizozemska. Z ustanovitvijo EPP so se začeli pojavljati pritiski po

vzpostavitvi formalnih povezav krščanskimi demokrati in konservativnimi silami, ki jih zastopajo krščanske stranke v državah, ki niso članice v Evropski skupnosti (Evropska ljudska stranka, 2011).

Evropska zveza krščanskih demokratov (EUCD) in Evropska demokratična zveza (EDU), katere člani so bili tudi Slovenski krščanski demokrati (SKD), sta bistveno prispevali k priznanju samostojne Republike Slovenije (Peterle 2010, 8). Vendar je EPP kmalu politično odtehtala EUCD. Vprašanje združitve teh dveh organizacij se ponovno pojavi, ko se Španija in Portugalska pridružita Evropski skupnosti v letu 1986. Zaradi velikih dogodkov v svetu, ki so potekali v Moskvi in v drugih vzhodnoevropskih prestolnicah, je bila ideja o veliki EPP preložena. Aprila leta 1991 so voditelji strank in vlad Evropske ljudske stranke odločili, da medtem ko stranka lahko sodeluje z britanskimi in nordijskimi konservativnimi strankami, se mora krščanska demokracija ohraniti kot temelj identitete stranke. Možnost priključitve srednjeevropskih in vzhodnoevropskih držav Evropski zvezi je pripeljala k združitvi EUCD z EPP, ki se je formalno zaključila leta 1999. Naslednji korak zasledimo v letu 2005 z združitvijo EPP in EDU, ko je EPP sprejela večino evropskih konservativnih strank iz EU in tudi zunaj nje (Evropska ljudska stranka, 2011).

Graf 3.1: Prikaz deleža števila evropskih poslancev politične skupine EPP v Evropskem parlamentu.

Vir: De Boissieu (2014).

Skupina naprednega zavezništva socialistov in demokratov v Evropskem parlamentu

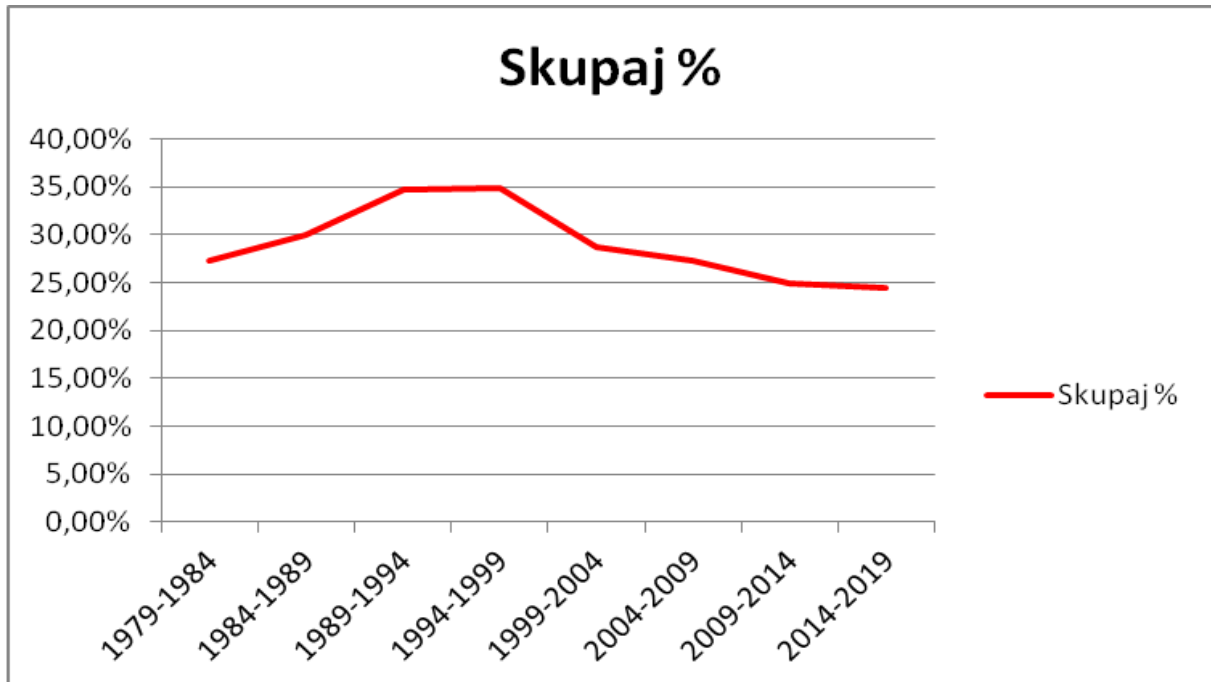
Skupina socialdemokratov je ena izmed treh političnih skupin v Evropskem parlamentu, katere zametki segajo že v Skupščino Evropske skupnosti za premog in jeklo. Skupina je bila ustanovljena 23. junija 1953 v Luksemburgu, od tedaj pa je prisotna v vseh postavitvah Evropskega parlamenta. Prvi poslanci Evropskega parlamenta od leta 1958 so bili imenovani s strani držav članic, šele leta 1979 naprej so poslanci izvoljeni v parlament.

Z letom 1961 je skupina v Evropskem parlamentu začela pripravljati evropski socialistični program, ki pa na žalost ni bil realiziran v celoti, ker se Britanija, Irska, Norveška in Danska niso želele pridružiti Evropski skupnosti. Tudi zaradi tega problema se je skupina že zelo zgodaj začela zavzemati za večjo demokratizacijo in večjo vlogo Parlamenta v odločanju. Vse bolj obsežno delovanje in sodelovanje v Evropskem parlamentu je pripeljalo do združevanja nacionalnih socialističnih strank na Evropskem nivoju zunaj parlamenta. Prvi korak so naredili z ustanovitvijo Konfederacije socialističnih strank Evropske skupnosti leta 1974 (Internacional institute of Social History 1991).

Z uveljavitvijo Enotnega Evropskega Akta leta 1987 začne parlamentarna skupina socialistov skupno sodelovanje z Evropsko ljudsko stranko in s tem zagotovi prepotrebno večino v Evropskem parlamentu (Fontaine 2010). Z začetkom Evropske unije in z vzpostavitvijo Maastrichtske pogodbe se je izoblikoval okvir za stranke na Evropskem nivoju, ki je popeljal konfederacijo v preoblikovanje. Nastala je Stranka Evropskih socialistov (Party of European Socialists – PES). S sumom korupcije Santerjeve komisije leta 1999 pride v stranki do razhajanj. Korupcije sta osumljena prav komisarja iz vrst socialistov Édith Cresson in Manuel Marín. Na začetku poslanska skupina podpira komisijo, ampak zaradi hudih pritiskov obtožb korupcije svoje mnenje spremeni. Zaradi tega Santerjeva komisija izgubi kredibilnost, kar je povod za njen odstop (Ringe 2003, 4–7).

Skupina socialistov znotraj Evropskega parlamenta večkrat spremeni ime, ker je odvisno od različne sestave članov znotraj skupine, ki se rahlo spreminja na vsakih Evropskih volitvah. V trenutni sestavi parlamenta se imenujejo Skupina naprednega zavezništva socialistov in demokratov v Evropskem parlamentu (Evropski parlament 2009c).

Graf 3.2: Prikaz deleža števila evropskih poslancev politične skupine S&D v Evropskem parlamentu.

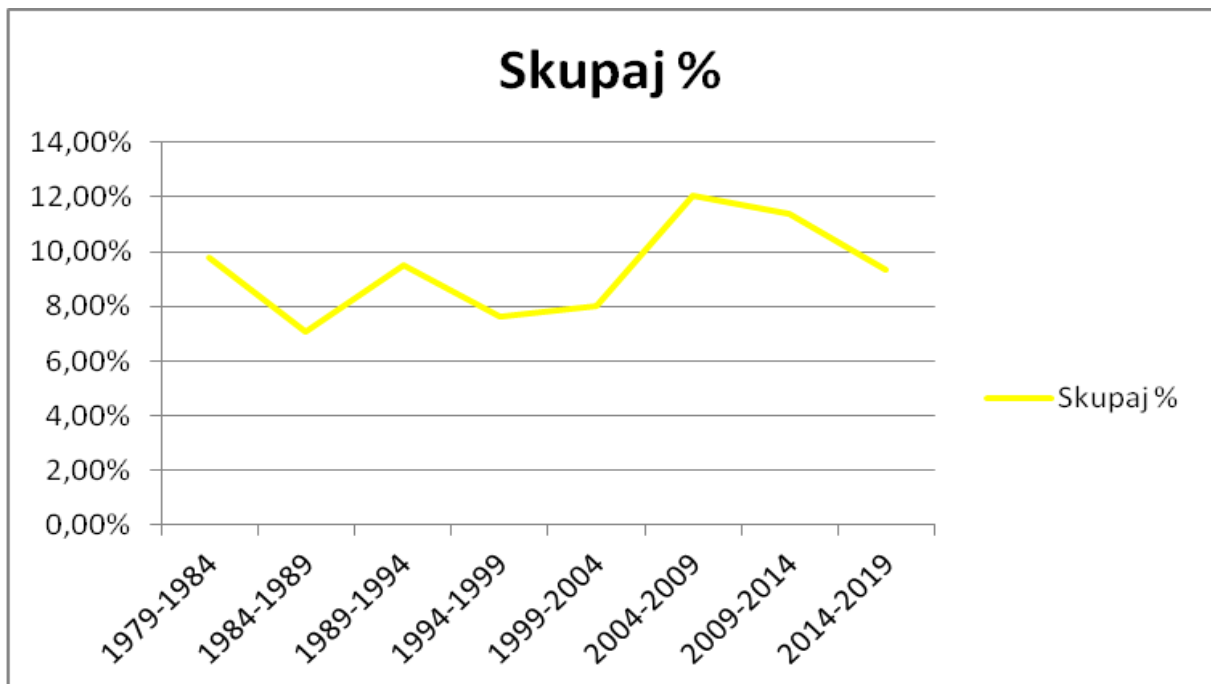
Vir: De Boissieu (2014).

Skupina zavezništva liberalcev in demokratov za Evropo

Zavezništvo je ena od treh najstarejših skupin v Evropskem parlamentu. Njihove zametke zasledimo že v liberalnih članih prisotnih na prvi seji skupščine Evropske skupnosti za premog in jeklo, ki so tvorili predhodnico današnjega parlamenta 10. septembra 1952 (Le Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe, 2014).

Uradno je bila skupina ustanovljena 23. junija 1953. V šestem sklicu Parlamenta je skupina ALDE tvorila veliko koalicijo s politično skupino Evropske ljudske stranke. Trenutno pa je četrta največja politična skupina v Evropskem parlamentu. Program zavezništva liberalcev in demokratov ima pro-evropsko držo, ki zavzema neoliberalno ekonomijo in podporo evropske integracije in enotnega evropskega trga (Phinnemore in McGowan, 277279).

Graf 3.3: Prikaz deleža števila evropskih poslancev politične skupine ALDE v Evropskem parlamentu.

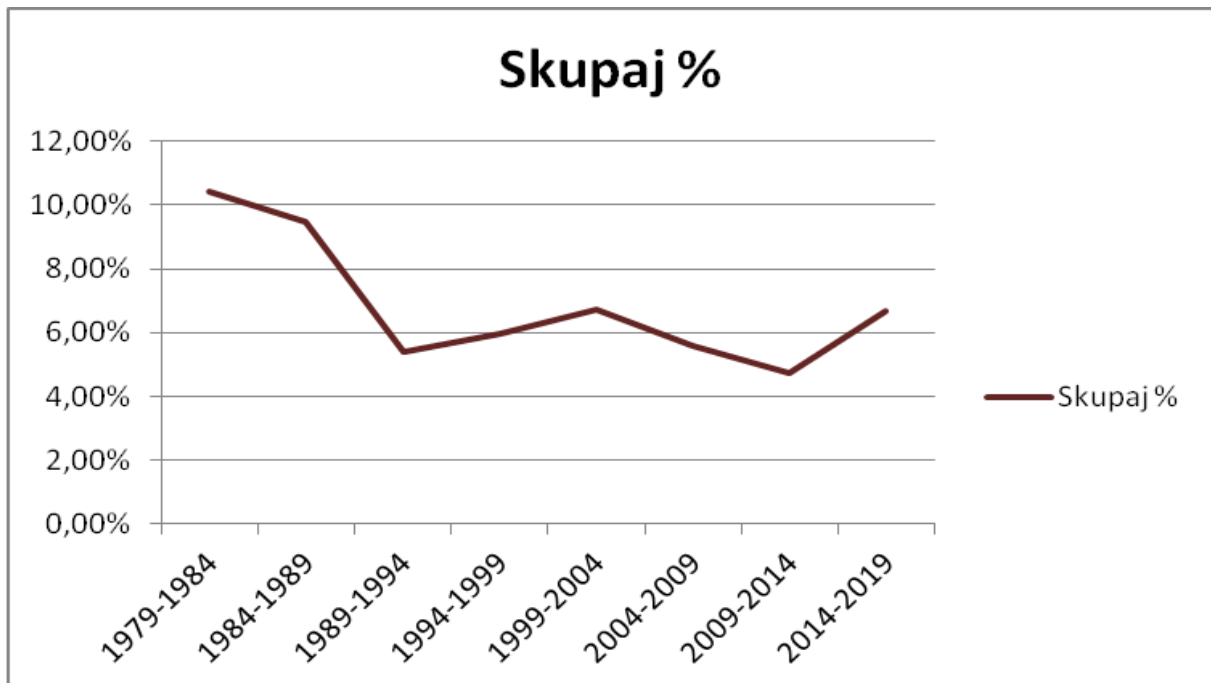
Vir: De Boissieu (2014).

Konfederalna skupina Evropske združene levice in Zelene nordijske levice

Začetki politične skupine segajo v začetek delovanja Evropskega parlamenta. Skupina je bila dejavna že pred enotnimi volitvami, kjer je nastopala z imenom Komunisti in zavezniki. Skupina je delovala pod istim imenom do leta 1989, ko se je preimenovala v Evropsko združeno levico (The Gauche Unitaire Européenne/GUE). Leta 1992 je svoje ime prilagodila tudi v angleški različici. S širitvijo Evropske unije leta 1995 so se politični skupini pridružile skupine iz nordijskih držav in Avstrije. S to združitvijo se ime skupine dopolni v Evropska združena levica in Nordijska zelena levica. Leta 1994 je politična skupina v svoji ustanovni izjavi sprejela cilje delovanja politične skupine. Zavzemajo se za integracijo Evrope, vendar nasprotujejo sedanji politični strukturi Evropske unije. Iz izjave lahko izluščimo tudi tri glavne cilje, ki bi peljali k drugačni Evropi. Popolna reorganizacija evropskih institucij s pomočjo neoliberalnih politik, ki bi omogočila popolno demokratičnost le-teh. Prizadevajo si, da bi države članice Evropske unije zapustile Organizacijo severnoatlantskega sporazuma-

NATO in okrepile delovanje v Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi – OVSE (Evropska združena levica in Nordijska zelena levica 2016).

Graf 3.4: Prikaz deleža števila evropskih poslancev politične skupine GUE/NGL v Evropskem parlamentu.

Vir: De Boissieu (2014).

Skupina Zelenih/Evropske svobodne zveze

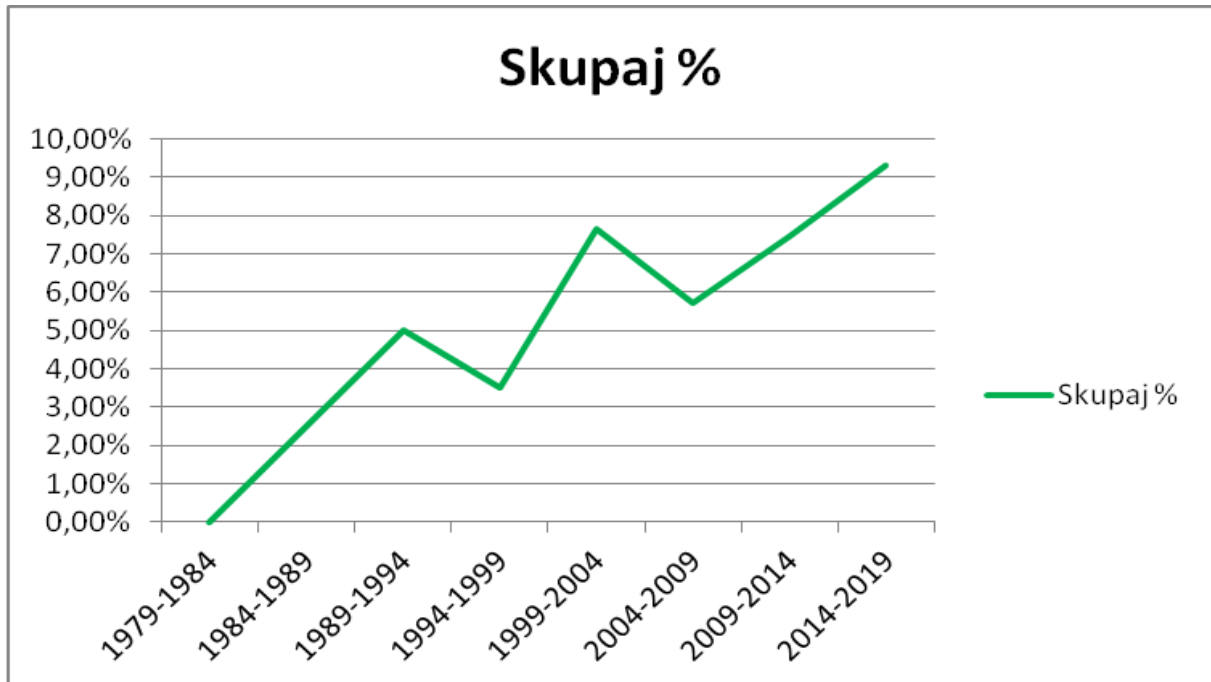
Leta 1979 je bila ustanovljena koordinacija evropskih zelenih in radikalnih strank (CEGRP) za potrebe sodelovanja na Evropskih volitvah leta 1979. V programih strank takrat ni bilo večjih razlik, ampak vseeno niso uspeli tvoriti skupne vseevropske volilne platforme (Bomberg 2005, 9). Volilnega praga vstopa v parlament niso dosegli. Leta 1984 so zeleni poskusili ponovno in osvojili enajst sedežev. Od takrat se struktura zavezništva v Evropi in znotraj Evropskega parlamenta krepi. Delovanje in prepoznavnost zelenih evropskih poslancev v Evropskem parlamentu zmanjšuje pravilo rotacije nekaterih članic zelenih. Poslanci se po polovici mandata zamenjajo.

Politična skupina je vedno zagovarjala stališča zelene politike, kot so okoljske odgovornosti, svobode posameznika, vključujočo demokracijo, raznolikost, socialna pravičnost, enakost spolov, globalnim trajnostnim razvojem ter nenasilja (Listina politične skupine zelenih 2006).

Njihov odnos do Evropske unije se je tekom razvijanja evropske politične skupine razvijal in spreminjal. Leta 1970 in 1980 so bilo evropski Zeleni splošno skeptični do evropskega političnega in gospodarskega povezovanja. V svojem programu leta 1984 Evropski zeleni celo zagovarjajo izgradnjo drugačne Evrope, ki bi bila decentralizirano organizirana. Kasneje se je stališče spremenilo in zeleni so začeli leta 1994 zagovarjati skupno Evropo z bolj demokratičnimi evropskimi institucijami.

Sedanja Skupina zelenih/Evropske svobodne zveze je politična skupina v Evropskem parlamentu, ki ga sestavljata dve politični skupini, ki sta sklenili sodelovanje. Ta koalicija združuje poslance Zelenih in poslance političnih strank, ki zastopajo narode brez državljanstva in prikrajšane manjšine. Skupina je bila v Evropskem parlamentu ustanovljena leta 1999 (The Greens/European Free Alliance – Greens/EFA 2015). Skupini so se pridružili tudi evroposlanci Piratske stranke, ki niso povezani v nobeno Evropsko politično skupino.

Graf 3.5: Prikaz deleža števila evropskih poslancev politične skupine Zelenih v Evropskem parlamentu

Vir: De Boissieu (2014).

Skupina Evropskih konservativcev in reformistov

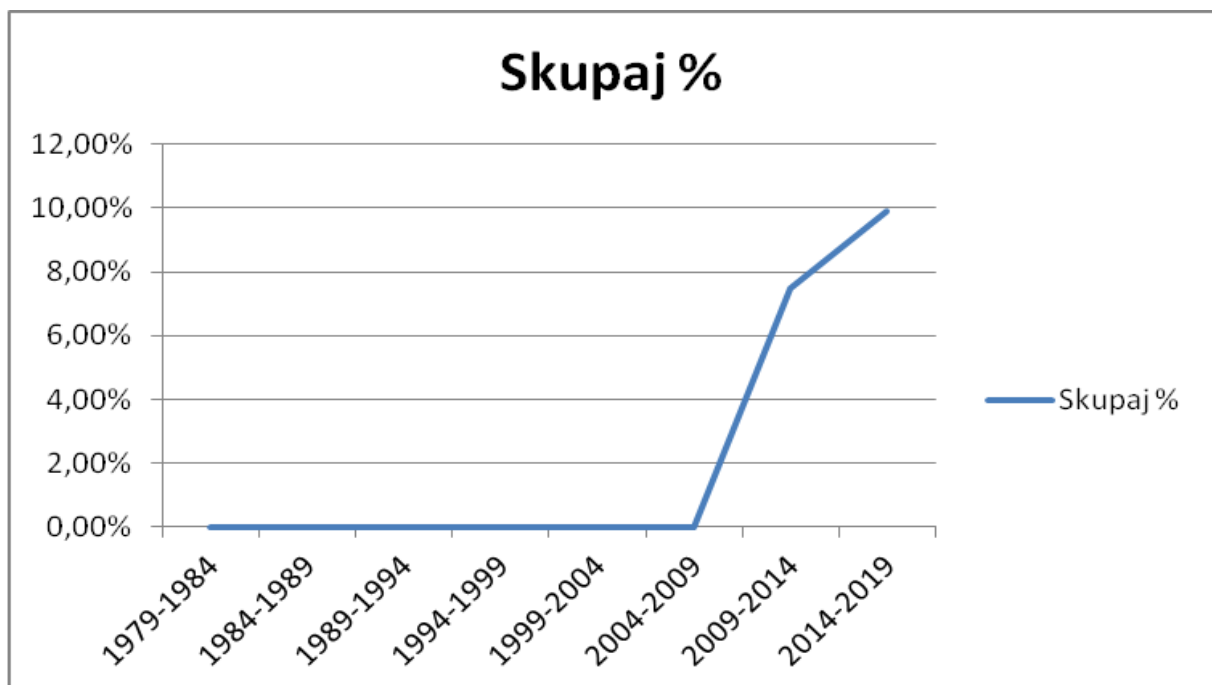
Skupina Evropskih konservativcev in reformistov je bila ustanovljena leta 2009 za kampanjo za nujno reformo Evropske unije, ki je sovpadala z Evropskimi volitvami (Politična skupina Evropskih konservativcev in reformistov). Njihovi začetki pa segajo že v leto 2003 oziroma 2005.

Na začetku so želeli ustanoviti politično skupino znotraj parlamenta le predstavniki iz ene države članice. Ker to po Poslovniku Evropskega parlamenta ni mogoče, morajo evroposlanci, če želijo ustanoviti politično skupino znotraj Parlamenta, poiskati partnerje. Skladno s pravili Parlamenta, mora biti vsaka skupina sestavljena iz vsaj 25 evropskih poslancev iz najmanj sedmih držav članic (British Broadcasting Corporation 2015). Evroposlanci, ki so pripadali angleški Konzervativni politični stranki so v mandatu 2005-2009 tvorili koalicijo z Evropsko ljudsko stranko (EPP-ED). Zaradi nezadovoljstva in podrejenosti

v koaliciji je Konzervativna stranka snovala novo politično skupino, ki je združila druge evroposlanke iz drugih držav članic.

Nova politična skupina se je zavezala k skupnemu delovanju in enotnim stališčem, ki so kasneje postali znani kot Praška deklaracija (Politična skupina Evropskih konservativcev in reformistov). V tem mandatu so tretja največja politična skupina znotraj Evropskega parlamenta.

Graf 3.6: Prikaz deleža števila evropskih poslancev politične skupine Evropskih konservativcev in reformistov v Evropskem parlamentu.

Vir: De Boissieu (2014).

Skupina Evropa svobode in neposredne demokracije

Po evropskih parlamentarnih volitvah leta 2009 sta bili dve politični skupini v Evropskem parlamentu (Neodvisnost/Demokracija (IND/DEM) in Združenje za Evropo narodov (UEN)) v težavah zaradi pravil parlamenta pri vzpostavljanju politične skupine. Neodvisna stranka

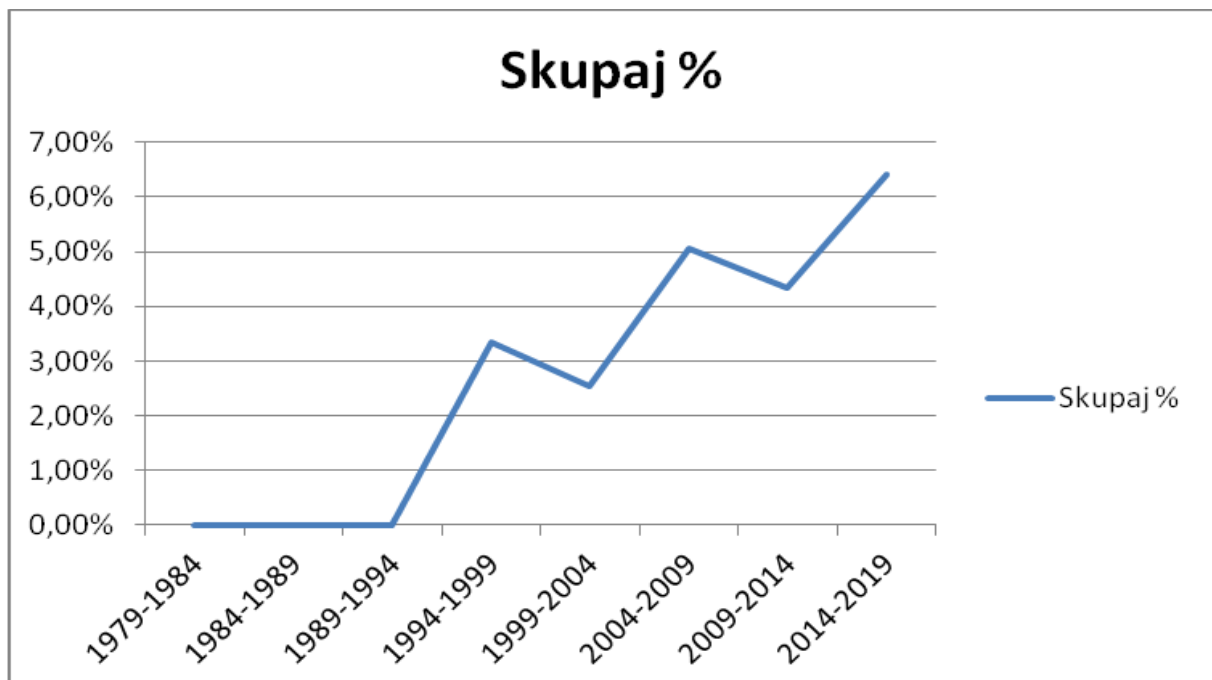
Združenega kraljestva (UKIP) se je na evropskih volitvah odrezala zelo dobro, kar pa ne moremo govoriti za ostale partnerice v politični skupini (Phillips 2009).

V sedmem sklicu Evropskega parlamenta se skupina imenuje Evropska skupina svobode in demokracije (EFD), v osmem sklicu pa se skupina preimenuje v Evropsko skupino svobode in direktne demokracije (EFDD).

EFD je bila koalicija desetih političnih strank – največji med njimi sta Neodvisna stranka Združenega kraljestva (UKIP) in italijanska Severna liga. EFD je sovražna do nadaljnje evropske integracije in je še bolj nacionalistično usmerjena kot predhodne stranke v IND/DEM. Stranka gradi svojo prepoznavnost tudi s kampanjo proti priseljevanju in preseljevanju v Evropo.

Skupino EFD oziroma EFDD lahko uvrstimo na skrajno desni politični spekter. V njihovem programu si tudi prizadevajo za izstop Velike Britanije iz Evropske unije (EurActiv, 2009).

Graf 3.7: Prikaz deleža števila evropskih poslancev politične skupine Evropska skupina svobode in direktne demokracije v Evropskem parlamentu.

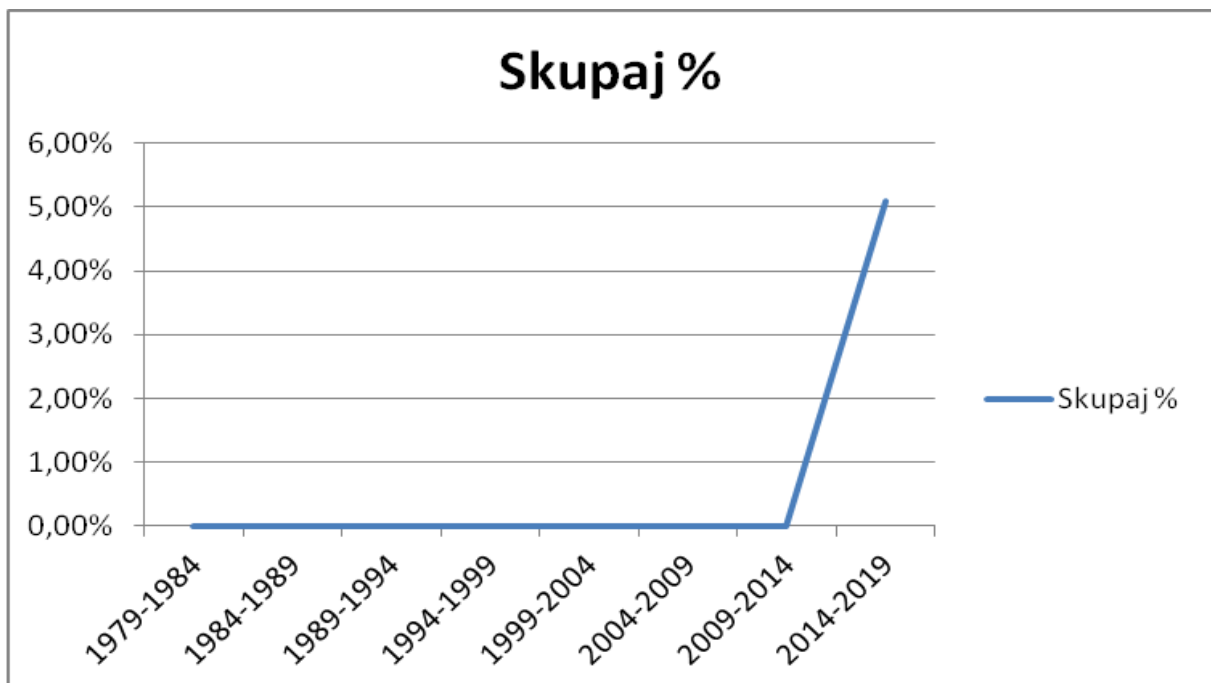

Vir: De Boissieu (2014).

Evropa narodov in svobode

Evropa narodov in svobode (ENF) je najmanjša in najmlajša politična skupina v Evropskem parlamentu. Ustanovljena je bila 15. junija 2015, njena glavna pobudnica pa je Marine Le Pen iz Nacionalne fronte. Največja stranka znotraj skupine glede na število poslancev je nacionalna fronta, ki predstavlja več kot polovico poslancev. ENF je druga desna evroskeptična skupina v Evropskem parlamentu. Skupina Evropa narodov in svoboščin ostro nasprotuje priseljevanju. Kot je na tiskovni konferenci ob ustanovitvi skupine povedala Le Penova, je Evropska unija po njihovem mnenju trenutno na napačni poti in bi se morala glede migrantske politike zgledovati po Avstraliji, ki je zaprla meje za nezakonite priseljence. Skupina se zavzema tudi za ukinitvev evroskupine (Radio televizija Slovenija 2014).

Graf 3.8: Prikaz deleža števila evropskih poslancev politične skupine Evropa narodov in svobode v Evropskem parlamentu.

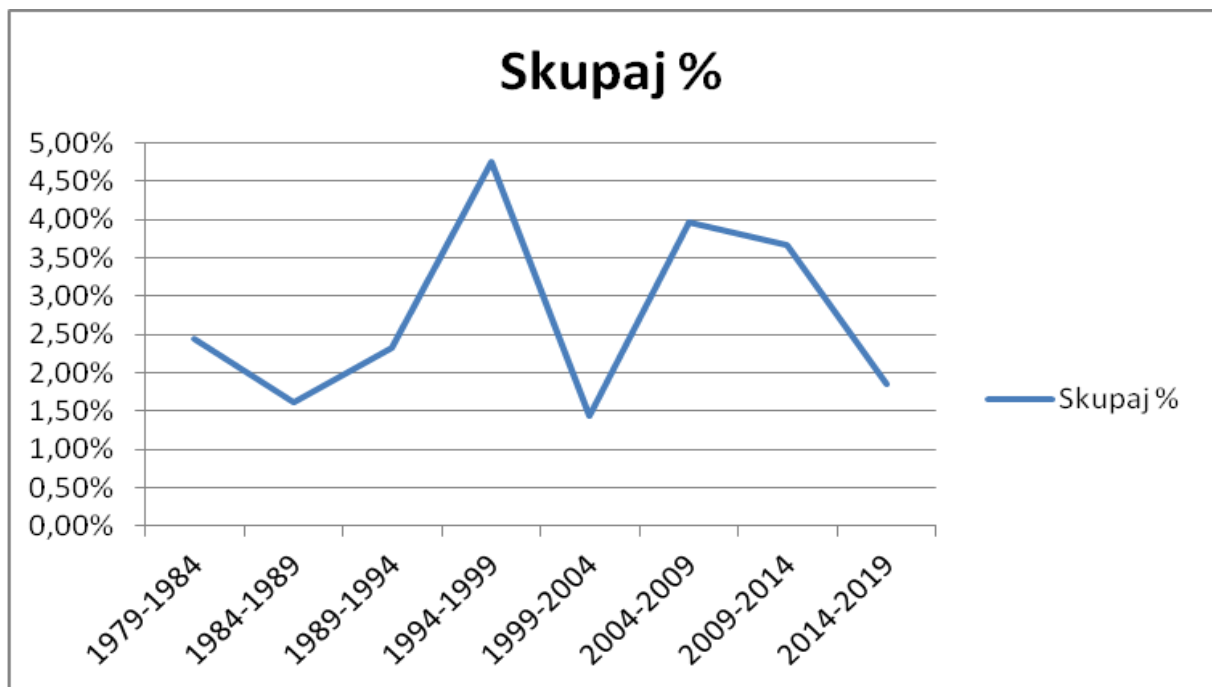
Vir: Evropski parlament (2015a).

Nepovezani/neopredeljeni evropski poslanci

Nepovezani oziroma samostojni evroposlanci, ki jih s tujko imenujemo tudi Non-Inscrits (NA), so poslanci Evropskega parlamenta, ki ne sedijo v eni izmed priznanih političnih skupin. Poslanci so lahko člani nacionalne stranke ali evropske politične stranke, ampak za politično združevanje znotraj Evropskega parlamenta se mora povezati vsaj petindvajset poslancev iz sedmih držav članic (Independent network 2010). Evroposlanci, ki so člani politične skupine znotraj parlamenta, so upravičeni do sredstev, ki jim olajšajo delovanje, saj jim ta sredstva zagotavljajo dodatno pomoč pri zaposlovanju svetovalcev.

Število neopredeljenih evropskih poslancev se v času mandata stalno spreminja. Politično življenje je zelo razgibano, zato se večkrat zgodijo izstopi ali prestopi iz političnih skupin. V prejšnjem mandatu se je zaradi izstopa nekaterih članov politične skupine, le-ta razpustila. V tem primeru je posledica razpusta politične skupine na drugi strani povečanje števila nepovezanih poslancev. Po končanih evropskih volitvah smo na prvem sklicu Parlamenta imeli zelo veliko število nepovezanih poslancev (50 poslancev oziroma 6,92% vseh poslancev), vendar se je število bistveno zmanjšalo z ustanovitvijo politične skupine Evropa narodov in svobode (na 1,86%).

Graf 3.9: Prikaz deleža števila nepovezanih/neopredeljenih evropskih poslancev v Evropskem parlamentu.

Vir: Evropski parlament (2015a).

3.3 Evroskepticizem

Definirati evroskepticizem ni mogoče. Ampak če ga že moramo, ga lahko spoznamo po nasprotju ideologiji zagovornikov Evrope. Češki predsednik Vaclav Klaus je mnenja, da je to dominantna ideologija današnje Evrope, pri tem poudarja: »V nasprotju z obstojem več mnenj v večini stvari, ta ideologija določa vse pomembne tekoče dogodke v Evropi z izjemno močjo, generalno sprejemljivostjo in naravno preprostostjo. Ljudi, ki razmišljajo evroskeptično, lahko najdemo na levici, desnici, med ekologi, liberalci, nacionalisti in celo med federalisti. V provokativnem tonu lahko rečemo, da mora biti v trenutnem kontekstu nekdo, ki kritizira Evropsko unijo, še posebno pazljiv, ker ga lahko takoj označijo za evroskeptika.« Ta oznaka zelo negativno označuje ljudi, ki so pripravljeni izrabiti svojo svobodo do mnenja, da bi razpravljali o nekaterih nepravilnostih, ki zadevajo EU (de Ville 2003, 18—21).

Sama besedna zveza 'evroskepticizem' se je pojavila med diskusijo o evropski integraciji. V preteklosti je zelo redko prišlo do tega, da bi javnost imela besedo o prihodnosti Evropske unije. Šele po letu 1990 naletimo na primere, ko javnost oziroma nevladne organizacije povzemajo delovanje same unije. Zato je evroskepticizem fenomen, ki se je pojavil šele v devetdesetih letih z Maastrichtsko pogodbo, sprejeto leto 1992, ki je še posebno razdvajala mnenje ljudi glede nadaljnjega evropskega povezovanja (Deschouwer in van Assche 2002). Strinjamo se lahko, da je termin relativno nov in izhaja iz novinarskega diskurza, bolj kot iz političnega kroga. V Oxfordovem angleškem slovarju²⁵ najdemo splošno definicijo, ki jo je prva uporabila britanska predsednica vlade Margaret Thatcher leta 2002 (Szczerbiak in Taggart 2003).

V nadaljevanju bom poskušal zbrati čim večji razpon različnih pojmovanj, ki jih lahko zasledimo v literaturi in s tem bolj podrobno predstavil sam razpon tega področja. Pri tem bom poskušal zajeti vse avtorje, ki so objektivno poskušali razčleniti EU-reformiste. S tem pomenom največkrat pojmuje nasprotovanje razvoju kateri koli nadnacionalni instituciji, ki omejujejo nacionalno suverenost. Njihovo delovanje gre v smeri proti nadaljnjemu povečanju EU z novimi državami članicami, večanju pristojnosti EU ter nasprotovanje spremembam pristojnosti sedanjih nacionalnih držav članic (Katz 2002, 2). Če lahko rečemo kaj o pogojih za evroskepticizem, moramo najprej biti zelo jasni glede definicije koncepta. Sam termin ostaja koncept iluzije, ne samo zaradi štirih različnih konceptov, ampak tudi zato, ker se kot termin uporablja med političnimi poznavalci ter kot politiki sami, velikokrat v slabšalnem pomenu (de Walde 2010).

Najbolj razvejano in najbolj precizno definicijo najdemo pri de Waldeju, ki pravi, da na prvi pogled ni v nebo vpijajoče ideologije oziroma -izem v evroskepticizmu. V njem najdemo ljudi z različnim političnim ozadjem, zato se rajši uporablja v kontekstu z idejo in mnenji. Če želimo povzeti ideologijo, lahko rečemo, da je neke vrste opozicija/nasprotovanje načinu evropske integracije, trenutne institucionalne ureditve EU ter načrtov, ki so narejeni za integracije v prihodnosti. Nedvomno je diskusija o evroskeptikih odprla vprašanje o prisotni stopnji nasprotovanja v evroskepticizmu, katere so specifične točke opozicije in katere ideje in

²⁵ Euroseptic: a person, esp. a politician, who is sceptic about the supposed benefits to Britain of increasing co-operation with the fellow members of the European Union, esp. one who strongly opposes greater political or economic integration.

Evroskeptik: oseba, posebej politik, ki je skeptičen glede domnevnih ugodnosti za Britanijo pri povečanju povezovanja z ostalimi članicami Evropske unije, še posebno oseba, ki zelo nasprotuje večji politični in ekonomski integraciji.

informacije so o tem sploh obravnavane (della Porta 2006). Enak opis definicije ponudi Rovny, ki evroskepticizem primerja s pojavom, ki ga lahko razumemo tudi kot nasprotovanje evropski integraciji oziroma določenim stališčem te integracije (Rovny 2004, 31—48).

Glavni vir skepticizma tradicionalno najdemo v prepričanju, da integracija šibi nacionalno državo. Druge kritike pa letijo na nedemokratičnost Evropske unije oziroma preveč toge oziroma birokratične evropske institucije (Kopel in drugi 2002). Ali lahko sedaj odgovorimo kaj točno je evroskepticizem? Težko, zato najprej pogledjmo alternativne oznake, s katerimi se srečujemo tako v literaturi kot v političnem delovanju:

Tabela 3.4: Obrazložitev različnih alternativnih oznak

	Alternativna oznaka	Obrazložitev alternativne oznake
1	Evrokritiki	Vidijo koristi v Evropi in evropski integraciji, vendar se ne strinjajo z vsemi idejami evropeizacije. So dobro informirani in na podlagi te informiranosti se odločijo, o čem se strinjajo oziroma ne strinjajo.
2	Evrofobiki	Imajo neracionalen strah pred Evropo, kar je čisto nasprotje Evrokritika
3	Protievropejci	So bolj radikalni kot Evrokritiki in oporekajo vsemu, kar je povezano z Evropo in evropsko integracijo.

Vir: Kopel in drugi 2002

Evroskepticizmu se večina tako laične kot strokovne javnosti najraje izogne, kar je mogoče zaznati tudi iz različnih virov, ki evroskepticizem obravnavajo zgolj posredno, kot neki minoren problem, ki ovira normalen tok razvoja ali pa evroskepticizmu posvečajo relativno malo pozornosti. Da je evroskepticizem kot drža, ki dvomi v vsemogočnost EU in njenega pristopa k reševanju različnih vprašanj na vseh ravneh političnega organiziranja, nezaželjen, nakazuje tudi eno redkih del, ki sistematično obravnava ta pojav in ga sistematično preimenuje kot anti-evropskost (proti-Evropejstvo), s čimer da evroskepticizmu novo

konotacijo in ga označi za razdiralni element evropske integracije (Kajnič in Lajh 2009, 160—164).

Evroskepticizem pa postaja v nekaterih državah vse bolj prodoren in vse bolj viden, zato njegovega vpliva ne smemo zanemarjati, ker lahko zelo vpliva na demokratično kredibilnost in obstoj integracije, pri katerem določen del populacije ne želi sprejemati integracije. To lahko še posebej opazimo v določenih primerih, ko lahko populacija vpliva na nadaljni razvoj Evropske unije (Taggart in Szczerbiak 2002, 5).

Evroskeptiki so prepričani, da bo dominantna ideologija, ki sedaj prevladuje in izključuje nove ideje, ki bi lahko vzkli na političnem prizorišču, enkrat pošla. In šele takrat bodo lahko ljudje lahko začeli gledati objektivno oziroma alternativno. Zato čakajo ta trenutek, ko bodo lahko razpravljali o prihodnosti Evrope. V imenu demokracije pa upajo, da bodo ljudje še vedno pripravljeni sestiti skupaj in se pogovarjati. Zgodovina nas je že naučila, da nas lahko ignoranca do ljudi vodi k najhujšim oblikam radikalizma (de Ville 2003).

Vzroki za nastanek evroskepticizma

Od ustanovitve ESPJ dalje (v petdesetih in šestdesetih letih) je prevladovalo mnenje, da se večina državljanov Evropske skupnosti ne zanima za nadaljnji razvoj evropskega povezovanja in tako nacionalnim vladam prepuščajo, da same izoblikujejo okvir razvoja (Hix 2005, 149). V strokovni literaturi tako poimenovanje imenujemo s terminologijo »permisivni konsenz«. Ronald Inglehart opredeljuje permisivni konsenz kot stanje, kjer prevladuje ugoden odnos do predmeta, ampak ima izjemno nizek pomen kot politična tema, pri čemer je prepuščeno, da nacionalni organi odločanja sprejmejo ukrepe, ki so ugodni za integracijo. Pri tem pa jim je dopuščeno široka svoboda izbire (Hodges 1972, 334). V takratnem času je prevladovalo pozitivno mnenje o Evropski skupnosti, vendar je imelo zelo malo poudarka kot politična tema in s tem odprlo nadaljnjo pot permisivnemu konsenzu.

Vrste evroskepticizma

Posplošitev je za Katza (2002, 7) velik problem, zato meni, da ne smemo metati vse v isti koš. Ločiti moramo nasprotnike EU in tiste, ki so zadržani do projekta EU in imajo nekatere pomisleke. Meni, da gre tukaj za velike razlike. Pri prvih gre za nasprotovanje oziroma odklanjanje, pri drugih pa gre bolj za dvom in skeptičnost. Po njegovem prepričanju bi lahko

ti bili Evroskepticisti v pravem pomenu besede. Posledično sta Szczerbiak in Taggart bolj natančno opredelila koncept evroskepticizma.

Mehki evroskepticizem

Z željo po večji opredelitvi samega pojma sta Aleks Szczerbiak in Paul Taggart (2002, 8) bolj podrobno opredelila in s tem ločila strankarski skepticizem na »mehki« in »trdi«.

Pripadniki »mehkega« skepticizma podpirajo existenco in članstvo v Evropski uniji, ampak želijo drugačno politiko, ki ne bi bila usmerjena k federalni Evropi (Szczerbiak in Taggart 2008, 7). Stranke, ki bi ustrezale definiciji so Evropski konservativci in Skupina za reforme, Britanska konzervativna stranka ter Združeni levi-Nordijski zeleni.

Na Irskem prevladuje mehki evroskepticizem, ki se spreminja skozi čas in je odprt na vpliv javnega mnenja, ki tudi usmerja rdečo nit političnega življenja teh strank.

Trdi evroskepticizem

»Trdi« skepticizem je tam, kjer že v samem začetku nasprotujejo Evropski uniji in njeni integraciji. Mnenje takih strank je, da se morajo njihove države odpovedati članstvu EU oziroma vsaj zamenjati trenutno politiko po še večji integraciji znotraj Unije.

Aleks Szczerbiak²⁶ v svojem delu izpostavi, da že samo nasprotovanje izhaja iz nekega principa do EU. Tipični stranki, ki bi ju lahko izpostavili kot izraziti predstavnici sta Independence Party iz Velike Britanije oziroma The Europe of Freedom and Democracy group v Evropskem parlamentu.

Leta 2004 je 17%²⁷ evropskih državljanov menilo, da je EU »slaba stvar« za njihovo državo. Prav tako lahko sklepamo, da ti ljudje, ki predstavljajo trdi skepticizem, niso bili podprti z dejanji nacionalne vlade v evropskih institucijah (Rieting 2009).

²⁶ Szczerbiak, Aleks; Paul A. Taggart. (2008, 9) *Opposing Europe?*. Oxford: Oxford University Press

²⁷ European Commission. Eurobarometer. Europeans and European Election 2009. Irland Retrieved on April 11, 2009)

Evroskeptične stranke

Če pogledamo sestavo Evropskega parlamenta, lahko rečemo, da so politične stranke eden izmed najpomembnejših akterjev (Taggart in Szczerbiak 2002, 6). Zato pri evroskepticizmu ne moremo mimo strank, ki se opredeljujejo za skeptične. Stranke velikokrat kritizirajo delovanje EU, vendar zaradi tega še niso evroskeptične. Zato je zelo težko meriti evroskepticizem v političnih strankah. Najbolj natančno lahko skeptičnost stranke merimo s pomočjo analize strankarskih programov in njihovih predvolilnih kampanj. Pri tem nas Taggart in Szczerbiak²⁸ opozarjata, da moramo biti pri analizi zelo pozorni, saj določena stranka v svojem programu ni evroskeptična, jo pa lahko vseeno označimo za evroskeptično.

Kako potem prepoznamo oziroma kako opredelimo evroskeptično stranko? S pomočjo literature pridemo do dveh različnih odgovorov. Prvi trdijo, da je program stranke oziroma idelologija tista, ki opredeljuje stranko za skeptično, spet drugi pišejo, da je evroskeptična pozicija stranke predvsem zgodovinskega izvora. Tako Lipset in Rokkan pravita, da imajo nekatere ideološke družine precej večjo možnost, da so evroskeptične. Pri tem izpostavita nacionalne stranke in ekstremno desne stranke (Taggart in Szczerbiak 2003, 2. Poglavje).

Taggart v svojem delu opredeli 4 različne tipe strank na podlagi njihovega evroskepticizma:

1. antievropske stranke z eno antievropsko temo
2. stranke, ki strateško in taktično nasprotujejo evropski integraciji
3. tako imenovane »protestne stranke«, ki vsebujejo evroskepticizem
4. posamezni evroskeptični deli znotraj vodilnih strank

Večina avtorjev pa se strinja s tezo, da je pozicija stranke zelo pomembna. Pri tem je zelo značilno, da so evroskeptične stranke v opoziciji in ne v vladi (Taggart in Szczerbiak 2002, 12).

3.4 Evrobarometer

Od rojstva Eurobarometra leta 1973 je Evropska unija šla skozi različne stopnje v svoji zgodovini in njene institucionalne in politične strukturne spremembe so vplivale na širok razpon vprašanj: krepitev institucij, prve neposredne volitve v Evropski parlament leta 1979, zaporedne širitve, podpis različnih Evropskih pogodb, odprtje meja med državami članicami,

²⁸ Taggart in Szczerbiak (2003:16)

referendumov in uvedba enotne valute. Toda razvoj Evropske unije je tudi potekal v različnih obdobjih gospodarskih in političnih težav. Ta je videl razpad sovjetskega bloka, mednarodnih sporov, številne naftne krize, obdobja monetarne nestabilnost in od leta 2008 svetovno finančno in gospodarsko krizo. Leta 2015 je Evropska unija še vedno na poti iz krize, čeprav gospodarstvo kaže spodbudne znake okrevanja (Evropski parlament 2015a).

Raziskavo vodi Generalni direktorat za tisk in komunikacije pod okriljem Evropske komisije.

»Raziskave so produkt specifičnega programa mednarodnega in medčasovnega primerjalnega družboslovnega raziskovanja. Raziskave merijo zavest in odnos prebivalcev EU do skupnega trga in ostalih institucij Evropske skupnosti. Prav tako merijo cilje, ki so bili med glavnimi prioritetami posamezne države« (Social Science Data Archives 2005).

Poznamo več vrst Evrobarometra (Evropska komisija 2007b):

- Evrobarometer se je od začetka merjenja konstantno nadgrajeval in širil območja merjenja. S prvim osnovnim merjenjem, ki se imenuje Standardni oziroma »Standard Eurobarometer« se je zgodba o Evrobarometru leta 1973 začela. Vsaka raziskava je še danes sestavljena iz približno tisoč osebnih intervjujev na državo. Poročila se objavljajo dvakrat letno (spomladi in jeseni). Posebna poročila Evrobarometra temeljijo na tematskih poglobljenih študijah, ki se izvajajo za različne službe Evropske komisije in druge institucije Evropske unije.
- Blisk oziroma »Flash Eurobarometer« so »ad hoc« tematski telefonski razgovori, ki potekajo na zahtevo služb Evropske komisije. Raziskave »Flash« Komisiji omogočajo, da dobijo rezultate relativno hitro in tako se lahko naročnik zelo hitro odzove na posebne ciljne skupine.
- Poseben oziroma »Special Eurobarometer« so zelo kakovostne študije in poglobljene raziskave, ki so narejene na diskusijskih skupinah in ne na telefonskih razgovorih.

Pri svoji diplomski nalogi bom pozoren na raziskave Evrobarometra, ki v svojih kazalnikih obravnava spremembo evropskega javnega mnenja do Evropske unije in njenih institucij.

Po prečitvi Evrobarometra sem sklenil, da bom za potrebe diplomske naloge podrobno spremljal več raziskav:

- od leta 1973 Evrobarometer meri zadovoljstvo oziroma nezadovoljstvo državljanov držav članic do Evropske unije.
- od leta 1996 Evrobarometer sprašuje državljane držav članic ali je njihova država članica s članstvom pridobila oziroma izgubila.
- od leta 2004 Evrobarometer meri zaupanje/nezaupanje državljanov Evropske unije do evropskih institucij. Za potrebe diplomske naloge bom spremljal raziskave narejene za Evropski parlament, Komisijo in Evropski svet.

4 Evroskeptiki ali kritični Evropejci?

V praktičnem delu diplomske naloge želim raziskati in pokazati dogajanje v Evropi na področju evroskepticizma in kritik držav članic do Sveta evropske zveze. Na področju evroskepticizma želim to pokazati preko kritik evroskeptičnih strank v Evropskem parlamentu, na drugi strani pa želim predstaviti kritike držav članic do Zveze. Pomagal si bom z analizo podatkov volitev v Evropski parlament in podatkov Evrobarometra o zadovoljstvu članov z institucijami EU.

4.1 Zgodovinski prerez volitev v Evropski parlament

Nekdanja Enotna skupščina Evropske skupnosti za premog in jeklo je postala skupna vsem trem Skupnostim ter dobila ime Evropski parlament. Sčasoma je ta organizacija, ki je s strani državljanov voljena neposredno od leta 1979, doživela številne spremembe in tako je sedaj v zakonodajnem postopku enakovreden partner Svetu. Z uveljavitvijo Lizbonske pogodbe se je institucionalna vloga Parlamenta še povečala (Raffaelli 2013).

Z Enotno evropsko listino leta 1986 je parlament tudi prvič uradno omenjen. Neuradno delovno ime je bilo v rabi že leta 1962. Prvo zasedanje je potekalo 10. septembra 1952 pod nazivom Skupna skupščina ESPJ in je štelo 78 članov. Te člane so imenovali nacionalni parlamenti držav članic. Z letom 1958, ko sta začeli delovati EGS in ESJE, je Skupna skupščina zaradi bolj demokratičnega delovanja na lastno pobudo ustanovila razširjeno Skupščino, ki štela 142 članov. Prva seja novonastale Skupščine se je odvila 19. marca 1958 v Strasbourgu. Na tem zasedanju se je Skupščina preimenovala v Evropsko parlamentarno skupščino (Ješovnik 2000).

Od imenovane skupščine do izvoljenega parlamenta

Pred neposrednimi volitvami so poslance Evropskega parlamenta imenovali nacionalni parlamenti držav članic. Poslanci, ki so bili zastopniki v Evropskem parlamentu so imeli dvojne mandate, ker so tudi opravljali primarno nalogo kot poslanci v nacionalnih

parlamentih. Na srečanju, ki je potekalo v Parizu med 9. in 10. decembrom 1974 je bilo sklenjeno, da bodo potekale neposredne volitve leta 1978 ali nekoliko pozneje. Hkrati je bil Parlament naprošen, naj vloži nove predloge za nadomestitev osnutka konvencije iz leta 1960 (Evropski parlament 2016, 1—2). Nov osnutek je bil sprejet januarja 1975, s katerim so državniki držav in vlad članic dne 12. in 13. julija 1976 sklenili sporazum. Naslednji korak se je zgodil v Bruslju dne 20. septembra 1976, kjer je bil podpisan sklep in akt o volitvah poslancev v Evropski parlament z neposrednimi splošnimi volitvami. Celotno besedilo je stopilo v veljavo s 1. julijem 1978, po ratifikaciji vseh držav članic. S prvo širitvijo 1. januarja 1973, ko so se Skupnosti pridružile še Danska, Irska in Združeno kraljestvo, se število evroposlancev poveča na 198 (Raffaelli 2013, 1).

Prve evropske volitve v Evropski parlament

Prve volitve so potekale od 7. do 10. junija 1979. To leto je bilo prelomno v zgodovini Evropskega parlamenta, saj so potekale prve neposredne volitve v Evropski parlament. Na podlagi Amsterdamskega sporazuma je Evropski parlament pripravil načrt o neposrednih volitvah z enotnim potekom v vseh državah članicah. Evropski poslanci so se razdelili v šest poslanskih skupin, dvajset poslancev pa je ostalo nepovezanih. Po prvih neposrednih volitvah so najboljši rezultat osvojili socialisti, tesno za petami so jim sledili krščanski demokrati, ki so se po volitvah preimenovali v Skupino evropske ljudske stranke. Tretji po številu poslanskih sedežev so bili Evropski konservativci, ki so se prav tako preimenovali v Evropsko demokratično skupino. Sledili so jim Komunistična skupina, Liberalna in demokratična skupina ter Evropski napredni demokrati. Število vseh evroposlancev se je iz 198 povečalo na 410. Tudi v prvem sklicu Evropskega parlamenta je bilo 10 nepovezanih poslancev.

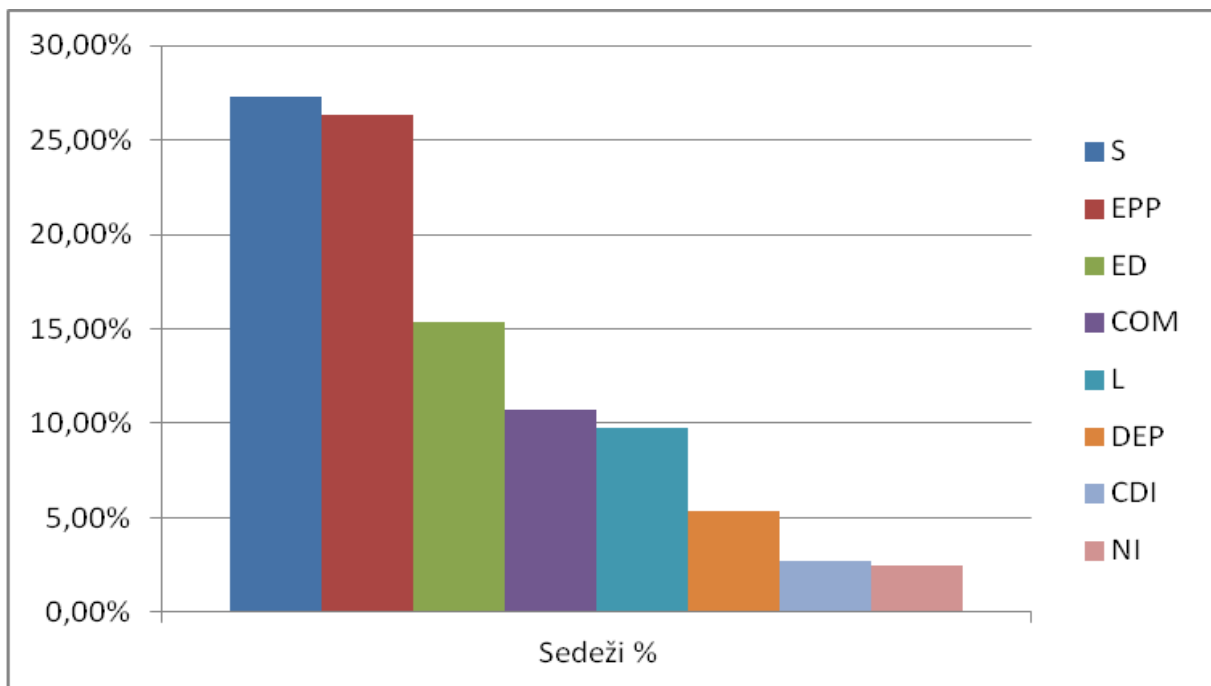
Z drugo širitvijo se je Evropski uniji pridružila Grčija. S 1. januarjem 1981 je bilo s strani grškega parlamenta v Evropski parlament imenovanih 24 evroposlancev. Oktobra istega leta so bili zamenjani s poslanci, ki so bili neposredno izvoljeni (Raffaelli 2013, 2).

Pri spremljanju zadovoljstva oziroma nezadovoljstva državljanov držav članic z Evropsko unijo vidimo, da je leto pred prvimi neposrednimi volitvami leta 1978 zadovoljstvo državljanov eno najvišjih izmerjenih (60%) od začetka merjenja. Prav tako beležimo eno najnižjih nezadovoljstev (10%) državljanov držav članic.

Po prvih volitvah se začne zadovoljstvo zmanjševati, pri tem pa nezadovoljstvo in število neopredeljenih raste. Vrh doseže pri širitvi Evropske unije na 10 držav članic leta 1981, ko je nezadovoljnih že 17%, zadovoljnih pa le 50% državljanov.

Po pridružitvi se zadovoljstvo začne izboljševati in do 2. evropskih volitev naraste na 55%, nezadovoljstvo pa pade na le 11%. Delež neopredeljenih ostaja podoben – 27%. Neopredeljeni so tisti državljani, ki se ne morejo opredeliti, ali je Evropska unija dobra oz. slaba za državljane EU.

Graf 4.1: Rezultat volitev v Evropski parlament leta 1979

Vir: De Boissieu (2010).

Druge evropske volitve v Evropski parlament

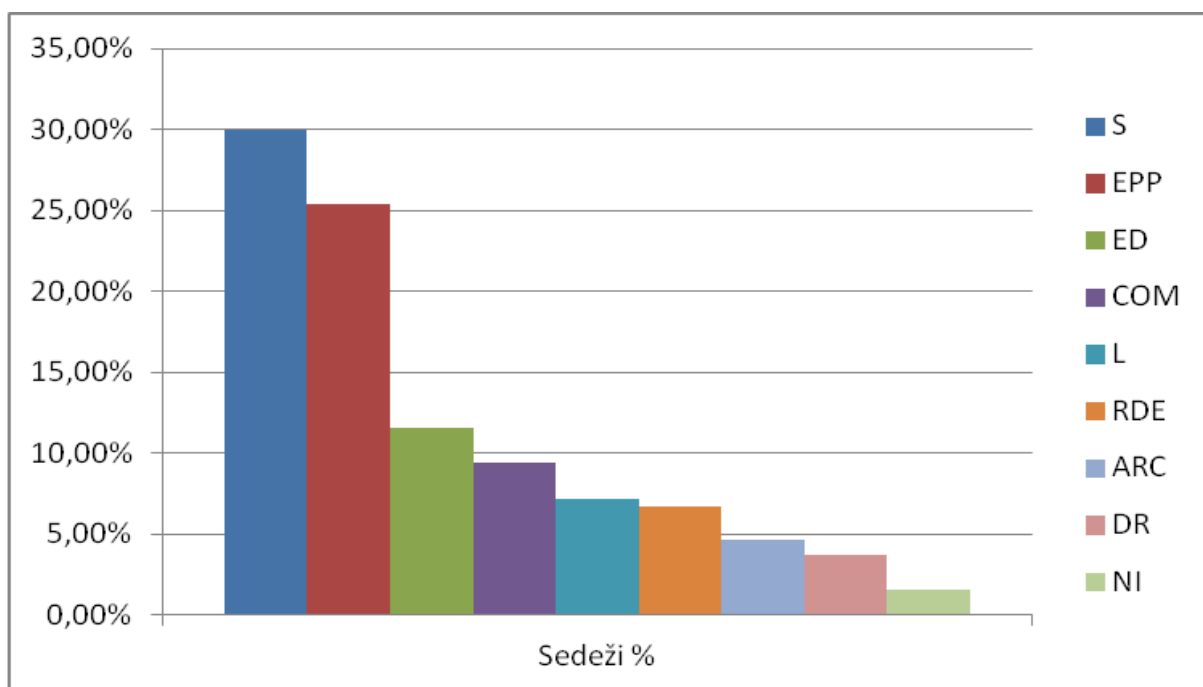
Po drugih neposrednih volitvah leta 1984 se je v Evropskem parlamentu ustanovila nova politična skupine z imenom Skupina evropska desnica. Člani omenjene skupine so bili Le Penova²⁹ Nacionalna fronta iz Francije in Italijansko socialno gibanje (MSI). Kasneje se zgodi

²⁹ Jean-Marie Le Pen, oče slovite sedanje evroposlanke Marine Le Pen.

tudi preobrazba nekaterih nepovezanih poslancev v bolj strukturirano Mavrično skupino. Skupina je združevala člane iz vrst prvih »zelenih«, ki so prvič vstopili v EP, iz alternativnih levih strank, regionalnih strank Evropske svobodne zveze in Danskega ljudskega gibanja. S ponovno širitvijo so se EU pridružile Portugalska in Španija, vendar se politične skupine niso spremenile. Pri širitvi je največ poslancev pridobila skupina Socialistov, nekaj manj pa Evropski demokrati (Brinar 1991, 132). Število nevezanih poslancev se zmanjša za enega evropskega poslanca (9).

Po drugih evropskih volitvah zadovoljstvo še zmeraj raste, razen dveh izjem, in doseže vrh pred tretjimi evropskimi volitvami (65%). Druga izjema sovpada z začetki politične pomladi Vzhodne Evrope, bliža se konec Jugoslavije in začetek politične pomladi v Sloveniji, na Poljskem in na Madžarskem. Pri spremljanju nezadovoljstva ugotovimo, da nezadovoljstvo pada, tudi ko se leta 1986 (9%) Evropska unija ponovno razširi, tokrat na 12 držav članic. Tistega leta pa vstopi v veljavo tudi Akt o enotnem trgu. Podoben trend opazamo tudi pri neopredeljenih državljanih, kjer leta 1986 zaznamo najnižjo vrednost (20%) od leta 1974.

Graf 4.2: Rezultat volitev v Evropski parlament leta 1984

Vir: De Boissieu (2010).

Tretje evropske volitve v Evropski parlament

Tretje Evropske volitve potekajo od 15. do 18. junija 1989. Okrepi se vloga in zastopanje prvih dveh največjih strankarskih skupin³⁰, ki imata sedaj več kot 65% vseh poslancev, ostale manjše skupine pa postanejo še bolj razdrobljene.

S tretjim mandatnim obdobjem pride v Evropskem parlamentu do dveh pomembnih sprememb. Britanski konzervativci se priključijo skupini Evropska ljudska stranka, na drugi strani pa se zgodi prestop italijanskih komunistov k Socialistični skupini, kar posledično povzroči razpad skupine Enotne evropske levice (Corbett in drugi 2000, 62).

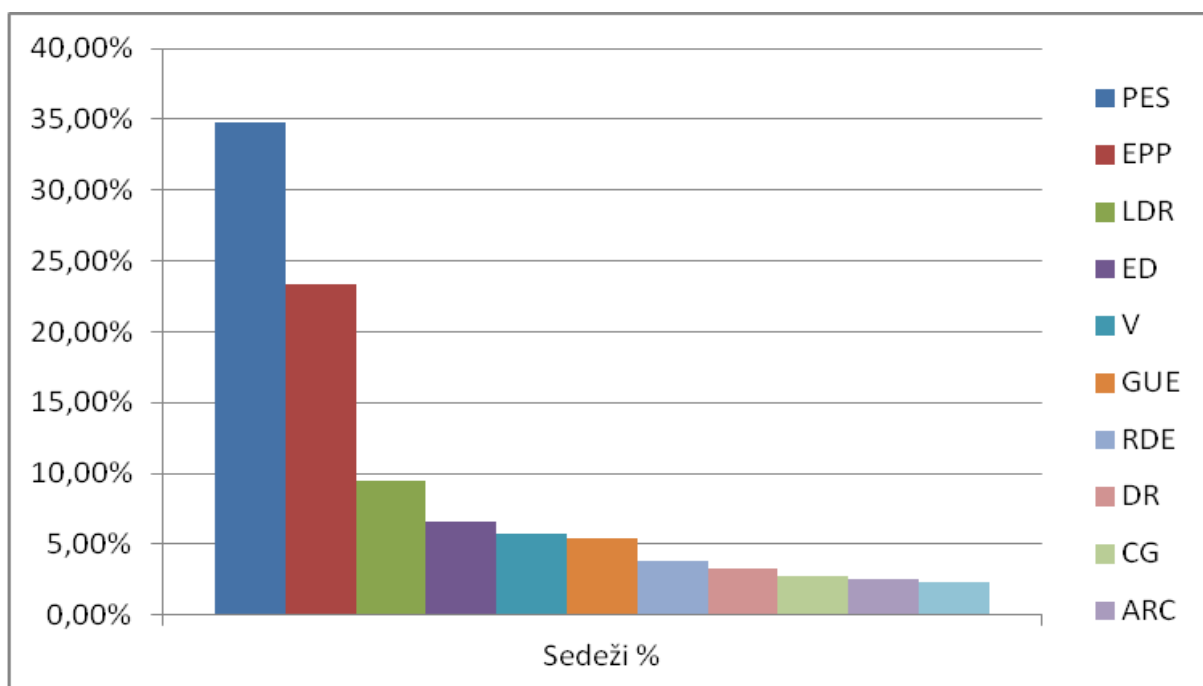
S tretjimi volitvami se število nevezanih poslancev zaradi razdrobljenosti manjših skupin drastično zmanjša na 10 poslancev. Evroskeptično gibanje do uveljavitve Maastrichtske pogodbe ni bilo dejavno. Prvi, ki so odkrito in javno začeli nasprotovati vsebini Maastrichtske pogodbe, so bili pri medevropski organizaciji TEAM³¹.

Po tretjih evropskih volitvah zadovoljstvo raste do začetka Zalivske vojne in finančne krize leta 1991, kjer doseže vrh zadovoljstva (71%) in najnižjo vrednost nezadovoljstva (7%) ter neopredeljenih (17%). Omeniti velja dejstvo, da tako velikemu razkoraku med zadovoljstvom in nezadovoljstvom ne bomo več pričali v merjenju Evrobarometra, čeprav je v tem času razpadel Berlinski zid, uvede se Schengen in zgodi se združitev Nemčije. Prelomna točka se začne s sklenitvijo Maastrichtske pogodbe leta 1992, ki po anketah začne državljanje razdvajati glede zadovoljstva.

30 Skupina evropskih ljudskih strank in Socialistična skupina

31 European alliance of EU-critical movements. Ustanovljena je bila v Edinburgu leta 1992.

Graf 4.3: Rezultat volitev v Evropski parlament leta 1989

Vir: De Boissieu (2010).

Četrte evropske volitve v Evropski parlament

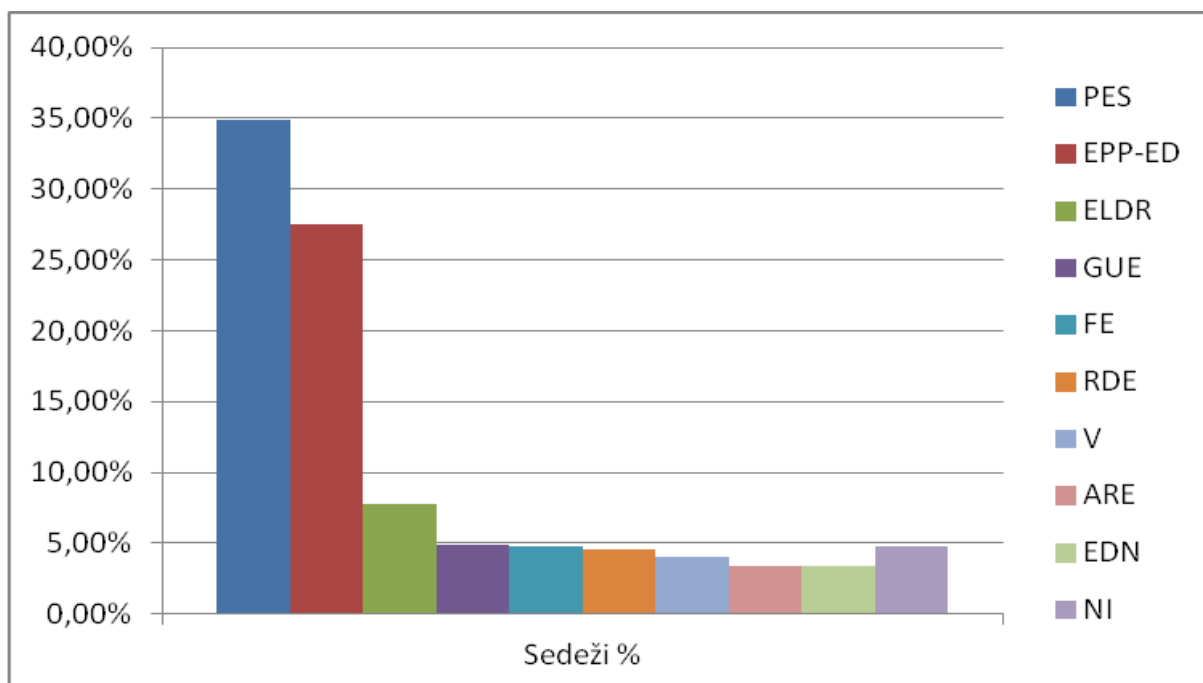
Volitve so potekale med 9. in 12. junijem 1994. Največji skupini sta obdržali zelo visok primat med poslanci, saj sta zasedli 63% vseh mest. Po volitvah so se v parlamentu formirale tri nove parlamentarne skupine: Evropska radikalna zveza, Evropa narodov in Forza Evropa. Radikalno zvezo so predstavljali razpršeni francoski socialisti, Evropo narodov so sestavili evroskeptiki, Forza Evropa pa je bila sestavljena iz poslancev Forza Italia³², ki pa se je kmalu pridružila Evropski ljudski stranki. Posebnost tega sklica Evropskega parlamenta je veliko število nepovezanih poslancev, ki niso uspeli ustanoviti Mavrično politično skupino in politično skupino Skupna desnica (Corbett in drugi 2000, 62).

Četrte evropske volitve rahlo obrnejo trend padanja oz. zmanjševanja zadovoljstva državljanov z Evropsko unijo, vendar ne za dolgo časa. Zadovoljstvo se prvič v zgodovini merjenja spusti pod magično mejo petdesetih odstotkov (46%). Večanje nezadovoljstva se nadaljuje

³² Forza Italia je italijanska politična stranka, ki jo je ustanovil Silvio Berlusconi.

tudi po ponovnem širjenju Evropske unije na 15 držav članic. Leta 1996 odkrijejo tudi prve znake bolezni Norih krav, kar dodatno zamaje kmetijsko panogo v Evropi. Trend okrevanja se začne kazati šele leto po sprejetju Akta o stabilnosti in rasti leta 1996.

Graf 4.4: Rezultat volitev v Evropski parlament leta 1994

Vir: De Boissieu (2010).

Pete evropske volitve v Evropski parlament

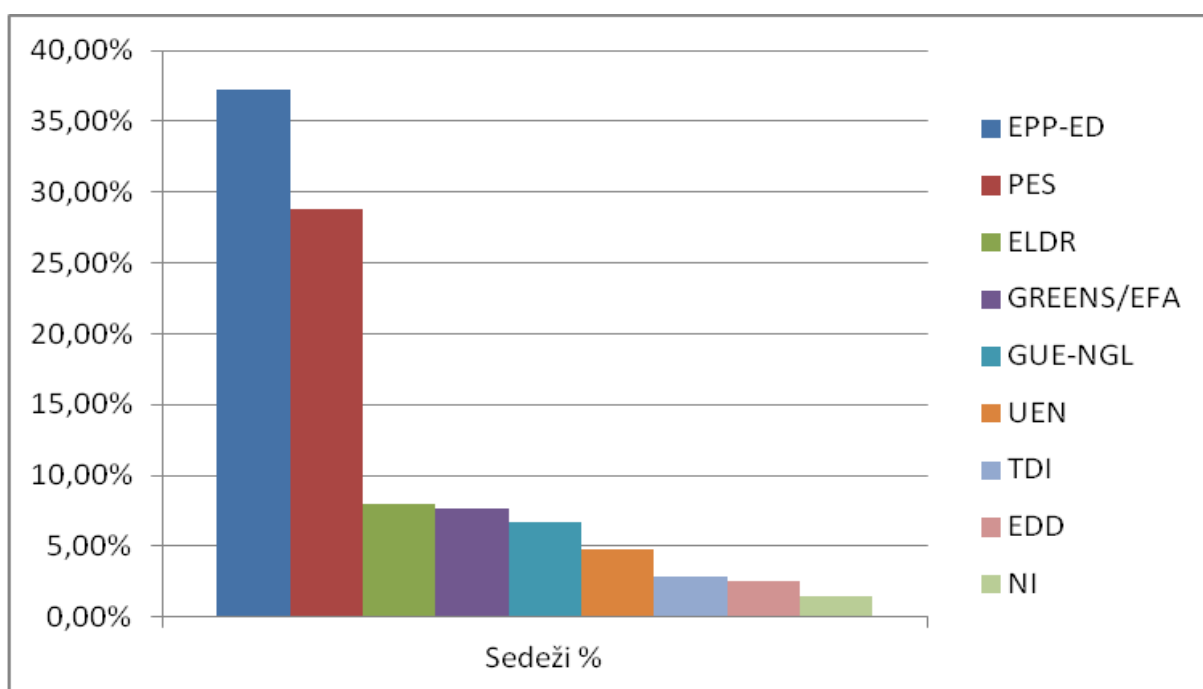
Leta 1999 so evropske volitve potekale med 10. in 13. junijem. Precej desno usmerjena skupina Združenje za Evropo narodov³³ je bila sestavljena iz 44 evropskih poslancev. Njihov strankarski program nasprotuje prevelikemu prenosu pooblastil na EU in se zavzema za večjo suverenost držav. Prvi dve največji politični skupini zasedata 66% vseh sedežev, število nepovezanih poslancev se je zelo zmanjšalo na devet.

33 UEN, Union for Europe of the Nations .

Analiza študije o volitvah in glasovanju petega Evropskega parlamenta je razdelila politične skupine na dva dela. Prvi in največji del so pro-evropske stranke (PES, EPP-ED in ALDE), spodnji in manjši del parlamenta zasedajo anti-evropske stranke (GUE / NGL, G / EFA, UEN in EDD) (Hix in Noury 2009).

Zadovoljstvo in nezadovoljstvo državljanov med leti 1999 in 2004 stagnira. Manjši dvig zadovoljstva in obenem manjši padec nezadovoljstva se zgodi ob ustanovitvi nove evropske denarne valute evro leta 2002.

Graf 4.5: Rezultat volitev v Evropski parlament leta 1999

Vir: De Boissieu (2010).

Šeste evropske volitve v Evropski parlament

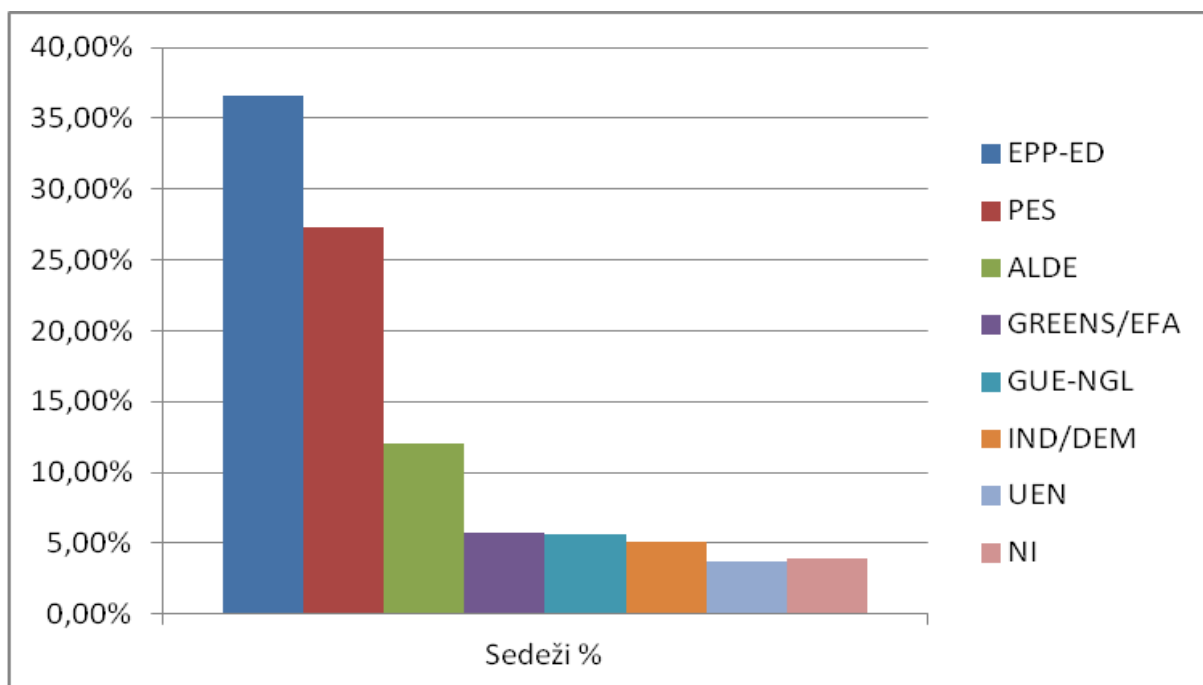
Po volitvah, ki so potekale med 10. in 13. junijem 2004, so se vsi evroskeptični poslanci združili v skupino z imenom Neodvisna demokratična skupina³⁴. Skupina je navzven najboljše poznana pod imenom Evrokritiki. Glavni namen skupine je bil zavrnitev predlagane

³⁴ IND/DEM-Independence-democracy Group in the EU

Lizbonske pogodbe. Prvič pa je nekaj evropskih poslancev iz britanskega dela skupine zahtevalo popolni umik njihove države iz Evropske unije. Ostali del skupine je samo odločno nasprotoval nadaljnji integraciji. Prvi dve največji politični stranki imata skoraj 64% vseh sedežev, evroskeptiki zasedajo skoraj 9% sedežev, poveča pa se število nepovezanih poslancev na 4% sedežev v Evropskem parlamentu.

V letu šestih evropskih volitev se članstvo Evropske unije poveča za deset novih članic, med njimi je tudi Slovenija. V vseh petindvajsetih državah članicah se zadovoljstvo državljanov bliskovito poveča za 7% na 56%, kar je bilo nazadnje izmerjeno leta 1995. Zadovoljstvo začne plahneti leta 2005 ob nesprejetju evropske Ustave. Zadovoljstvo se ponovno začne večati ob priključitvi dveh novih držav članic, ampak navdušenje hitro izpuhti zaradi sprejetja Lizbonske pogodbe. Nezadovoljstvo ostaja približno na enaki ravni, se pa z zmanjševanjem zadovoljstva, zviša odstotek neopredeljenih. Z začetkom leta 2008 se tudi v Evropi začnejo kazati posledice gospodarske krize, ki vsaj na začetku bistveno ne vpliva na zadovoljstvo/nezadovolstvo državljanov držav članic.

Graf 4.6: Rezultat volitev v Evropski parlament leta 2004

Vir: De Boissieu (2010).

Sedme evropske volitve v Evropski parlament

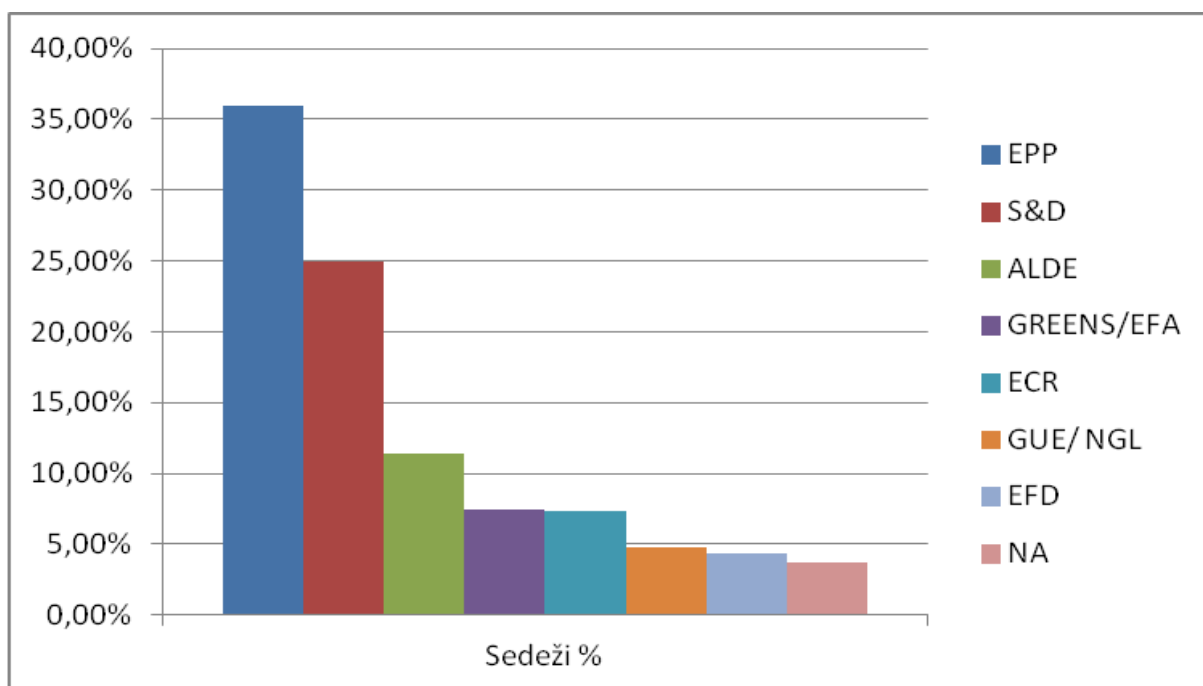
Predzadnji rezultati evropskih volitev, ki so potekale med 4. in 7. junijem 2009, so pokazali zmanjšano podporo evroskeptičnim strankam. Tako lahko ugotovimo zmanjšanje poslanskih sedežev na Švedskem, Nizozemskem in Poljskem, medtem ko je United Kingdom Independence Party v Veliki Britaniji dosegla drugi najboljši rezultat v državi. Po pridružitvi kolegov iz Grčije in Nizozemske se je skupina reformirala in v novem parlamentu nastopa pod imenom Evropa svobode in demokracije³⁵ z 32 poslanci iz 9 držav (Willis 2009).

Posebnost pri sedmih evropskih volitvah je odločitev multimilijonarja Declana Ganleyja, da ustanovi politično stranko Libertas, ki je kandidirala na volitvah leta 2009. Sami zametki segajo v leto 2006 kot lobistično skupino, ki je lobirala proti referendumu za Lizbonsko pogodbo na Irskem leta 2008. Politična rdeča nit stranke je bil klic po večji demokraciji, transparentnosti in politični odgovornosti znotraj EU. Posebnost te stranke je v tem, da je bila financirana izključno iz premoženja samega ustanovitelja, ki je samo za boj proti Lizbonski pogodbi doniral stranki 200.000,00€. Prvi dve največji politični stranki imata skoraj 64% vseh sedežev, evroskeptiki zasedajo skoraj 8,5% sedežev, število nepovezanih poslancev pa ostane na skoraj 4%.

Z dolgotrajnostjo gospodarske krize leta 2009 začne zadovoljstvo kopneti in se leta 2011 spusti na 47%. Z rešitvami, ki se začnejo dogovarjati na ravni Evropske unije, se začne krepiti tudi zadovoljstvo.

35 EFD- Europe of Freedom and Democracy

Graf 4.7: Rezultat volitev v Evropski parlament leta 2009

Vir: De Boissieu (2010).

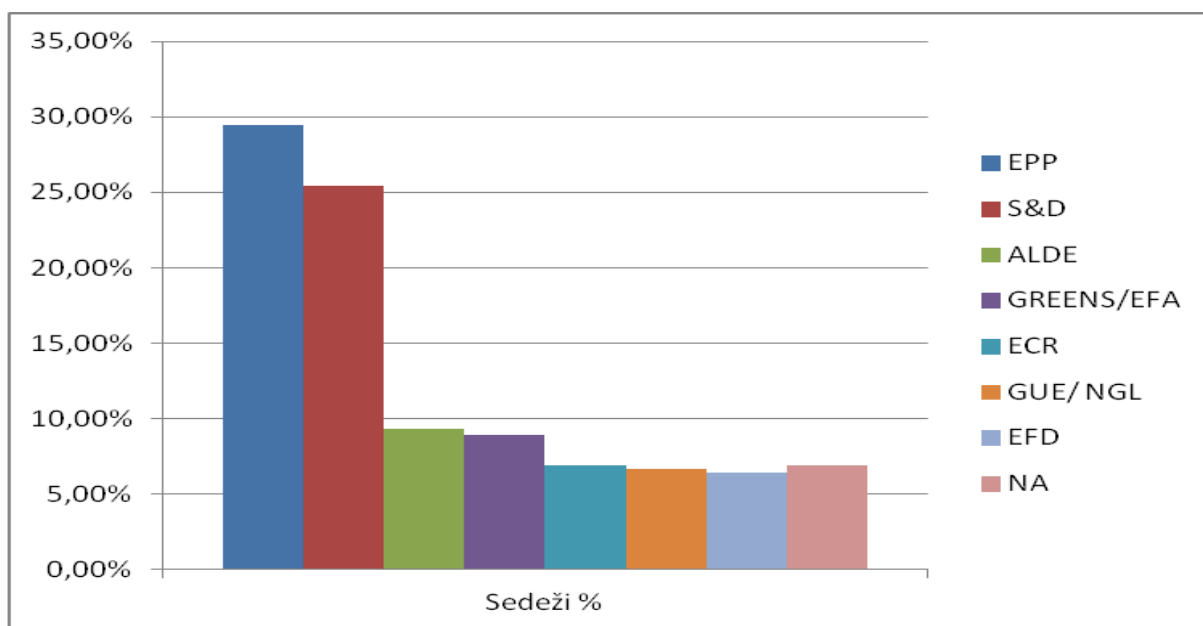
Osme evropske volitve v Evropski parlament

Evropski svet je sklenil, da bodo volitve v Evropski parlament 2014 konec maja namesto začetka junija, kot je bilo to v primeru s prejšnjimi volitvami v Evropski parlament. Preložitev volitev je zagotovila več časa za izvolitev predsednika Evropske komisije (Evropski parlament 2013a). Predvidevanja pred politvami so kazala visok naskok evroskeptičnim strankam. V tedniku *The Economist* so ocenili, da lahko »anti-EU levi in desni populistični«, s sedanjih 12% sedežev preidejo na 16% do 25% sedežev v Parlamentu (*The Economist* 2014, 4. januar). Osme Evropske volitve prinašajo pomembno novost, ki jo uvaja Lizbonska pogodba – neposredno povezavo med izidi evropskih volitev in izbiro predsednika komisije. S tem ukrepom so želeli še povečati vpliv parlamenta in posredno vpliv volivcev pri izbiri predsednika komisije. Sam postopek imenovanja predsednika Evropske komisije se ne spreminja in ostaja popolnoma enak. Evropski svet predsednika predlaga z kvalificirano večino, katerega potem mora potrditi Evropski parlament. Novost, ki je zapisana v Lizbonski pogodbi in je bila prvič upoštevana na evropskih volitvah 2014, da je pri izbiri kandidata za

predsednika Komisije potrebno upoštevati izid evropskih volitev. S to pravno podlago se je izoblikoval predlog, da je vsaka politična skupina predstavila svojega kandidata za predsednika Komisije. S tem so želeli zmanjšati demokratični deficit in privabiti državljane držav članic k evropskim volitvam (Cvelbar 2013).

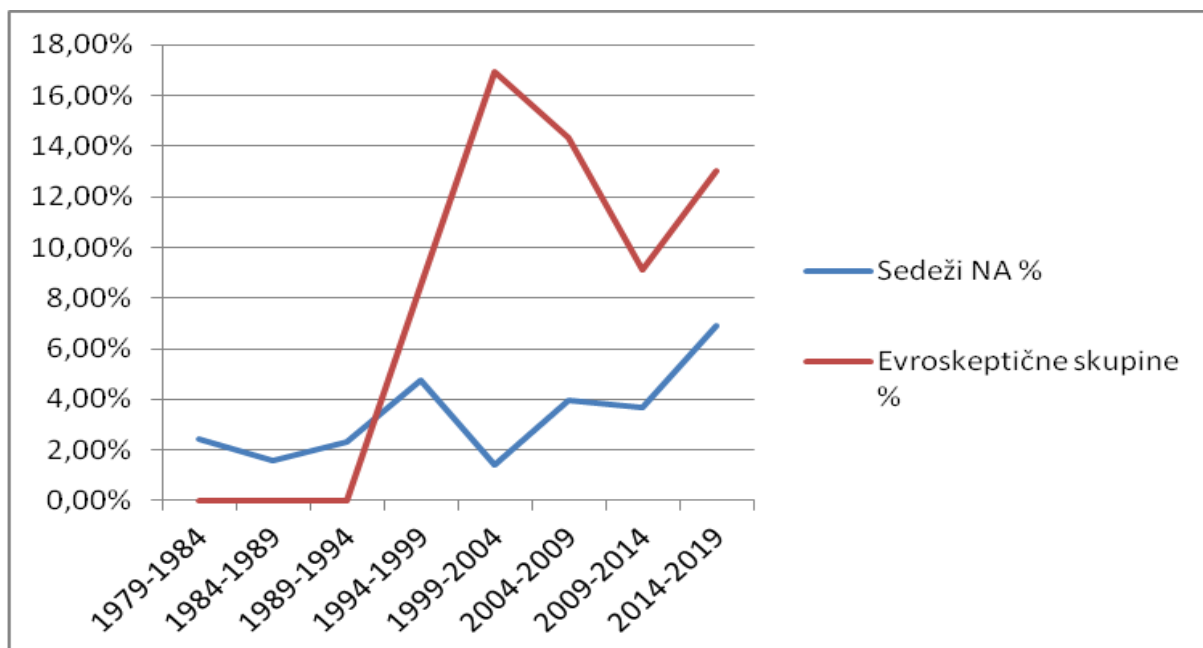
Po zadnjih evropskih volitvah zadovoljstvo narašča, čeprav sta Evropo prizadeli ukrajinska in migrantka kriza.

Graf 4.8: Rezultat volitev v Evropski parlament leta 2014

Vir: Evropski parlament (2015a).

Graf 4.9: Odstotek nepovezanih in evroskeptičnih poslancev evropskega parlamenta

Vir: Evropski parlament (2015a).

Iz zgoraj priloženega grafa vidimo, da se skupno število nepovezanih in evroskeptičnih poslancev iz leta v leto povečuje. Leta 2004 se število nepovezanih poslancev skoraj izenači s številom evroskeptikov. Kar pa je še bolj pomembno, kot lahko razberemo z grafa leta 2009, se število evroskeptičnih poslancev sorazmerno povečuje z zmanjšanjem nepovezanih poslancev.

4.2 Kritike evroskeptikov

Današnjo Evropsko unijo lahko vidimo kot rezultat idej, naporov in dela vseh, ki so sodelovali pri postavitvi združene Evrope. V svetu ne poznamo podobnega primera, kjer bi suverene države v dobrobit svojih državljanov do te mere prenesle in združile svoje pristojnosti (Vladni portal z informacijami o življenju v Evropski uniji 2013). Z evroskeptičnim gibanjem zajamemo miselni vzorec, ki izraža dvom v centralizirano EU administracijo. Ideja je prežeta s politično filozofijo, ki si prizadeva za gospodarsko povezovanje in prekomerno sodelovanje evropskih entitet brez politične centralizacije in evropske nadsobnacionalne države (Brecl 2000, 21).

Ključni element, ki se pojavlja v kontekstu evroskepticizma, je konstantno zastavljanje vprašanja, ali članstvo v EU odtehta vse stroške, ki nastanejo pri Evropski uniji. Zato bom v nadaljevanju poskušal osvetliti tematska področja, na katerih večina evroskeptikov gradi svoje politične programe.

Evropa več hitrosti

Pri časovnem zgodovinskem pregledu evropske ideje vidimo, da ima projekt, ki je bil dolga stoletja le idealističen privid, zelo globoke in trdne temelje. Na teh temeljih, ki so prežeti z evropsko mislijo, se gradi zelo zahtevna stavba, a se ti, navkljub času težkih kriz in ovir ne stresejo zlahka. Tudi s konceptom "Evropa več hitrosti" ni potrebno zastati diha in se ga ustrašiti ter posledično zavreči, ker ni v skladu s temeljnimi načeli združevanja Evrope. Zamisel, ki govori o Evropi več hitrosti, je bila, če že ne pričakovana, pa kar logična reakcija držav članic, še posebej tistih, ki so zahtevale nujnost sprejetja ustave, preden bi se EU razširila z novimi desetimi članicami (Toplak 2004).

Na drugi strani pa Evropejce George Soros svari, da lahko prav skupna valuta evro, Evropo razdeli na dva dela. Evro bi moral prispevati h konvergenci, vendar je namesto tega povzročil velike razlike med državami članicami evrskega območja. Čeprav je mnenja, da evro ne bo propadel, dodaja, da bo Evropa dveh hitrosti za politike držav članic zelo moteča (Weber 2011).

Evropska unija se danes še posebno v gospodarski krizi srečuje z vse več izzivi. S svojo velikostjo in raznolikostjo se srečuje tudi z veliko gospodarsko razliko in neuravnovešenostjo med samimi državami članicami. Rezultati so pokazali negativne kazalnike in veliko razliko pri uresničevanju gospodarskih ciljev med posameznimi državami članicami.

Če bi prišlo do Evrope dveh hitrosti, bi to za nove članice Evropske unije pomenilo kaznovanje, meni slovenski poslanec in član predsedstva konvencije o prihodnosti Evrope Alojz Peterle. Pojem avantgarde je lahko v Franciji sprejet pozitivno, nikakor pa to ne velja za države, ki so se znebile komunizma. Imeli smo samozvano avantgardo, ki je imela vedno prav. Bilo bi dobro, če bi tisti, ki danes govorijo o avantgardi, upoštevali tudi našo izkušnjo. (Frankfurter Allgemeine Zeitung 2004).

Ko spremljamo udejanjenje Lizbonske strategije, sprejete leta 2000, vidimo rezultate, ki so nezadovoljivi in prikazujejo zelo velike razlike pri doseganju istih ciljev med državami članicami. Kazalci gospodarske rasti se upočasnjujejo³⁶, stopnja zaposlenosti skoraj miruje, reforme, ki so nujno potrebne za razvoj, pa zamujajo (Čebular 2005, 111). Vsi omenjeni razlogi, ki v krizi še eskalirajo, omogočajo evroskeptikom, da še boljše zagovarjajo tezo, da je Evropa več hitrosti nekaj zelo slabega.

Za neenotnost današnje Evropske unije lahko iščemo vzrok pri zavednem vztrajanju pri veliki širitvi. S to potezo so države članic želele pridobiti čas, da bi se same bolje pripravile na širitev, vendar jih je na koncu prehitel čas. Iz tega lahko sklepamo, da bodo evropski politiki v prihodnosti, ko se bo Evropa izvila iz najnovejše krize, sprejemali v Evropsko unijo manjše skupine držav članic ali pa celo posamične države (Toplak 2004).

Demokratični deficit Evrope

Definicija, ki jo je skoval David Marquand leta 1979, misleč na Evropsko gospodarsko skupnost, ki je bila predhodnica Unije, je še danes pomembna tema na političnem parketu Evropske unije (Mény 2003, 1).

S to terminologijo v Evropski uniji orišemo stanje, ko želimo povedati, da na ravni EU primanjkuje dovolj prostora ter razvitih mehanizmov, ki bi zagotavljali politično odgovornost tistih evropskih politikov, ki so pristojni za odločanje, kadar je njihovo delovanje nepregledno oziroma, da javnost nima vpogleda v njihovo odločanje (Krašovec 2005, 57).

S poglobljanjem integracije v okviru Evropskega sveta oziroma Evropske unije ter širjenja njenih institucionalnih pristojnosti so državljani držav članic pričakovali večjo demokratičnost pri delovanju sistema. Z institucionalnega vidika je demokratični primanjkljaj opaziti v nezadostnem nadzoru Evropskega parlamenta nad izvršno vejo EU, posebno nad Evropsko komisijo in Svetom EU. V zadnjem času je zaznan napredek, saj se je nadzor z institucionalnim razvojem ES/EU zaradi novih pogodb okrepil (Lajh 2004, 43-67).

³⁶ Velika Britanija, Švedska, Madžarska, Danska.

Na svetu ne obstaja samo en pomen demokratičnega deficita. Njegove opredelitve so zelo raznolike. V rabi pa je najbolj razširjen koncept demokratičnega deficita, ki ga je razvil Joseph Weiler s sodelavci (Weiler in drugi 1995). Demokratični primanjkljaj je lahko opredeljen s tem, da vključuje naslednjih pet glavnih trditev (Follesdal in Hix 2006, 2—5):

- Povečanje izvršne moči z zmanjšanjem nadzora nad izvajanjem politik s strani nacionalnih parlamentov (Andersen in Burns v Follesdal in Hix 2006, 2),
- Šibkost Evropskega parlamenta nasproti Svetu EU in Komisije. Čeprav ima Parlament enako zakonodajno moč, se še vedno večino zakonodaje sprejema s posvetovalnim postopkom (Holland v Follesdal in Hix 2006, 3),
- Evropske volitve po njegovem mnenju niso »prave volitve«,
- Odtujenost evropskih državljanov, ki povzroča zapletenost in konfuznost evropskih institucij,
- Oddaljenost politik Evropske unije od povprečnega volivca, ki zavrača nekaj, česar ne pozna (Scharpf v Follesdal in Hix 2006, 5).

Medtem pa se nekateri ne strinjajo z navedenimi očitki, ker naj bi bilo politično delovanje na evropski platformi bolj transparentno kot politično delovanje doma. Zaradi opozarjanja na izolacijo EU organov se je omogočila večja dostopnost do informacij in dokumentov, ki opisujejo politično odločanje na ravni EU. Posledično imajo državljani evropskih držav lažji in širši dostop do informacij evropskega političnega značaja, kot pa tistih, ki zadevajo nacionalni politični proces (Moravcsik 2002).

Na drugi strani pa evroskeptiki opozarjajo javnost na možnost oziroma nastajanju tako imenovane »super države«. Zelo radi poudarjajo, da so evropski politiki na ravni EU zmeraj bolj oddaljeni in politično neodgovorni do navadnega državljana. Po drugi strani pa pri odpravljanju demokratičnega deficita zasledimo, da je do sedaj osredotočen v veliki meri samo na težnjo povečevanja moči Evropskega parlamenta. Vsi ostali problemi, s katerimi se srečujemo, pa obstajajo obrobna tema.

Izguba suverenosti

Evropska unija se zelo razlikuje od preostalih mednarodnih organizacij. Z vstopom v Evropsko unijo države članice prenesejo del svoje suverenosti na neodvisne Evropske ustanove, katerih cilj je zastopanje nacionalnih in evropskih interesov. Strah pred izgubo suverenosti predstavlja evroskeptikom močan razlog, da nasprotujejo članstvu v EU, ker z oblikovanjem politik na ravni EU zvodeni interes nacionalnih držav.

Takratni predsednik Evropske komisije, g. Romano Prodi, je za časopis Dnevnik spregovoril glede slabosti članstva v Evropski uniji. Na vprašanje »Ali ima članstvo po vašem mnenju tudi kakšne slabosti?« je odgovoril, da je teoretična slabost seveda izguba suverenosti. Toda samo teoretično, ker nobena država v Uniji ne izgubi suverenosti. Ko sledimo splošnemu pravilu, da v Bruslju sprejemamo odločitve samo v primeru, če so nepogrešljive in koristne, menim, da to ni slabost (Brstovšek 2003). G. Romano Prodi v svojem intervjuju izgube suverenosti v celoti ne zanika, celo nasprotno, priznava jo kot nekaj dobrega.

Ker ideja o Evropski uniji nasprotuje suverenosti vsake nacionalne države, predstavlja zelo veliko grožnjo pojmu nacionalne države in že samo to dejstvo vzbudi nasprotovanje članstvu v Evropski uniji (McLaren 2002, 555—566).

Skupna evropska valuta – evro

Simon Wolfson v svoji razpravi pove, da se v Evropi poskuša vzpostaviti mnenje, da je večina mladih in gospodarskih krogov naklonjenih monetarni uniji. Ampak šele, ko se je podrobno seznanil z evroobmočjem, je postal njen nasprotnik. Njegovi razlogi proti niso zato, ker bi bil star, ali ker ne bi bil poznavalec gospodarstva, ker ni nacionalist in še posebno ne zato, ker ni protievropsko usmerjen. Evropski monetarni uniji odločno nasprotje samo zato, ker je ekonomsko že v osnovi zgrešen projekt (Wolfson, 2003).

Evroskeptiki poskušajo strniti argumente proti evru v naslednje sklope:

- Narava gospodarskih ciklov

Za uravnavanje gospodarskih ciklov je potrebno državo ukrepanje, saj se trg v kriznem obdobju ne bi mogel pripraviti brez državnega posredovanja. Nasprotniki so mnenja, da Evropa združuje preveč različnih trgov, ki jih ne moremo združiti, ampak jih moramo obravnavati ločeno, če želimo zagotoviti gospodarsko rast.

- Uravnavanje gospodarskih ciklov

V gospodarstvu najdemo politiko obrestnih mer kot najučinkovitejše orodje, s katerim posamezna država uravnava gospodarske rasti in padce. Tako lahko država v času recesije zniža svoje obrestne mere in s tem pripomore k okrevanju svojega gospodarstva. Evroskeptiki prav tukaj vidijo zgrešenost skupnega projekta, ki se potencira na primeru dveh držav, Nemčije in Grčije. Evropska gospodarstva si med samo niso enaka in ne poznamo čarobne paličice, ki bi lahko te razlike popravila. Te razlike so na posameznih primerih zelo velike. V primeru izvoza in uvoza je Velika Britanija neto izvoznica, Nemčija pa neto uvoznica. Če se cena nafte zviša, se bosta gospodarstvi na to odzvali povsem drugače (Skupina Neutro 2001, 6—7).

- Razlogi za neuspešnost enotne evropske obrestne mere

Nasprotniki navajajo več razlogov, ki naj bi kazali k neuspešnosti skupnega monetarnega sistema. Pri tem navajajo, da bo enotna obrestna mera zaradi različnosti okolja v katerem živimo podala gospodarstva v stanje recesije. Pri tem se bodo proračunski primanjkljaji povzpeli nad 3% dovoljeno mejo letnega BDP. S protikriznimi ukrepi bo poskušala enotna monetarna unija poenotiti davčno politiko, kar bo posledično pomenilo dvig davčne stopnje, kar bo na dolgi rok prineslo več škode kot koristi za večino držav evroobmočja. Evroskeptiki pravijo, da ta pot vodi v katastrofo. Na drugi strani pa zagovorniki EMU-ja vehementno zavračajo razpravo o kateri koli od navedenih težav. S takim stališčem lahko pokažejo le samozaverovanost ali pa so mnenja, da so stališča drugače mislečih tako nepodkovana, da se o njih ne želijo razpravljati. Nasprotniki monetarnega sistema so mnenja, da bomo zelo kmalu morali napako v gospodarstvu tudi drago plačati (Skupina Neutro 2001, 7—13).

Lizbonska pogodba

Evropski uradniki so želeli z Lizbonsko pogodbo reorganizirati delovanje Evropske unije in s tem postaviti nove cilje, ki bodo Evropo popeljali k boljšemu jutri. Evroskeptiki se strinjajo, da Evropa potrebuje korenite spremembe, ampak močno nasprotujejo sami pogodbi. V nadaljevanju bom poskušal izpostaviti nekaj razlogov, s katerim poskušajo doseči zavrnitev pogodbe.

Lizbonska pogodba bi morala biti racionalna, enostavna in razumljiva vsakemu državljanu EU. Po mnenju evroskeptikov pa je pogodba pravo nasprotje tem postavkam in menijo, da je neodgovorno sprejeti dokument, če ga v celoti ne poznamo, kar je priznala tudi večina pripravljavcev pogodbe.

Drugi glavni razlog je zanašanje na neznanje ljudi, saj je Lizbonska pogodba zelo podobna prejšnji Evropski pogodbi, ki je bila zavrnjena. Z zavajanjem in odrekanjem referendumu po sprejetju pogodbe želijo, da bi se prebivalci Evropske unije odrekli svoji svobodi in neodvisnosti. Pod pretvezo lažjega delovanja Komisije bodo po letu 2014 države izgubile pravico do stalnega komisarja. Sedaj ima vsaka država po enega komisarja v Komisiji, pozneje bo imelo le 2/3 držav svojega komisarja za obdobje petih let. Čeprav bo sistem baziral na rotaciji, bo pomenil veliko izgubo, še posebej za male države, ki ne bodo imele možnosti vplivanja na izvršno vejo oblasti v Evropski uniji (Holby 2008).

Nasprotniki Evropske pogodbe pravijo, da glasovanje proti Lizbonski pogodbi ne pomeni zavrnitve zaveznitva med državami, ampak pomeni zahtevo po ponovni vzpostavitvi volilnih pravic in drugih vodilnih načel. S tem predvsem prosijo za pregleden in resnično demokratičen sistem, ki bo dovoljeval pristne razprave in dogovore med voditelji in samimi volivci v Evropi.

4.3 Zgodovinski pregled kritik državljanov in držav članic

Evropska unija obsega ozemlje od Atlantika do Črnega morja in na njeni površini biva okrog 507 milijonov prebivalcev. Postala je pomemben mednarodni akter, ki pomembni vpliva na

svetovno gospodarstvo v gospodarskem in političnem smislu. Evropska unija je z vsako širitvijo to moč še povečevala (EU4Journalists 2011).

Ampak vedno ni bilo tako. Zveza je od svoje ideje pa do danes v svoji kratki zgodovini preskočila mnogo ovir. Sedaj je sestavljena iz 28 držav članic, ki združujejo približno petsto milijonov prebivalcev. Vendar prehojena pot ni bila lahka. V nadaljevanju bom poskušal predstaviti nekaj projektov, ki jih države članice niso ratificirale. Nestrinjanje oziroma nesodelovanje nekaterih držav članic lahko obravnavamo kot njihovo kritiko do posameznega projekta Evropske unije.

V zadnjem času, ko se je gospodarska rast v Evropi zmanjšala in brezposelnost povečala, prihaja do zanimivega koncepta, ko so države članice postavljene v drugačno vlogo. Vse bolj pogosto se dogaja, da evropske institucije opozorijo državo članico ali več njih, da njihovo početje ni v dobrobit ostalih držav članic in celotne Evropske unije.

Prva burna razprava se je v Evropskem parlamentu zgodila leta 2007, ko so poslanci obravnavali končno poročilo o delovanju CIA. V poročilu so bili kritični do trinajstih članic EU, ki naj bi vedele za tajne prelete in nezakonito pridržane osumljence terorizma, a so si pred tem zatiskale oči (Evropski parlament 2007).

Naloga Evropske komisije kot izvršnega organa Evropske unije je bdenje nad skupnimi področji delovanja skupne evropske politike. Ker Evropska unija deluje po načelu subsidiarnosti³⁷, prihaja večkrat do težav, ki so posledica prepočasnega ukrepanja oz. ker Evropska unija nima pooblastil za ukrepanje.

V raziskavi Evrobarometra so državljani izpostavili tudi dva negativna koncepta. Pri tem mislijo predvsem na drago in veliko količino birokracije in zapravljanje denarja Evropske unije. Ta trenda se od leta 2002 dalje počasi povečujeta (Evropski parlament 2015c).

Politika držav članic je velikokrat odražala voljo oziroma zaupanje državljanov do Evropske unije. Zato bom v diplomski nalogi spremljal zaupanje državljanov Evropskih držav do Evropske unije, ki ga je začel Evrobarometer meriti leta 1997.

³⁷ EU na področjih, katere ne spadajo v njeno pristojnost, dolžna ukrepati le v primeru, da države članice niso sposobne zadovoljivo doseči predvidenih okvirjev (Republika Slovenija 2012).

Zaupanje Evropejcev v Evropski uniji je bila na preizkušnji med jesenjo 1997 in spomladjo leta 2015. Potem ko je zaupanje v EU prevladovalo od jeseni 2004 in širitve na 25 držav članic, se je nato zmanjševalo do pomladi 2010 (EB73). Nezaupanje med državljani držav članic je leta 2010 prvič preseгло vrednosti zaupanja. Vendar se je zaupanje stabiliziralo na najnižji vrednosti spomladi in jeseni 2013 ter spomladi 2014 (EB81). Z jesenjo 2014 se je začelo zaupanje v Evropsko unijo večati, vendar do današnjih dni ostaja manjše od nezaupanja. Izboljšalo se je v raziskavi jeseni 2014 (37% proti 50%) in v vprašalniku za pomlad 2015 (40% proti 46%), a je ostalo v manjšini (Evropski parlament 2015c).

Iz raziskave Evrobarometra, ki je meril zaupanje Evropejcev v Evropsko unijo od leta 1997, pridemo do presenetljivih rezultatov. Državljani Evropske unije so glede zaupanja zelo razdvojeni že od začetka merjenja. Do petih evropskih volitev je bilo nezaupanje državljanov večje od zaupanja, zato lahko tukaj pričakujemo porast evroskeptičnih strank. Do leta 2015 je nezaupanje še trikrat večje od zaupanja.

Plevenov načrt

V začetku 50-ih let so bili mnogi politiki in vojaški strokovnjaki mnenja, da je potrebno večje sodelovanje na področju obrambe. Za pobudo francoskega premiera Plevena za postavitvev Evropske obrambne skupnosti leta 1950 bi lahko našli več razlogov. V takratnem času so bili odnosi med zahodnimi državami in Sovjetsko Zvezo zelo slabi. Doma pa je še vedno bdel strah pred ponovno mobilizacijo Nemčije (Mavry 1996, 95).

Cilj predlaganega načrta je bil, da bi se Vzhodno Nemčijo, ki ni bila članica NATA, integriralo v obrambni sistem. Tako je francoski predsednik vlade René Pleven leta 1950 predlagal ustanovitev skupne evropske vojske, ki bi služila za obrambo EU in bi bila podrejena institucijam EU. Osnutek pogodbe Evropske obrambne skupnosti je bil podpisan leta 1952, vendar so sledili problemi z ratifikacijo predvsem v Franciji in Italiji. Po polomu se je uveljavila manj ambiciozna alternativna ideja.

Fouchetov načrt

Leta 1961 se je v Bonnu sestal vrh voditeljev takratnih šestih članic Evropske skupnosti, kjer so želeli, da medvladni odbor pripravi predloge, ki bodo določili politični status unije

evropskih narodov. Odboru je predsedoval francoski veleposlanik Christian Fouchet, ki je predstavil načrt, ki je strogo spoštoval vsako identiteto države članice, s tem pa je načrt tudi posledično zavračal možnost, da bi se Evropska skupnost preoblikovala v federacijo. Srečanje se je končalo klavrno, ker položaj združenega Kraljestva še ni bil dorečen. Drugo problem je bil v rešitvi evropskega obrambnega vprašanja. Zadnji razlog pa je bil v predlaganih medvladnih organih, ki bi lahko ogrozili nacionalni vidik takratne Skupnosti (Evropski parlament 2004).

Fouchet je pripravil načrt, ki je preveč baziral in spominjal na golističen princip »unije držav«. Po drugi strani je bila ideja francoskega predsednika de Gaulla, da se Skupnost gradi proč od povezav Atlantskega zaveznitva, pri tem pa Skupnost okrepi skupno zunanje in obrambno politično sodelovanje držav članic, ki bo podlaga za francosko-nemško sodelovanje. Pri tem je de Gaulle želel v Fouchetovem načrtu oblikovati politično skupnost, kjer bi si Francija povrnila status velesile in večjo neodvisnost od Združenih držav Amerike (Aybet 1997, 131). Zavrnitev predloga je pomenila ohladitev za razvoj ter revizijo temeljnih evropskih pogodb. Posledično so se raznovrstne razprave o prihodnji obliki politične unije nadaljevale bolj pragmatično.

Luksemburški kompromis

S prvo kritiko oziroma nazadovanjem evropskega sistema združevanja se države članice srečajo že zelo kmalu po začetku združevanja, ko Francija uveljavi politiko »Praznega stola«. Evropska komisija je z željo po vzpostavitvi skupnega trga morala povečati vlogo Evropskemu parlamentu pri proračunskih zadevah ter vzpostaviti večinsko glasovanje v Svetu EU. S politiko samodržnosti je Francija leta 1965 hotela izraziti nezadovoljstvo s predlogi Evropske komisije in tako se Francija ni udeleževala sej Sveta EU. S svojimi dejanji je tako onemogočala delovanje institucij Sveta, tako da je prišlo do institucionalne krize. Francoska zahteva je bila, da ima vsaka članica pri vseh odločanjih možnost uporabe veta, kadar je le-ta mnenja, da se z odločitvijo pomembno posega v interes neke države (Grilc in Ilešič 2001, 170).

Rešitev problema se pokaže v Luksemburškem kompromisu, kjer je Francija izbrila pravico, da lahko vsaka država članica v primeru, da so po njenem mnenju pomembni interesi države ogroženi, potrebno nadaljevati s pogajanjem toliko časa, dokler se v nadaljevanju ne doseže

kompromis. Z Luksemburškim kompromisom ima vsaka država članica v Svetu pri glasovanju tako rekoč pravico veta (Šabič, 1998, 137).

S to potezo državam članicam ni preostalo drugega kot sprejemati odločitve na osnovi »najmanjšega skupnega imenovalca«, s katerim so se strinjale vse države članice. Negativna lastnost kompromisa je podaljšanje postopkov pri sprejemanju odločitev, s tem pa so se vzpostavili predhodni neformalni pogovori, ki so poskušali poenotiti različna stališča držav članic.

Pogodba o ustavi za Evropo

Idejo pogodbe o ustavi za Evropo lahko razumemo kot pomemben korak k približevanju Evropske unije svojim državljanom. Države članice so pogodbo sprejele na zasedanju Evropskega sveta 18. junija 2004, le-to pa so voditelji držav članic uradno podpisali 29. oktobra 2004 v Rimu. Naslednji korak k sprejetju pogodbe je predstavljalo ratificiranje pogodbe posameznih držav članic z razpisom referendumu oziroma sprejetjem pogodbe v parlamentu. Slovenija je pogodbo ratificirala 1. februarja 2005.

Tabela 4.1: Potek ratifikacije pogodbe o ustavi za Evropo po državi članici

Država	Referendum	Komentar
Avstrija	ne	Zgornji dom je 25. maja potrdil ratifikacijo Ustave Spodnjega doma, ki je bila sprejeta 11. maja.
Belgija	ne	Belgijski Senat je ratificiral 28. aprila, v nadaljevanju pa je 19. maja to odločitev potrdil še belgijski parlament. Ustavo so obravnavali vsi belgijski parlamenti in jo tudi potrdili.
Bolgarija	ne	Pogodba o Ustavi je bila v bolgarskem parlamentu sprejeta že v sklopu pristopanja dne 17. maja 2005.
Ciper	ne	Rezultata glasovanja je bil sprejet dne 30. junija 2005 (30 za, 20 proti).
Češka	ne	Češka je ustavila prizadevanje o glasovanju k ratifikaciji, ker sta Francija in Nizozemska pogodbo zavrnili.

Danska	da	Danska je zaradi Francije in Nizozemske prekinila referendumsko kampanjo. Referendum bi morali izvesti 27. septembra 2005.
Estonija	ne	Parlament v Estoniji je ustavo sprejel 9. maja 2005.
Finska	da	Parlament na Finskem je ustavo sprejel 5. decembra 2006.
Francija	da	Na referendumu je Francija zavrnila podpis nove Ustave. Proti se je dne 29. maja izreklo 55% francoskih volivcev.
Grčija	ne	Grški parlament je 19. aprila 2005 v večini podprl ustavo.
Irska	da	Irska je po padcu referendumu v Franciji in na Nizozemskem odpovedala napovedan referendum v oktobru 2005.
Italija	ne	Italijanski Senat je na glasovanju dosegel veliko podporo in s tem 6. aprila 2005 podprl ustavo.
Latvija	ne	Latvijski poslanci so 2. junija 2005 z veliko podporo podprli in ratificirali Ustavo.
Litva	ne	Litovski poslanci so podprli Ustavo v parlamentu dne 11. novembra 2004.
Luksemburg	da	Državljeni Luksemburga so na referendumu 10. junija 2005 s 56,5% podprli Ustavo.
Madžarska	ne	Madžarski poslanci so 20. decembra 2004 v parlamentu podprli Ustavo.
Malta	ne	Vsi poslanci (65) v malteškem parlamentu so 6. junija 2005 ratificirali ustavo.
Nemčija	ne	Nemški spodnji zvezdni parlament je potrdil dokument 12. maja 2005. Še isti mesec, 27. maja 2005, pa je odločitev potrdil še nemški zgornji parlament.
Nizozemska	da	Nizozemski volivci so na referendumu 1. junija 2005 zavrnilo ratifikacijo (62% volivcev je bilo proti).
Poljska	da	Poljska vlada je napovedan referendum za 9. oktober 2005 odpovedala.
Portugalska	da	Portugalska vlada je napovedan referendum za 9. oktober 2005 odpovedala.
Romunija	ne	Romunija je v obeh domovih 11. maja 2005 potrdila Ustavo. Država je pogodbo že uskladila pri pridruževanju Evropski

		uniji.
Slovaška	ne	Slovaški parlament je 11. maja 2005 potrdil Ustavo.
Slovenija	ne	Parlament je potrdil Ustavo z glasovanjem opravljenim na seji izrednega sklica 1. februarja 2005.
Španija	da	V Španiji je na referendumu 29. februarja 2005 podprlo Ustavo 72 odstotkov volivcev. Pozneje pa je španski spodnji dom še potrdil ustavo 19. maja 2005.
Švedska	da	Švedska vlada je umaknila predlog o izvedbi napovedanega referenduma.
Velika Britanija	da	Britanska vlada je umaknila predlog o izvedbi napovedanega referenduma.

Vir: Ministrstvo za zunanje zadeve RS (2009).

V zgornji tabeli sem poskušal predstaviti kompleksnost sprejemanja Pogodbe, ki je bila vse prej kot lahka naloga evropskih institucij ter držav članic.

V primeru, da bi ratifikacija uspela v vseh državah članicah (glej tabelo 4.1), bi Pogodba o ustavi za Evropo lahko stopila v veljavo že 1. novembra 2006. Francoska in Nizozemska odločitev »proti« na referendumu je zamrznila potrjevanje držav članic in odprla novo poglavje, kjer se je začela nova razprava o prihodnosti Evrope. Zaradi dveh zavrnitev ratifikacije je Evropski svet 16. in 17. junija 2005 odločil, da prvotni načrt za implementacijo Ustave ni več mogoč (Služba Vlade RS za razvoj in evropske zadeve 2009).

Z zavrnitvijo Pogodbe so morale države članice začeti ponovno razvijati ter pripravljati strategijo za prihodnost Evropske unije. Zaupanje državljanov evropskih držav se je zelo zmanjšalo pri sprejemanju Evropske ustave. Skoraj enak odstotek zaupanja (43%) oz. nezaupanja (43%) kaže posledično odločitev državljanov in kasneje tudi nekaterih vlad držav članic, da sprejetje Ustave ne podprejo, zato se pogajanja glede sprejetja oziroma ratifikacija zamrzne.

Lizbonska pogodba

Gledano z vidika poglobljanja evropske integracije, Lizbonska pogodba v primerjavi s Pogodbo o Ustavi za Evropo ni naredila bistvenih korakov naprej, prej kakšnega nazaj. To je bila cena za izhod iz slepe ulice institucionalnega razvoja Unije, v kateri se je Unija znašla po zavrnitvi Pogodbe o Ustavi za Evropo na referendumih v Franciji in na Nizozemskem. Lizbonska pogodba ne vključuje konsolidacije ter z njo povezanih strukturnih sprememb ustanovnih pogodb Unije, kakor jih je predvidevala Pogodba o Ustavi za Evropo. Ravno tako Lizbonska pogodba ne vključuje nekaterih določb in terminologije, ki so bile v Pogodbi o Ustavi za Evropo sposojene iz ustavnega prava. Gre za spremembe, ki naj bi na simbolni ravni odvrnile bojazen, da gre za nastajanje nove »nadržave«. Lizbonska pogodba tudi odlaga začetek veljavnosti nekaterih drugih elementov, vzetih iz Pogodbe o Ustavi za Evropo. Ob tem je medvladna konferenca iz leta 2007 vključila dodatne varovalne mehanizme v prid pristojnosti držav članic in posebne ukrepe, oblikovane za izpolnitev zahtev posameznih držav članic (Kirin 2008, 7—8).

Drugi poskus institucionalnega poenotenja Evrope s sprejetjem Lizbonske pogodbe ponovno začne razdvajati Evropsko unijo, kar se lepo kaže pri merjenju zaupanja v Evropsko unijo (Evrobarometer), ki se zniža za 9% v le 6 mesecih. Nestrinjanje nezanemarljivega dela državljanov Evropske unije se kaže tudi v porastu nezaupanja, ki se odraža tudi v nastajanju političnih skupin, ki nasprotujejo Lizbonski pogodbi oziroma so celo proti Evropski uniji – evroskeptiki.

Evropska unija se je po zavrnitvi Pogodbe o ustavi za Evropo ponovno znašla v razvojnih krčih. Zato so voditelji držav in vlad članic Evropske unije 13. decembra 2007 le prišli do skupnega jezika in podpisali Lizbonsko pogodbo (Evropska unija 2007c).

Irska in Češka

Države članice so takoj po podpisu začele s postopki ratificiranja pogodbe. Irska je za ratifikacijo pogodbe izvedla referendum, ki pa so ga leta 2008 prebivalci Irske zavrnili³⁸ (Tomovič 2009). Evropski voditelji so Irski ponudili pravna zagotovila, s katerimi so želeli

³⁸ Rezultat referenduma: Proti je glasovalo 53,66, za pa 43,43 odstotka volivcev.

odgovoriti na pomisleke irskih državljanov in politikov. Irski državljani so na referendumu glasovali proti pogodbi, ker se niso strinjali z davčno politiko, splavom, izobraževalno in družinsko politiko ter ohranitvijo vojaške nevtralnosti. Šele, ko je Irska dobila vsa pravna zagotovila, se je odločila za izvedbo ponovnega referenduma, ki je 2. oktobra 2009 podprl Lizbonsko pogodbo.

Za konec se je zapletlo še pri zadnji državi članici Češki, ki ni hotela ratificirati nove pogodbe. Češki predsednik Vaclav Klaus je vztrajal, da ratifikacijske listine ne bo podpisal, dokler se o pogodbi ponovno ne izrečejo Irci. Kasneje, nekaj dni preden so Irci potrdili Lizbonsko pogodbo, je češki predsednik oznanil, da bo s podpisom počakal do odločitve ustavnega sodišča, na katero je bila podana pobuda za presojo ustavnosti. Kmalu je evroskeptični predsednik izpostavil še en pogoj. Želel je, da se Češko izvzame iz Listine o temeljnih pravicah, zaradi možnosti, da bi lahko na podlagi listine prišlo do vračanja premoženja, ki je bilo z Beneševimi dekreti po drugi svetovni vojni odvzeto Sudetskimi Nemcem (Štok 2009).

Evropski voditelji so na srečanju konec oktobra v Bruslju predsednikovi zahtevi morali ugoditi zaradi ugoditve Irski. Češka se je tako pridružila krogu držav, ki so izvzete iz Listine o temeljnih pravicah; poleg Češke sta to še Poljska in Velika Britanija. Slednji sta sicer izvzete dosegli v času pogajanj o pogodbi.

Lizbonska pogodba po mnenju poznavalcev prinaša v dinamiko delovanja Evropske unije veliko sprememb, ki posegajo obsežneje, kot si večina evropskih voditeljev držav članic sploh lahko zaveda (Tomovič 2009).

Skupna evropska valuta – evro

Najvidnejši simbol evropskega povezovanja in enotnosti je evro, saj povezuje 19 držav članic³⁹, v katerih ga uporablja kot plačilno sredstvo več kot 337 milijonov evropskih državljanov. Enotno plačilo sredstvo državljanom Evropske unije nudi veliko koristi pri

³⁹ Države članice, ki uporabljajo Evro so: Avstrija, Belgija, Ciper, Estonija, Finska, Francija, Nemčija, Grčija, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Portugalska, Slovaška, Slovenija in Španija.

potovanjih v tujino oziroma pri opravljanju spletnih nakupov, ki se vršijo v drugih državah članicah (Evropska unija 2014).

Plačilno sredstvo Evropske unije je bilo ustanovljeno leta 1992 z Maastrichtsko pogodbo, v obtok pa je prišel šele 1. januarja 2009. Trenutno je plačilna valuta evro drugo največje plačilno sredstvo na svetu, takoj za ameriškim dolarjem. Skupna plačilna enota naj bi uskladila gibanja vseh gospodarstev, vendar se še posebej zdaj, ko Evropo in njeno gospodarstvo pretresa kriza, kaže da je enotna obrestna mera obstoječe razlike le še povečala (Skupina Neutro 2001, 19—26). Največjo kritiko do evra, najdemo med samimi državami članicami⁴⁰, saj se kar nekaj največjih držav ne želi odreči svoji nacionalni valuti, ker vidijo v evru preveč slabosti, ki pa ne odtehtajo ekonomske prednosti.

Septembra 2000 so državljani Danske, edini, ki so sploh dobili možnost glasovanja o vključitvi v monetarno unijo, na referendumu izrekli odločno nasprotovanje evru. Evrokrati so po porazu na Danskem hiteli zatrjevati, da danski NE ni spremenil ničesar, a dejstvo je, da se je zelo okrepilo javno nasprotovanje ukinitvi lastnih valut v Veliki Britaniji in na Švedskem. Podpora evru pa pada tudi v vseh državah evroobmočja, saj državljani in državljanke pričenjajo razumeti, do kakšnih neprijetnosti bo prišlo in v kakšnem obsegu bodo potrošniki opeharjeni (Coughlan 2013). Ena najpomembnejših in prvih članic Zveze, Velika Britanija, še vedno vodi s svojo nacionalno valuto in svojo neodvisno denarno politiko. Zato se lahko upravičeno vprašamo, zakaj tudi Velika Britanija ne uporablja za svojo valuto evra. V Veliki Britaniji so že velikokrat poskušali z referendumom zamenjati funt z evrom, a vedno neuspešno. Enega glavnih razlogov najdemo v skeptičnosti do evropskih finančnih integracij, saj so jim izkušnje z njimi v devetdesetih letih pustile grenak priokus.

Zato države članice, ki uporabljajo evro, vidijo valuto predvsem kot nujen prispevek k bolj enotni in povezani Evropi, nasprotno pa v Združenem kraljestvu vidijo prednosti evroobmočja predvsem zaradi gospodarskega stališča. Velika Britanija je naredila tudi nekaj raziskav o možnosti zamenjave funta. Najpomembnejša med vsemi je izšla 9. junija 2003, ko je finančni minister Gordon Brown izdal poročilo osnovano na petih ekonomskih testih. Čeprav je imela takratna vlada pozitiven pogled na evro, se je poročilo zelo opredelilo proti evru. V poročilu štirje indikatorji od petih govorijo proti prevzemanju evra za Veliko Britanijo. Proti zamenjavi

⁴⁰ Velika Britanija, Švedska, Madžarska, Danska.

funta z evrom so tudi prebivalci, ki v javnomnenjskih anketah izražajo svoje nestrinjanje z vstopom v evroobmočje, ker menijo, da bodo s tem dejanjem izgubili politično in gospodarsko suverenost.

Po podatkih Evrobarometra uvedba evra leta 2002 kot enotnega plačilnega sredstva Evropske unije, ni povečala zaupanja v Evropsko unijo. Iz raziskave razberemo, da je leta 2003 nezadovoljstvo prvič preseglo zadovoljstvo med državljani Evropske unije. Gospodarska kriza je zelo zmanjšala zaupanje državljanov držav članic do evrske valute, saj se je to zaupanje od leta 2002 prepolovilo.

Čeprav se vsi zavedamo pomena evra za Evropsko unijo, je veliko državljanov razočaranih zaradi povečanja in zaokroževanja cen. Tudi Francozi leta 2007 niso bili najbolj navdušeni nad vplivom skupne evropske valute na gospodarske razmere. Več kot polovica jih meni, da je uvedba evra negativno vplivala na gospodarsko rast oz. zaposlovanje. Kar 94 odstotkov vprašanih ob tem še meni, da je evro vplival na povišanje cen (Delo 2007).

4.4 Svetovna oz. Evropska gospodarska in finančna kriza

Svetovna, evropska gospodarska in gospodarska finančna kriza so pustile svoj pečat. Razvoj krize je botroval, da so propadli številni zaposlovalci, ki so s propadom zvišali stopnjo brezposelnosti. Strma padanja delniških papirjev in slabitev fiskalnih politik centralnih bank držav članic so države pripeljale zelo blizu robu bankrota. Posledice so velik udarec zadale sami svetovni ekonomiji, ki dobrih novic ne pričakuje še tako kmalu. Sam začetek krize se je začel onkraj luže v Združenih državah Amerike, ko se je sesedel nepremičninski balon. Sočasno se srečujemo s prezadolženimi gospodarskimi subjekti in insolventnostjo večjega števila bank (Ramić 2010).

Leta 1992 so članice Evropske unije podpisale Maastrichtsko pogodbo, na podlagi katere so se zavezale, da omejijo proračunski primanjkljaj in znižajo raven zadolževanja (Brown in Chambers 2005, 5). Vendar v začetku leta 2000 nekatere države članice niso želele ostati v mejah maastrichtskih meril, s tem pa so se izogibale sporazumu in niso upoštevale mednarodnih standardov (Evropska centralna banka 2008, 30).

Evropa, kot tudi preostali svet, se ni izognila katastrofi, ki so jo povzročile finančne institucije iz Združenih držav. Veliko evropskih držav je čutilo gospodarsko krizo, ki je prizadela še posebej Grčijo, ki je zamajala celotno Evropo. Gospodarska kriza je stari celini prizadela hude posledice: brezposelnost, ogromno inflacijo in razgalila izjemno velike dolgove držav, ki jim niso več kos pri vračanju posojilodajalcem. Evropska dolžniška kriza, ki ji je sledila kriza evroobmočja, se je začela odvijati konec leta 2009. Finančni trgi in Evropa so se stresli, ko je kriza razgalila dejansko finančno stanje, ki se je odražalo v tem, da nekaj držav evrskega območja (Grčija, Portugalska, Irska, Španija in Ciper) ni bilo zmožno vrniti oziroma refinancirati svojega javnega dolga.

Težave so se kopičile in s tem je Evropa leta 2009 ponovno padla v recesijo. Prvotne težave, ki so zadele le bančni sektor, so se pojavile tudi v državah članicah zaradi strahu in velike negotovosti, da bodo države članice sposobne uspešno rešiti težave v svojih nacionalnih bankah. Javno finančno stanje držav članic je bilo pod velikim drobnogledom domačih in tujih vlagateljev. Posebne pozornosti je bila deležna predvsem Grčija, ki je imela pešajoče gospodarstvo, njen javni dolg pa je obsegal dvakratni obseg grškega gospodarstva. Prvotna bančna kriza se kasneje prelevi v krizo državnega dolga (Evropska komisija 2009).

Podrobni vzroki dolžniške krize so se spreminjali glede na državo in časovnim razponom reševanja. Že sama struktura območja evra kot valute unije, ki v Evropi z različnimi davčnimi pravili v državah članicah, je prispevala k večji krizi in omejila boljšo odzivnost evropskih voditeljev (Koba 2012).

V evropski uniji se je povečevalo število držav članic, ki so se vrtele v začaranem krogu finančne nestabilnosti. Ta negotovost je nadaljnjo preprečevala rast lastnega gospodarstva, ki je zmanjšala priliv svežega kapitala iz predpostavke obdavčenja državljanov. Posledično se je zato povečeval javni dolg držav članic, ki je pomenil za njih izposajo dodatnega denarja po višjih obrestnih merah, kar je privedlo do še večje nestabilnosti. S povečevanjem kriznega okvirja je veliko ljudi začelo dvomiti v institucionalno ureditev ekonomske in monetarne unije in v to, ali je Euro še primerna valuta v kriznem času (Evropska komisija 2009).

Kriza je imela pomembne negativne ekonomske učinke in učinke na trgu dela, s stopnjo brezposelnosti v Grčiji in Španiji, ki je znašala 27%. Vsi ti vzroki so povzročili umirjanje in

kasneje celo zmanjšanje gospodarske rasti ne samo za evrsko območje, ampak za celotno Evropsko unijo (Evropska centralna banka 2014).

Evropska komisija je vzroke krize podrobno preučila in jih v različnih študijah ter medijskih izjavah tudi obelodanila. Komisija se zaveda, da je kriza razkrila številne napake v delovanju Evropske unije:

- **Slabo oz. napačno izvrševanje:** Čeprav države članice evrskega območja niso upoštevale pravil, niso bile ustrezno sankcionirane. Sankcije pa velikokrat niso bile mogoče, ker Evropa ni imela večjega in temeljitega vpogleda v finančne mehanizme posamezne države članice.
- **Počasno odločanje v državi članici in na ravni EU:** Prvo soočanje s težavo, v tem primeru z institucionalno šibkostjo države članice oz. skupno odločanje na nivoju Evropske unije se razvije v dolgotrajno iskanje rešitve. Z odlašanjem in iskanjem skupnega konsenza je Evropa včasih prišla v še večje težave.
- **Pomanjkanje nadzora nad finančnimi institucijami znotraj Evropskih držav:** Zaradi oklevanja držav članic po skupnem nadzoru nad finančnimi institucijami, evropske institucije niso mogle nameniti dovolj pozornosti netrajnostnemu razvoju v bančnem sektorju. Nesmotrno sklicevanje na suverenost držav članic je ustvarilo ugodne pogoje za nepremičninski balon, večanje dolga zasebnega sektorja ter šibke finančne institucije.
- **Preveliko zadolževanje držav članic:** Vlade držav članic Evropske unije se v času konjunktore niso uspešno spopadle z nižanjem javnega dolga. Zato so te države v času finančne krize še bolj občutile nezmožnost odplačevanja svojega dolga.
- **Financiranje v izrednih razmerah na nivoju Evropske unije:** Evropska unija ni bila pripravljena oz. ni imela na voljo učinkovitega mehanizma. Ta ukrep bi moral zagotoviti finančno podporo tistim državam članicam, ki so se znašle v težavah, s tem pa bi lažje preprečili domino efekt v drugih finančno ranljivih državah evroobmočja.

Države, ki jih je kriza negativno prizadela, se soočajo z velikim dvigom pri obrestnih merah za državne obveznice. Dodatne težave povzročajo zaskrbljenosti vlagateljev glede njihovega prihodnjega vračanja in vzdržnosti dolga. Štiri države evroobmočja so zaprosile za tujo finančno pomoč, ki je preprečila najhujše. Na pomoč so jim priskočili Mednarodni denarni

sklad (IMF) in Evropska komisija z dodatno podporo Evropske centralne banke (ECB). Skupaj se je tem trem organizacijam nadel negativen vzdevek "trojke".

V boju proti krizi so se nekatere vlade osredotočile na dvig davkov in znižanje odhodkov, kar je velikokrat prispevalo k socialnim nemirom in znatno razpravo med ekonomisti, od katerih jih je veliko zagovarjalo še večje primanjkljaje, dokler si gospodarstvo ne opomore (Oakley in Hope 2010).

Ameriški Kongres je odobril izdatna sredstva, da bi ohranil svoj bančni sistem, to pa je na svojevrsten način poskušala tudi večina evropskih vlad, ki so bankam priskočile na pomoč. Vrednost pomoči v letih med 2008 in 2011 je znašala 1,6 trilijone evrov oziroma 13% letnega evropskega BDP. Samo slovenski davkoplačevalci smo plačali več kot tretjino slovenskega proračuna (Kokošar 2013).

Evropska unija in posledično Evropska Komisija kot njen izvršilni organ sta pogojevali pomoč bančnemu sektorju s spremembami, ki bi preprečevale podobne krize v prihodnosti. Da bi se pravila v prihodnosti dosledno upoštevala, so nastali trije novi evropski nadzorni organi, ki poskušajo usklajevati regulatorne organe v državah članicah, posledično pa so skrbniki, da se pravila na ravni EU dosledno uporabljajo:

- Skupni evropski bančni organ (EBA) nadzoruje banke, tudi pri nadzoru dokapitalizacije le-teh,
- Evropski organ za vrednostne papirje in trge (ESMA) nadzoruje kapitalske trge, pri tem pa podrobno vrši nadzor bonitetnih agencij in repozitorijev sklenjenih poslov,
- Evropski organ za zavarovanja in poklicne pokojnine (EIOPA) nadzoruje zavarovalnice (Evropska komisija 2014a).

Vzpostavitev zaščitnih mehanizmov ne prinaša rešitev le za države članice pri bolj stabilnem odplačevanju dolga, ampak po drugi strani vrača zaupanje do finančnih trgov in krepi stabilnost evrskega območja (Evropska komisija 2014b). Pomoč EU je na voljo tudi državam zunaj območja evra, ki imajo hujše težave pri pridobivanju mednarodnih posojil. Države, ki za pomoč zaprosijo sklad EU za plačilnobilančno pomoč, katerega proračun znaša 50 milijard

evrov, se morajo zavezati, da bodo z reformami rešile svoje ekonomske težave (Evropska komisija 2009).

Raziskave Evrobarometra kažejo, da se je z začetkom gospodarske krize začelo bistveno zmanjševati zaupanje v Evropsko unijo. Posledično je raslo nezaupanje, ki je leta 2010 preseglo mejno vrednost zaupanja. Pri tem moramo poudariti, da odstotek neopredeljenih državljanov ostaja enak čez celotno gospodarsko krizo. Leta 2011, ko Evropa ni uspela takoj odgovoriti na krizo, se je nezaupanje drastično povečalo in prvič v zgodovini leta 2012 doseglo 60 odstotkov. Od takrat se nezaupanje zmanjšuje, ampak še vedno presega vrednost zaupanja državljanov v Evropsko unijo.

4.5 Zaupanje državljanov držav članic do evropskih institucij

Raziskava Evrobarometra je pokazala, da je večina Evropejcev med letoma 1973 in 2016 menila, da je članstvo v Evropski uniji pozitivno. Pri zaupanju državljanov držav članic do evropskih institucij pa raziskave kažejo drugačno sliko zaupanja.

Evropske institucije so utrpeli postopno erozijo zaupanja, ki je tesno povezana z nastopom mednarodne gospodarske krize. Vera Evropejcev v evropske institucije je znatno upadla med jesenjo 2004 (EB62)⁴¹ in jesenjo 2015 (EB82). Medtem, ko so ljudje na splošno večinoma zaupali evropskim institucijam, se je ta vzorec začel obračati jeseni 2011 (EB76) (Evropski parlament 2015c).

Evrobarometer zaupanje državljanov do Evropske unije meri že od samega začetka. Šele leta 2004 je podrobno začel meriti zaupanje državljanov v institucije Evropske unije. V primeru moje diplomske naloge se bom osredotočil na tri glavne institucije: Evropski parlament, Evropsko komisijo in Evropski svet.

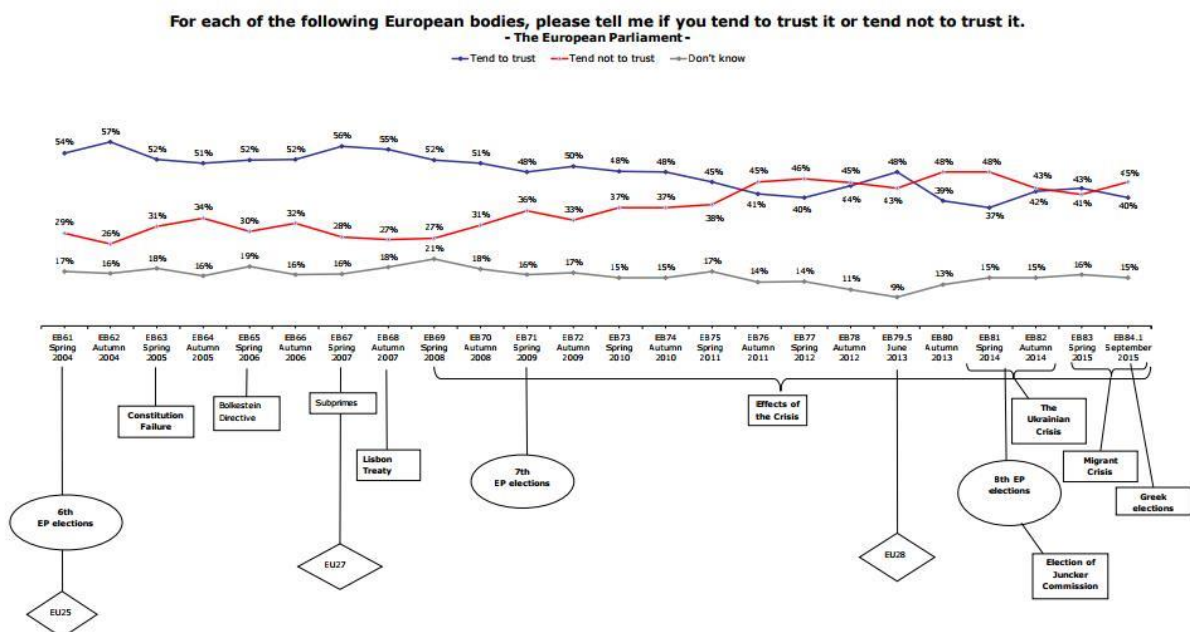
⁴¹ Vprašanje Evrobarometra: Za vsako od naslednjih evropskih institucij navedite, če jim zaupate ali ne.

Evropski parlament

Zaupanje Evropejcev v Evropski parlament je bilo vedno navdušujoče. Kazalniki do Evropskega parlamenta so bili na zelo visoki ravni do jeseni leta 2007, potem pa se je raven zaupanja začela postopno zmanjševati. Dodaten padec zaupanja se zgodi jeseni 2011 (v EB76 41% Evropejcev zaupa EP v primerjavi s 45% tistih, ki ne zaupajo). Opozoriti je treba, da vse raziskave, ki potekajo jeseni 2011, kažejo na velik upad zaupanja. Raziskave so pokazale, da je imelo zaupanje v EP kratkotrajno premoč v juniju 2013 (48% proti 43%) in spomladi 2015 (43% proti 41%). Zadnja jesenska raziskava opravljena v septembru 2015 izmeri ponoven upad zaupanja nad nezaupanjem (Evropski parlament 2015c).

Podrobnejšo predstavitev zaupanja Evropejcev do Evropskega parlamenta sem predstavil v poglavju Evropske volitve v Evropski parlament.

Graf 4.10: Zbirka merjenja zadovoljstva državljanov Evropske unije do Evropskega parlamenta, Evrobarometer (2004-2015)

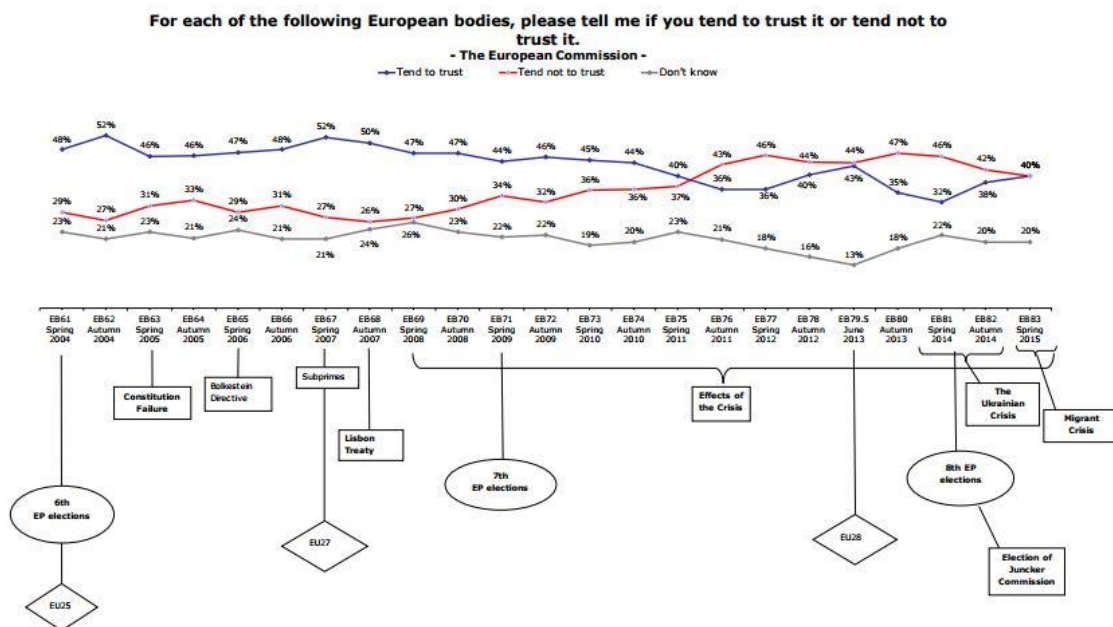

Vir: Evropski parlament (2015c).

Evropska komisija

Tudi pri Evropski komisiji zaznamo podoben trend padanja od leta 2007 dalje. Če podrobno pogledamo zaupanje državljanov v Komisijo od leta 2004, vidimo, da državljani še vedno visoko zaupajo, vendar ji zaupajo manj kot Evropskemu parlamentu (-5%). Nezaupanje se tudi tukaj začne krhati ob neuspelem izglasovanju Evropske ustave leta 2005. Manjši padec zaupanja se popravil do leta 2007, ko Evropska unija pride do novega mejnika z Lizbonsko pogodbo. Nesoglasja večine vpletenih in leto kasneje začetek krize je trend zaupanja obrnil krepko navzdol. Poglabitev evropske krize je pri državljanih povečala nezaupanje, ki je leta 2011 prvič v zgodovini preseglo zaupanje. To veliko nezaupanje državljanov še vedno traja leta 2015, vendar se tudi odstotek zaupanja z uspešnim reševanjem krize izboljšuje. Zato je (EB83) pokazal enako raven zaupanja in nezaupanja (40%).

Graf 4.11: Zbirka merjenja zadovoljstva državljanov Evropske unije do Evropske komisije, Evrobarometer (2004-2015)

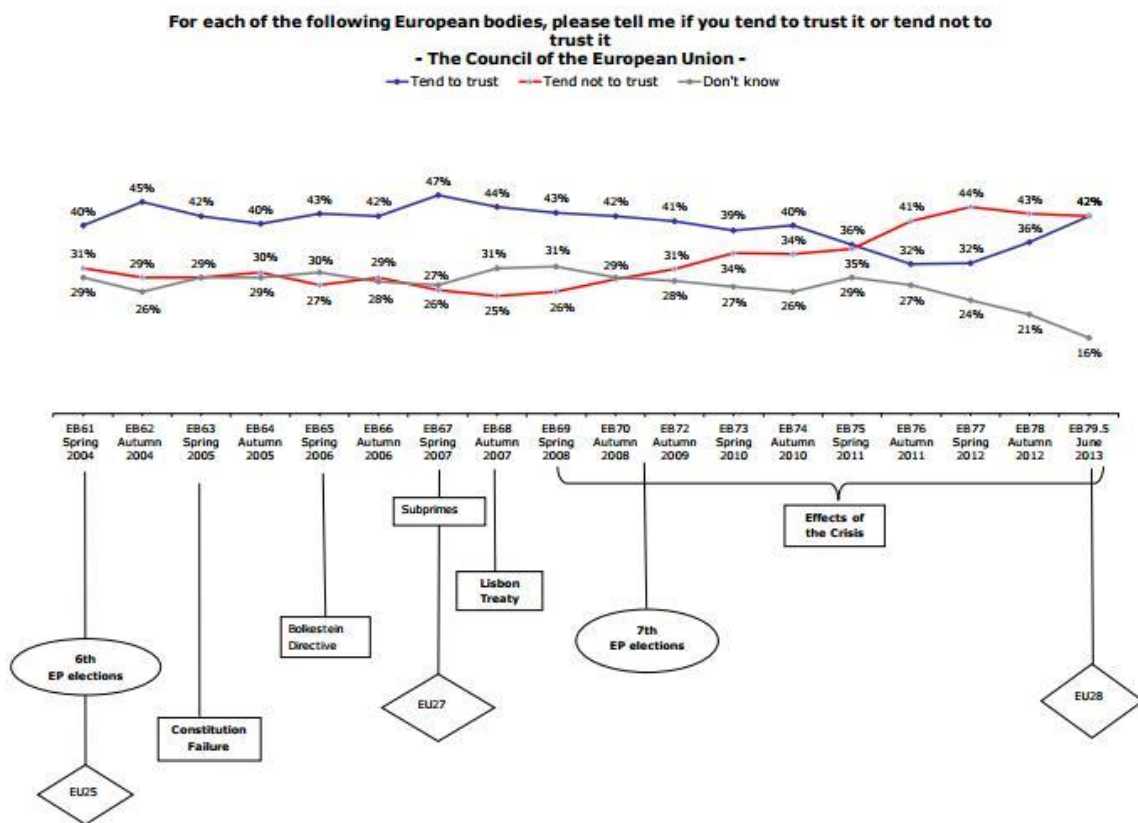

Vir: Evropski parlament (2015c).

Evropski svet

Od leta 2004 do leta 2010 je bilo zaupanje državljanov do Evropskega sveta prevladujoče, vendar manjše od zaupanja do Parlamenta in Komisije. Pomembno razliko vidimo tudi v državljanih, ki niso odločeni in jih je do leta 2008 skoraj enak odstotek kot nezaupljivih do Evropskega sveta. Odstotek neopredeljenih državljanov je zelo visok in se od leta 2004 do leta 2011 giblje med 25% in 31%. Jeseni leta 2011 je prvič v zgodovini meritev zadovoljstva državljanov z Evropskim svetom, meritev pokazala več nezaupanja kot zaupanja. Z začetkom ukrajinske in migrantske krize ter njenim postopnim reševanjem je nezadovoljstvo začelo plahneti, obenem pa je zadovoljstvo naraslo. Obenem opazimo trend velikega zmanjševanja število neopredeljenih, ki se je od leta 2004 do 2013 skoraj prepолоvil (16% v EB79, 5. junij 2013).

Graf 4.12: Zbirka merjenja zadovoljstva državljanov Evropske unije do Evropskega sveta, Eurobarometer (2004-2015)

Vir: Evropski parlament (2015c).

V nadaljevanju bom primerjal zadovoljstvo oz. nezadovoljstvo državljanov Evropske unije s številom srečanj v Evropskem svetu.

Evropski svet je prvič zasedal 10. in 11. marca 1975 pod irskim predsedovanjem Svetu Evropske unije oz. Svetu ministrov. Leta 1987 je bilo prvič določeno v Maastrichtski pogodbi, da se mora Evropski svet srečati vsaj dvakrat na leto. Med leti 1975 in 1995 so se v povprečju zgodila tri srečanja voditeljev na leto. Od leta 1996 so pravila nakazovala vsaj štiri srečanja na leto. Od leta 2008 do 2014 je bilo v povprečju vsaj sedem srečanj na leto. Od leta 2002, ko je bil Evropski svet tudi dokončno formaliziran in določen sedež v Bruslju, poznamo tudi več vrst srečanj:

- Redni sestanki

So predvideni junija in decembra, kjer voditelji sprejemajo najpomembnejše politične odločitve in kjer določajo politične smernice za prihodnost. Sestanek se konča z uradnimi sklepi Evropskega sveta.

- Izredni sestanki

Izredni sestanki so tisti sestanki, ki jih Evropski svet ne predvidi več kot eno leto vnaprej. Sklicani so s točno določenim namenom. Izredni sestanki se vedno končajo z uradnim sklepom Evropskega sveta.

- Neformalni sestanki

Tako kot redni sestanki, tudi neformalni potekajo dvakrat letno. Predvideni so marca in oktobra, razlikujejo pa se po tem, da nimajo uradnega sklepa, na njih pa obravnavajo aktualne teme.

Graf 4.13: Število srečanj Evropskega sveta (1975-2015)

Vir: Evropski svet (2015b).

V letih 2010 in 2011 je število sestankov Evropskega sveta poskočilo zaradi želje po rešitvi Euro-krize. V letu 2011 je bilo skupaj 11 sestankov vključno z evroskupino. Že sedaj je vse več dokazov, ki poskušajo razložiti, zakaj se povečuje število sestankov na vrhu Evropskega sveta, ki so direktno povezani z vzpostavitvijo novih področij, na katerih je Evropska unija aktivna. Evropska unija se sooča z različnimi izzivi, ki segajo čez določila Maastrichtske pogodbe in so bolj posledica politike koordiniranja in soodločanja (Fabbrini in drugi 2015).

5 Sklepna misel

Pod okriljem Evropske unije imamo osemindvajset držav in štiriindvajset uradnih jezikov. Če pogledamo Evropo bolj natančneje, vidimo prostor, v katerem je ta raznolikost še veliko večja. Vsa ta raznolikost, ki zelo bogati Evropo in ji daje svojevrsten pečat, je velikokrat v svoji dolgi zgodovini prinesla tudi veliko nemirov in gorja. Tok zgodovine in želja po prevladi je Evropo velikokrat pripeljala do roba preživetja. Želja po nadvladi enega sta vodili Evropo v strahotna grozodejstva prve in druge svetovne vojne. Z željo po miru in blaginji so promotorji Evrope predlagali drzen načrt, ki bi združil ekonomske interese Evrope, s tem pa bi se posledično dvignil življenjski standard Evropejcev – nov koncept sodelovanja, ki je Evropi prinesel nov veter in vzpostavil drugačno sodelovanje med državami članicami in državljani Evropske unije.

Meje znotraj Evropske unije še nikoli v zgodovini niso bile tako nevidne. Osebno vidim Evropsko unijo kot projekt, ki bo vedno v nastajanju in izgradnji. Evropske unije ne jemljem kot nekaj samoumevnega in se zavedam skrbi ustanoviteljev Evrope, ki so s projektom hoteli zagotoviti mir ter posledično gospodarsko rast. Slednjo si državljani Evrope močno želimo tudi danes, ko Evropo pretresajo razne politične in gospodarske krize.

Evropsko unijo je v svoji 66-letni zgodovini poskušalo zamajati več različnih dejavnikov, ki so Evropo naredili močnejšo in bolj povezano. Vsi ti dejavniki so nas pripeljali do največjega trga na svetu, posledično pa je življenjski standard in zadovoljstvo državljanov eno najboljših na svetu. Z velikim veseljem lahko rečemo, da naš življenjski standard sega v sam vrh, v prvi odstotek na svetu. Vendar so dogodki, ki so sledili po letu 2008 z začetkom globalne finančne krize, pustili v Evropi globok pečat. V zadnjih osmih letih Evropo pestijo razni ekonomski in politični problemi. Globalni krizi je sledila evropska gospodarska kriza, ki je odprla vprašanja obstoja evra in zamajala finančni sistem v marsikateri državi Evropske unije, tudi v Sloveniji. Z reševanjem gospodarskih izzivov se je Evropska unija prvič srečala z izzivi skupne zunanje politike. Ukrajinska kriza in migrantska/begunska kriza sta Evropo še bolj zamajali v temeljih in vrednotah, na katere smo vsi zelo ponosni.

Moderna tehnologija je Evropejcu kot še nikoli prej v zgodovini človeštva približala delovanje Evropske unije. Raznoliki mediji so nam omogočili dostop do informacij, veliko

prednost pa vidim tudi v tem, da so nam omogočili tudi izražanje svojih mnenj in pobud. V tem kontekstu sem poskušal v svoji diplomski nalogi preveriti tudi moji hipotezi. Svojo prvo hipotezo – »Število evroskeptičnih političnih skupin znotraj Evropskega parlamenta raste zaradi nezaupanja državljanov z evropskimi institucijami« – potrjujem.

Evrobarometer je v svoji analizi ugotovil, da zaupanje državljanov Evropske unije kopni. Soočamo se z največjim nezaupanjem do evropskih institucij v zgodovini obstoja Evropske unije. Velik del državljanov je nezadovoljnih z reševanjem in delovanjem evropskih institucij. Posledično se to nezaupanje državljanov pokaže tudi pri evropskih volitvah v Evropski parlament, kjer se število poslancev v tradicionalnih političnih skupinah zmanjšuje. Posledično raste število nepovezanih poslancev, ki pa velikokrat ne najdejo skupnega jezika in skupne točke pri povezovanju. Rast števila evroskeptičnih političnih skupin znotraj Evropskega parlamenta na zadnjih Evropskih volitvah in poznejša ustanovitev Le Penove politične skupine to le potrjuje. V rasti političnih skupin znotraj Evropskega parlamenta vidim pozitivno lastnost, ker se s tem izboljša zastopanost drugače mislečih Evropejcev. Evropa ima prihodnost, a le če bomo spoštovali sočloveka in bomo poskušali najti skupne stične točke sodelovanja. Svojo drugo hipotezo – »Zaradi nezaupanja državljanov do evropskih institucij raste tudi nestrinjanje v Evropskem svetu« – potrjujem.

Pri prvi hipotezi sem iz Evrobarometra razbral, da nezaupanje državljanov do evropskih institucij narašča. Razlog v nezaupanju državljanov lahko najdemo v težkih razmerah, ki trenutno pestijo Evropsko unijo in po mnenju državljanov na prepočasno reševanje problemov v Evropski uniji. Z vse večjim obsegom gospodarskih in političnih kriz in željo po čim hitrejšem reševanju kompleksnih težav, ki nimajo enostavnih rešitev, se povečuje tudi nestrinjanje v Evropskem svetu. Z obilico različnih mnenj in predlogov po skupni rešitvi posledično raste tudi število srečanj na najvišjem vrhu. Državniki, ki držijo izvršno oblast v svoji lastni državi, na drugi strani pa državljanji s svojim nezaupanjem želijo od državne in evropske politike hitrejšo, a včasih neenotno rešitve. Čeprav nam mir postaja nekaj samoumevnega, si vsi državljanji želimo mirnega in pozitivnega okolja, kjer bo lahko uspevala gospodarska rast.

Zadnji velik pokazatelj nezaupanja državljanov do evropskih institucij je odločitev rezultata referendumu v Veliki Britaniji, kjer so državljanji izglasovali izstop Velike Britanije iz Evropske unije. Zadnji dogodki po referendumu kažejo na velik prepad med željami in

realnostjo. Sesedanje političnega prostora v Veliki Britaniji kaže na ne preveč premišljeno potezo, ki trenutno nima dolgoročnejšega načrta. Politično tekmovanje, ki smo mu bili priča na otoku me je naučilo pomembno lekcijo, da z mirom težko tekmujemo proti populizmu. Kaj se bo iz tega izcimilo trenutno težko napovemo, vendar vidim v tem dejanju željo po ponovnem razmisleku in združevanju skupnih načel.

Evropska unija je v svoji preteklosti že dokazala, da skupaj z mislijo na sočloveka lahko prosperiramo vsi kot državljani držav članic, kot državljani Evrope. Vsa raznolikost je Evropo vedno bogatila, dokler je ta drugačnost znala poiskati skupne vrednote.

Že ustanovitelji Evrope so vedeli, da projekt Evropska unija ne bo enostaven in hiter. V deklaracijo je Robert Schumann zapisal: »Evropa ne bo nastala naenkrat ali v skladu z enotnim načrtom. Gradila se bo s pomočjo konkretnih dosežkov, ki bodo najprej oblikovali dejansko solidarnost« (Slovenska tiskovna agencija 2006).

6 Literatura

1. Armstrong, Allan. 2009. The European elections: a political analysis. *The Commune*, 24. junij. Dostopno prek: <http://thecommune.co.uk/2009/06/24/the-european-elections-a-political-analysis/> (17. maj 2013).
2. *Attac Deutschland*. Dostopno prek: <http://www.attac.de/> (17. april 2011).
3. *Attac Italy*. Dostopno prek: <http://www.attac.org/en> (17. april 2011).
4. Aybet, Galmur. 1997. *The Dynamics of European Security Cooperation 1945-91*. London: Macmillan.
5. Bardi, Luciano. 1993. *Transnational party federations, EP party groups and building of a European party system*. Leiden: Joint sessions of workshops Leiden.
6. Benko, Vladimir. 1997. *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. de Boissieu, Laurent. 2010. *Le Parlement européen issu des élections européennes de 2009*. Dostopno prek: <http://www.europe-politique.eu/> (18. marec 2013).
8. Bomberg, Elizabeth. 2005. *Green Parties and Politics in the European Union*. London in New York: Routledge.
9. Brecl, Peter. 2000. *Razvoj EU in evroskeptično gibanje*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
10. Brglez, Milan in Drago Zajc. 2004: *Globalizacija in vloga malih držav: Slovenija v procesih globalizacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
11. Brinar, Irena, ur. 1991. *Evropski parlament od posvetovalne skupščine do zakonodajnega organa*. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.

12. British Broadcasting Corporation. 2015. *European Parliament: Guide to the political groups*. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-parliaments-34574041> (5. marec 2016).
13. Brown, Mark in Alex Chambers. 2005. *How Europe's governments have enronized their debts*. Dostopno prek: <http://www.euromoney.com/Article/1000384/How-Europes-governments-have-enronized-their-debts.html> (11. september 2015).
14. Brstovšek, Andrej. 2003. Države v Uniji ne izgubijo suverenosti. *Dnevnik*, 7. marec. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/v-ospredju/45193> (17. junij 2011).
15. Corbett, Richard, Francis Jacobs in Michael Shackleton, 2000. *The European Parliament 4th edition*. London: John Harper Publishing.
16. Coughlan, Anthony. 2013. *The EU's Assault On Democracy- basic critical facts*. Dublin: Alliance for a Europe of Democracies.
17. Cvelbar, Matic. 2013. Prihodnje leto se iztečeta mandata Van Rompuyju in Barrosu. *Finance*, 30. december. Dostopno prek: <http://www.finance.si/8354128/Prihodnje-leto-se-izte%C4%8Deta-mandata-Van-Rompuyju-in-Barrosu> (5. februar 2014).
18. Čebular, Alenka. 2005. *Slovenija v Evropski uniji*. Ljubljana: Urad vlade za informiranje.
19. *Delo*. 2007. Uvedba evra je bila slaba stvar, 7. januar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/o182663> (12. marec 2014).
20. Deschouwer Kris in Martine Van Assche. 2002. *Why is there no Euroscepticism in Belgium? Turin: Paper prepared for ECPR Joint Sessions of Workshops workshop on 'Opposing Europe: Euroscepticism and political parties*. Brighton: Sussex European Institute.

21. Diez Medrano, Juan. 2003. *Framing Europe: Attitudes to European Integration in Germany, Spain, and the United Kingdom*. Princeton: Princeton University Press.
22. *Dnevnik*. 2009. Češka je deponirala ratifikacijske listine za Lizbonsko pogodbo, 13. november. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/svet/1042315041> (21. marec 2011).
23. EU4Journalists. 2011. *Zunanji odnosi, trgovina, razvoj*. Dostopno prek: <http://www.eu4journalists.com/index.php/dossiers/slovenian/C42/index.html> (16. julij 2016).
24. EurActiv Network. 2009. *Far-right MEPs form group in European Parliament*. Dostopno prek: <http://www.euractiv.com/section/eu-priorities-2020/news/far-right-meps-form-group-in-european-parliament/> (11. januar 2015).
25. Evropska centralna banka. 2008. *Mesečni bilten, 10. obletnica ECB*. Dostopn prek: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/10thanniversaryoftheecbmb200806sl.pdf?e0676581f4face9ee3ce011b5c2deb05> (14. julij 2013).
26. Evropska centralna banka. 2014. *The impact of the economic crisis on euro area labour markets*. Frankfurt: Evropska centralna banka.
27. Evropska komisija. 2006. *Kako deluje Evropska unija*. Dostopno prek: http://bookshop.europa.eu/sl/kako-deluje-evropska-unija-pbNA7606088/downloads/NA-76-06-088-SL-C/NA7606088SLC_002.pdf;pgid=y8dIS7GUWMdSR0EAlMEUUsWb0000uu5Z1CHh;sid=yVur5Dp8ul6r02hfdjM1Q1hZa5jXtHcf1yk=?FileName=NA7606088SLC_002.pdf&SKU=NA7606088SLC_PDF&CatalogueNumber=NA-76-06-088-SL-C (18. junij 2016).
28. --- 2007a. *Kako deluje Evropska unija, Vodnik po institucijah EU*. Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, Evropska komisija.

29. --- 2007b. *Public Opinion*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/COMMMFrontOffice/PublicOpinion/> (11. december 2015).
30. --- 2008. *Na kratko o Lizbonski pogodbi*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/archives/lisbon_treaty/glance/index_sl.htm (17. april 2011).
31. --- 2009. *Why did the crisis happen?* Dostopno prek: http://ec.europa.eu/economy_finance/explained/the_financial_and_economic_crisis/why_did_the_crisis_happen/index_sl.htm (12. september 2015).
32. --- 2012a. *Politike evropske unije - Kako deluje Evropska unija*. Bruselj: Generalni direktorat za komuniciranje, Evropska komisija.
33. --- 2012b. *Naše delo*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/civil_service/about/what/index_sl.htm (19. marec 2016).
34. ---2012c. *Kako delamo*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/civil_service/about/how/index_sl.htm (19. marec 2016).
35. --- 2013. *Public opinion in the European Union*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb80/eb80_first_en.pdf (12. januar 2014).
36. --- 2014a. *Reševanje finančne krize*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/economy_finance/explained/the_financial_and_economic_crisis/responding_to_the_financial_crisis/index_sl.htm (16. april 2016).
37. --- 2014b. *Responding to the debt crisis*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/economy_finance/explained/the_financial_and_economic_crisis/responding_to_the_financial_crisis/index_sl.htm (16. april 2016).
38. --- 2015. *Politike Evropske unije Širitev*. Dostopno prek: http://bookshop.europa.eu/en/enlargement-pbNA0215516/downloads/NA-02-15-516-SL-N/NA0215516SLN_002.pdf?FileName=NA0215516SLN_002.pdf&SKU=NA0215516SLN_PDF&CatalogueNumber=NA-02-15-516-SL-N (30. junij 2015).

39. Evropska ljudska stranka. 2011. *History*. Dostopno prek: <http://www.epp.eu/about-us/history/> (18. maj 2012).
40. Evropska unija. 2007a. *The Institutions of the Union*. Dostopno prek: http://europa.eu/scadplus/constitution/europeancouncil_en.htm (21. december 2015).
41. --- 2007b. *Pristop k EU*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/countries/joining-eu/index_sl.htm (15. marec 2012).
42. --- 2007c. *Eu history-founding fathers*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/eu-history/founding-fathers/index_sl.htm#box_1 (16. maj 2013).
43. --- 2007č. *Za Evropo 21. stoletja*. Dostopno prek: http://europa.eu/lisbon_treaty/take/index_sl.htm (17. maj 2013).
44. --- 2013. *Države članice EU*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/index_sl.htm (19. maj 2013).
45. --- 2014. *Introduction into Euro*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/basic-information/money/euro/index_sl.htm (20. januar 2015).
46. --- 2015. *Število glasov posamezni držav članic v Svetu Evropske unije*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/council-eu/index_sl.htm (11. september 2015).
47. --- 2016. *The basis for a Union*. Dostopno prek: http://europa.eu/publications/slide-presentations/#goto_1 (16. marec 2016).
48. Evropska združena levica in Nordijska zelena levica. 2016. *History*. Dostopno prek: <http://www.guengl.eu/group/history> (14. januar 2016).

49. Evropski parlament. 2007. *Končno poročilo o delovanju CIA: Kritika članicam*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20070216STO03274+0+DOC+XML+V0//SL> (22. februar 2007).
50. --- 2012. *Število evroposlancev na državo članico po volitvah 2009*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/meps/sl/map.html> (12. september 2015).
51. --- 2013a. *Next European Parliament elections to be brought forward to May 2014*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20130415IPR07312/html/Next-European-Parliament-elections-to-be-brought-forward-to-May-2014> (15. avgust 2013).
52. --- 2013b. *Poslanci Evropskega parlamenta: Število sedežev po volitvah 2014-nobena članica ne bo izgubila več kot en sedež*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/news/sl/newsroom/content/20130308IPR06302/html/%C5%A0tevil-sede%C5%BEev-po-volitvah-2014-nobena-%C4%8Dlanica-ne-bi-izgubila-ve%C4%8D-kot-en-sede%C5%BE> (15. junij 2013).
53. --- 2015a. *Results of the 2014 European elections*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/sl/election-results-2014.html> (9. april 2015).
54. --- 2015b. *Zbirka merjenja zadovoljstva državljanov Evropske unije do Evropskega parlamenta, Evrobarometer (2004-2015)*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2015/major_change/eb_historical_deskresearch_en.pdf (10. marec 2016).
55. --- 2015c. *Major trends in European public opinion with regard to the European Union*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2015/major_change/eb_historical_deskresearch_en.pdf (11. december 2015).

56. --- 2016. *Zgodovinsko ozadje*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sl/FTU_1.3.1.pdf (11. december 2015).
57. Evropski svet. 2014. *Evropski svet*. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/sl/european-council/> (21. december 2015).
58. --- 2015a. *Kvalificirana večina*. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/sl/council-eu/voting-system/qualified-majority/> (16. julij 2016).
59. --- 2015b. *Število srečanj Evropskega sveta*. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/en/european-council/> (11. marec 2016).
60. Faas, Thorsten. 2002. *Why Do MEPs Defect? An Analysis of Party Group Cohesion in the 5th European Parliament*, in: *European Integration online Papers (EIoP)*. Dostopno prek: <http://eiop.or.at/eiop/texte/2002-002a.htm> (17. marec 2014).
61. Fabbrini, Federico, Ernest Hirsch Ballin in Han Somsein, ur. 2015. *What Form of Government for the European Union and the Eurozone?* Oxford: hart Publishing Ltd.
62. Fink Hafner, Danica. 2004. *Evropske stranke in strankarski sistemi na ravni Evropske unije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
63. --- in Damjan Lajh. 2005. *Proces evropeizacije in prilagajanje političnih ustanov na nacionalni ravni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
64. Follesdal, Andreas in Simon Hix. 2006. *Why there is a Democratic Deficit in the EU: a Response to Majone and Moravcsik*. Dostopno prek: www.princeton.edu/~amoravcs/library/hix.doc (14. junij 2011).
65. Fontaine, Pascal. 2010. *Voyage to the Heart of Europe 1953-200*. Bruselj: Racine.
66. Frankfurter Allgemeine Zeitung. 2004. *Europa der zwei Geschwindigkeiten*, 7 (22. avgust).

67. Geodetski inštitut Slovenije. 2013. *Eu-povezovanje evropskih držav in Slovenija-eGradiva*. 2013. Dostopno prek: http://egradiva.gis.si/web/9.-razred-geografija/eu-in-slovenija?p_p_id=GOS_T11_P02_WAR_GOS_T11_P02portlet_INSTANCE_1OqA&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-3&p_p_col_count=5 (2. julij 2013).
68. Grilc, Peter in Tomaž Ilešič. 2001. *Pravo Evropske unije*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
69. Hix, Simon. 2005. *The Political System of the European Union*. New York: Palgrave Macmillan.
70. Hix, Simon in Abdul Noury. 2009. *After Enlargement: Voting Behaviour in the Sixth European Parliament*. Dostopno prek: http://www.lse-students.ac.uk/HIX/Working_Papers/HixandNoury-LSQ-May09.pdf (5. junij 2014).
71. Hodges, Michael. 1972. *European Integration*. Harmondworth: Penguin.
72. Holby, Howard. 2008. *Top Reasons to Vote NO to Lisbon Treaty*. Dostopno prek: <http://www.indymedia.ie/article/87518> (23. maj 2010).
73. Independent network. 2010. *European elections*. Dostopno prek: <http://www.independentnetwork.org.uk/research/independents-european-elections> (17. marec 2014).
74. *Internacional institute of Social History*. Dostopno prek: <http://www.iisg.nl/> (11. Marec 2013).
75. Ippolito, Dennis S. in Thomas G. Walker. 1980. *Political parties, interest groups, and public policy: Group influence in American politics*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
76. Jansen, Thomas in Steven Van Hecke. 2011. *At Europe's Service, the Origns and Evolution of the European Peoples Party*. Bruselj: Center for European study.

77. Jansen, Thomas. 1998. *The European People's Party: Origins and Development*. London: Macmillan press LTD.
78. Ješovnik, Peter. 2000. *Evropska unija-zgodovina, ustanove, politike in evropski model družbe*. Koper: Visoka šola za menedžment v Kopru.
79. Kajnc, Sabina in Damjan Lajh. 2009. *Evropska unija od A do Ž*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
80. Katz, Richard S. 2002. *Euroscepticism in Parliament: A Comparative Analysis of the European and National Parliaments*. Dostopno prek: http://www.ibrarian.net/navon/paper/Euroscepticism_in_Parliament__A_Comparative_Analy.pdf?paperid=3787703 (11. marec 2012).
81. Kek, Matjaž. 2000. *Slovenija v Evropski uniji*. Ljubljana: Urad vlade za informiranje RS.
82. Keresteš, Tomaž. 2005. *Uvod v teorijo države*. Dostopno prek: http://www.pf.uni-mb.si/datoteke/kerestesUPZ/teorija_drzave_-_skripta.pdf (15. junij 2013).
83. Kirin, Marko 2008. Kaj novega prinaša Lizbonska pogodba v primerjavi s Pogodbo o Ustavi za Evropo. *Pravnik* 63 (7—8): 393–417.
84. Koba, Mark. 2012. 'A Cheat Sheet' on the Europe Crisis. Dostopno prek: <http://www.cnn.com/id/47689157> (11. februar 2016).
85. Kokošar, Uroš. 2013. *Hazard slovenskih bank bomo drago plačali*. Dostopno prek: http://www.siol.net/novice/gospodarstvo/2013/12/stresni_testi_hazard_slovenskih_bank_bomo_drago_placali.aspx (11. december 2015)
86. Kopel, David, Paul Gallant in Joanne Eisen. 2002. *Silencing opposition in the EU*. Dostopno prek: <http://www.davekopel.org/Media/Mags/SilencingOppositionInTheEU.htm> (22. januar 2011).

87. Krašovec, Tatjana. 2005. Pomanjkljiva demokratična legitimnost v Eu in demokratični primanjkljaj. V *Slovenija v EU: Zmožnosti in priložnosti*, ur. Miro Haček in Drago Zajc, 43—68. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
88. Kreppel, Amie. 2002. *The European Parliament and Supranational Party System*. Cambridge University Press. Dostopno prek: <http://assets.cambridge.org/97805218/06251/sample/9780521806251ws.pdf> (14. maj 2013).
89. Lajh, Damjan. 2004. Spreminjanje institucionalnega ravnotežja in demokratični primanjkljaj v Evropski uniji. V *Evropske stranke in strankarski sistem na ravni Evropske unije*, ur. Danica F. Hafner, 43—67. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
90. Le Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe (CVCE). 2014. *Composition of the Common Assembly*. Dostopno prek: http://www.cvce.eu/obj/composition_of_the_common_assembly_10_13_september_1952-en-5dd0109a-0c6f-47a3-833a-1c482b599a89.html (15. januar 2015).
91. Listina politične skupine zelenih. 2006. *Charter-european-greens*. Dostopno prek: <https://europeangreens.eu/content/charter-european-greens> (16. januar 2016).
92. Marshall, Gordon in Diane L. Barthel. 1994. *The Concise Oxford dictionary of sociology*. Oxford: Oxford University Press.
93. Mavry, Jean-Piere. 1996. *La construction européenne, la sécurité et la défense*. Pariz: Presses universitaires de France.
94. Matić Klanjšček, Milena. 2009. *Ustava in državna ureditev*. Zavod IRC.
95. McLaren, Lauren M. 2002. Public Support for the European Union: Cost/Benefit Analysis or Perceived Cultural Threat? *The Journal of Politics* 64 (2): 551—566.
96. Mény, Yves. 2003. *De La Démocratie en Europe: Old Concepts and New Challenges*. JCMS: Journal of Common Market Studies.

97. Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve Republike Hrvaške. 2005. *Multilateralni odnosi*. Dostopno prek: [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/europska-unija-\(eu\)/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/europska-unija-(eu)/) (17. maj 2013).
98. Ministrstvo za zunanje zadeve RS. 2009. *Potek ratifikacije pogodbe o ustavi za Evropo po državi članici*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/evropske_politike/eu_dokumenti/ (12. oktober 2013).
99. Moravcsik, Andrew. 2002. *In Defense of the »Democratic Deficit«: Reassessing Legitimacy in the European Union*. Dostopno prek: <http://www.princeton.edu/~amoravcs/library/deficit.pdf> (30. maj 2011).
100. Moussis, Nicolas. 1999. *Evropska unija*. Ljubljana: Littera pictaavtor d.o.o.
101. Muñoz, Suzana in Marie Hofer. 2014. *The development of political groups of the European Parliament*. Dostopno prek: http://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/35c2d1b5-1661-4c33-a65a-db49ade0c5ac/publishable_en.pdf (16. april 2015)
102. Neurohr, Wilhelm. 2008. *Ali Evropo še lahko rešimo? Evropska unija maliči idejo o Evropi. Poti k evropski identiteti*. Dostopno prek: http://www.ajda-vrzdenc.si/13.asp?L1_ID=26&L2_ID=74&L3_ID=187&LANG=slo (3. maj 2014).
103. Oakley, David in Kevin Hope. 2010. Gilt yields rise amid UK debt concerns. *The Financial times*, 18. februar. Dostopno prek: <http://www.ft.com/cms/s/0/7d25573c-1ccc-11df-8d8e-00144feab49a.html> (19. januar 2016).
104. Panebianco, Angelo. 1988. *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge: Cambridge University press.
105. Peterle, Lojze. 2010. *Ob dvajsetletnici ustanovitve SKD, med preteklostjo in prihodnostjo*. Ljubljana: Inštitut dr. Janeza Evangelista Kreka.

106. Phillips, Leigh. 2009. *Ukip, Lega Nord form hard-right bloc in EU Parliament*. Dostopno prek: <https://euobserver.com/political/28394> (16. januar 2015).
107. Phinnemore David in Lee McGowan. 2013. *A Dictionary of the European Union*. Abingdon: Routledge.
108. della Porta, Donatela. 2006. *Policy paper N. 22, Social Movements and European Union: Eurosceptics or Critical Europeanists?* Dostopno prek: <http://www.unizar.es/euroconstitucion/library/working%20papers/Della%20Porta.pdf> (13. april 2012).
109. --- in Manuela Caiani. 2005. *Quale Europa? Europeizzazione, identita e conflitti*. Bologna: Il Mulino.
110. Prebilič, Vladimir, Gregor Krajc, Dejan Rebernik, Jernej Zupančič, Jelka Razpotnik, Dora Najrajter in Vilma Nečimer, ur. 2010. *EU v šoli. Priročnik za učitelje o Evropski uniji z delovnimi listi*. Ljubljana: Rokus Klett.
111. Radio televizija Slovenija. 2013. *Ustanovitev Evropske unije in njene širitve*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/evropska-unija/ustanovitev-evropske-unije-in-njene-siritve/8205> (16. maj 2014).
112. --- 2014. *EU potrebuje spremembe - manj Bruslja ali več Evrope?* Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/evropska-unija/evropske-volitve-2014/eu-potrebuje-spremembe-manj-bruslja-ali-vec-evrope/337952> (1. junij 2014).
113. Raffaelli, Rosa. 2013. *Kratki vodič po Evropski uniji – 2013, Evropski parlament: Zgodovinsko ozadje*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sl/FTU_1.3.1.pdf (2. julij 2013).
114. Rajh, Ema. 2008. De Rougemontova filozofija Evrope. *Anthropos* 1-2 (209-210): 195—219.
115. Ramić, Edvin. 2010. *Zakaj je prišlo do svetovne finančne krize (2007 – 2010)?* Dostopno prek: <https://predstavitev.wordpress.com/2010/09/11/zakaj-je-pri/> (13. februar 2016).

116. Republika Slovenija. 2012. *Pristojnosti*. Dostopno prek: <http://www.arhiv.evropa.ukom.gov.si/si/pristojnosti/> (18. januar 2013).
117. Rieting, M. Candy. 2009. *Eurosceptic in Irland; How eurosceptic are the Irish really?* Dostopno prek: <http://www.cap-lmu.de/themen/europawahl/download/europa09-Rietig-Euroskeptizismus-Irland.pdf> (9. april 2012).
118. Ringe, Nils F. 2003. *The Santer Commission Resignation Crisis: Government-Opposition Dynamics in Executive-Legislative Relations of the EU*. Dostopno prek: <http://aei.pitt.edu/2919/1/156.pdf> (21. september 2012).
119. Risse, Thomas. 2000. *An Emerging European Public Sphere? Theoretical Clarifications and Empirical Indicators*. Nashville: European Union Studies Association.
120. de Rougemont, Denis. 1961. *Vingt-huit siècles d'Europe*. Pariz: Payot.
121. Rovny, Jan. 2004. Conceptualising Party-based Euroscepticism: Magnitude and Motivations. *Collegium* 29 (4): 31—48.
122. Schmidt, Jelka Godec in Matjaž Schmidt. 2014. *V Evropi smo doma*. Ljubljana: Mladinska knjiga založba d.d.
123. Schmitt, Hermann in Jacques Thomassen. 1999. *Political Representation and Legitimacy in the European Union*. Oxford: Oxford University Press.
124. Schmitter, Philippe C. 1970. A Revised Theory of Regional Integration. *Regional Integration: Theory and Research* 24 (4): 836—868.
125. Settembri, Pierpaolo. 2007. *Is the European Parliament competitive or consensual ... "and why bother"*. Dostopno prek: http://www.fedtrust.co.uk/filepool/FedT_workshop_Settembri.pdf (15. maj 2013).

126. Skupina Evropskih konservativcev in reformistov. 2016. *History of The European Conservatives and Reformists*. Dostopno prek: <http://ecrgroup.eu/about-us/the-ecr-in-the-european-parliament/> (16. januar 2016).
127. Skupina Neutro. 2001. *Evrotitanik. Ekonomski razlogi proti evru*. Ljubljana: Tiskarna Pleško.
128. Slovenska tiskovna agencija. 2006. *Dan Evrope: Schumanov načrt - prvi korak združevanja Evrope*. Dostopno prek: <https://www.sta.si/1049430/dan-evrope-schumanov-nacrt-prvi-korak-zdruzevanja-evrope> (17. junij 2015).
129. Služba Vlade RS za razvoj in evropske zadeve. 2009. *Arhiv – Pogodba o ustavi za Evropo*. Dostopno prek: http://www.arhiv.svrez.gov.si/si/teme_in_projekti/lizbonska_pogodba/arhiv_pogodba_o_ustavi_za_evropo/ (16. april 2010).
130. Social Science Data Archives. 2005. *Evrobarometer: Informacije o seriji*. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/eb/> (14. februar 2014).
131. Stark, Cristine. 2002. *Different types of meetings of the EU Heads of Government*. Dostopno prek: <http://dragoman.org/ec/head-eu.pdf> (2. december 2015).
132. Stefano, Bartollini. 2005. *Restructuring Europe: Centre Formation, System Building, and Political Structuring between the Nation State and the European Union*. Oxford: Oxford University Press.
133. Svet Evropske unije. 2014. *Sestave Sveta*. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/sl/council-eu/configurations/> (18. april 2016).
134. Szczerbiak, Aleks in Paul Taggart. 2003. *Theorising party-based Euroscepticism: Problems of definition, measurement and causality*. Dostopno prek: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-69.pdf&site=266> (12. marec 2011).
135. --- 2008. *Opposing Europe?* Oxford: Oxford University Press.

136. Šabič, Zlatko. 1998. *Vloga Slovenenije kot majhne države v prihodnjem sistemu glasovanja v Svetu ministrov Evropske unije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
137. Šporar, Tatjana. 2000. *Koliko poznam Evropsko unijo*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
138. Štok, Katja. 2009. *Lizbonska pogodba - evropska nočna mora*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/evropska-unija/lizbonska-pogodba-evropska-nocna-mora/214768> (15. april 2013).
139. Taggart, Paul in Aleks Szczerbiak. 2002. *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States*. SEI Working Paper No 5. Dostopno prek: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-69.pdf&site=266> (11. januar 2012).
140. --- 2003. *Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality*. Dostopno prek: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-12.pdf&site=266> (14. marec 2013).
141. *The Economist*. 2014. Turning right, 5. maj. Dostopno prek: <http://www.economist.com/news/briefing/21592666-parties-nationalist-right-are-changing-terms-european-political-debate-does> (2. februar 2014).
142. The Greens–European Free Alliance. 2015. *The Greens–European Free Alliance*. Dostopno prek: <http://www.greens-efa.eu/#alterMenu2> (16. januar 2016).
143. Tomovič, Brina 2009. *Lizbonska pogodba: Spremembe, ki se jih še ne zavedamo*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/evropska-unija/lizbonska-pogodba-spremembe-ki-se-jih-se-ne-zavedamo/218175> (18. marec 2011).
144. Toplak, Cirila. 2003. *Združene države Evrope: zgodovina Evropske unije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

145. --- 2004. *Evropa več hitrosti, pogovori o prihodnosti Slovenije pri predsedniku države*. Dostopno prek: <http://www.prihodnost-slovenije.si/up-rs/ps.nsf/krf/762F6C41865C26F9C1256E940046C519?OpenDocument> (17. avgust 2013).
146. Urad Vlade RS za komuniciranje. 2009. *Evropska komisija*. Dostopno prek: <http://www.evropa.gov.si/si/institucije-in-organi/evropska-komisija/> (14. april 2013).
147. --- 2014. *Javno mnenje*. Dostopno prek: <http://www.evropa.gov.si/si/javno-mnenje/> (16. maj 2013).
148. de Ville, Géraud. 2003. *EUDemocrats: "Euroseptics" are "EU-critics" or "EU-reformists"*. Dostopno prek: http://www.politeia.net/Newsletter/politeia_newsletter_46_october_2007/quarterly_theme_eurosepticism_in_europe/eudemocrats_euroseptics_are_eu_critics_or_eu_reformists/ (19. oktober 2012).
149. Vladni portal z informacijami o življenju v Evropski uniji. 2013. *Zgodovinski mejniki*. Dostopno prek: <http://www.evropa.gov.si/si/kratka-predstavitev/zgodovinski-mejniki/> (10. junij 2013).
150. Vlaj, Stane. 2005. Lokalna samouprava v Sloveniji: centralizem ali decentralizacija. V *Lokalna demokracija II*, ur. Marjan Brezovšček in Miro Haček, 25—26. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
151. de Walde, Pieter. 2010. *Under what conditions does Eurosepticism flourish? An evaluation of different approaches and empirical finding*. Dostopno prek: <http://www.sv.uio.no/arena/om/aktuelt/aktuelle-saker/2010/deWilde-trial-lecture.pdf> (11. marec 2011).
152. Weber, Tim. 2011. *Davos 2011: Soros warns UK cuts could cause recession*. Dostopno prek: <http://www.bbc.co.uk/news/business-12291527> (15. december 2013).

153. Weiler, Joseph H.H., Ulrich Haltern in Franz Mayer, ur. 1995. *European Democracy and its Critique, West European Politics*. San Domenico: European University Institute Badia Fiesolana.
154. Willis, Andrew. 2009. *New eurosceptic group to campaign against EU treaty in Irish referendum*. Dostopno prek: <http://euobserver.com/political/28403> (7. marec 2014).
155. Wolfson, Simon. 2003. *We must radically reform the EU — or prepare to leave it*. Dostopno prek: <http://www.standard.co.uk/comment/comment/simon-wolfson-we-must-radically-reform-the-eu--or-prepare-to-leave-it-8799627.html> (21. marec 2010).